

**T.C.
BATMAN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
GÖÇ ÇALIŞMALARI ANA BİLİM DALI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**GEÇİCİ KORUMA ALTINDAKİ ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNDE AKRAN
ZORBALIĞININ ÇEŞİTLİ DEĞİŞKENLERE GÖRE İNCELENMESİ**

Fatih SAĞLAM

**AĞUSTOS-2025
BATMAN**

**T.C.
BATMAN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
GÖÇ ÇALIŞMALARI ANA BİLİM DALI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**GEÇİCİ KORUMA ALTINDAKİ ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNDE AKRAN
ZORBALIĞININ ÇEŞİTLİ DEĞİŞKENLERE GÖRE İNCELENMESİ**

Fatih SAĞLAM

**Danışman
Doc.Dr. Emrullah TÜRK**

Diğer Jüri Üyeleri

Doc.Dr. Adem Bölükbaşı

Dr.Öğr.Üyesi Abdullah MANAP

**AĞUSTOS-2025
BATMAN**

TEZ KABUL VE ONAYI

Fatih SAĞLAM tarafından hazırlanan “Geçici Koruma Altındaki Ortaokul Öğrencilerinde Akran Zorbalığının Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi” adlı tez çalışması 28/08/2025 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oy birliği ile Batman Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Göç Çalışmaları Ana Bilim Dalı’nda YÜKSEK LİSANS olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri

İmza

Başkan

Unvanı Adı SOYAD
Doc.Dr. Adem Bölükbaşı

.....

Danışman

Unvanı Adı SOYADI
Doc.Dr.Emrullah TÜRK

.....

Üye

Unvanı Adı SOYADI
Dr.Öğr.Üyesi Abdullah MANAP

.....

Yukarıdaki sonucu onaylarım.

Dr.Öğr.Üyesi Ömer Murat ÖTER
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü

ETİK BEYANI

Bu tezdeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edildiğini ve tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yapıldığını beyan eder, aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sorumluluğu kabullendiğimi bildiririm.

ETHICAL DECLARATION

I declare that all the information in this thesis has been obtained within the framework of ethical behavior and academic rules, and that the source of any statements and information that do not belong to me in this study prepared in accordance with the thesis writing rules has been fully cited, and I declare that I accept all kinds of legal responsibility in case of any contrary situation.

Fatih SAĞLAM

28/08/2025

ÖZET
YÜKSEK LİSANS TEZİ
GEÇİCİ KORUMA ALTINDAKİ ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNDE AKRAN
ZORBALIĞININ ÇEŞİTLİ DEĞİŞKENLERE GÖRE İNCELENMESİ

Fatih SAĞLAM

Batman Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Göç Çalışmaları Ana Bilim Dalı

Danışman: Doc.Dr. Emrullah TÜRK

2025, 131 Sayfa

Bu çalışmada, geçici koruma altındaki ortaokul öğrencilerinin çeşitli değişkenlere (cinsiyet, sınıf düzeyi, Türkçe bilme seviyesi, ders başarısı, anne ve babanın eğitim düzeyi evde şiddet olaylarına şahit olma sıklığı, sosyoekonomik durum) göre zorbalık yapma eğilimleri ile zorbalığa maruz kalma eğilimleri incelenmiştir. Araştırmada ilişkisel tarama modeli uygulanmıştır. Geçici koruma altındaki öğrencilerin sosyodemografik değişkenlerini belirlemek amacıyla kişisel bilgi formunu doldurmaları istenmiştir. Öğrencilerin zorbalık yapma ve zorbalığa uğrama eğilim düzeylerini belirlemek için “Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği Ergen Formu” Batman İl Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı 9 farklı ortaokulda eğitim gören geçici koruma altındaki 300 öğrenciye uygulanmıştır. Kişisel bilgi formu ve ankete ait veriler SPSS programı ile analiz edilmiştir.

Araştırma sonucunda, öğrencilerin zorbalığa maruz kalma eğilimi ve alt boyutlarına yönelik ortalama değerlerin dağılımı incelendiğinde araştırmaya katılan geçici koruma altındaki öğrencilerin zorbalığa maruz kalma eğilimlerinde en yüksek ortalama değer ‘Dışlama’ alt boyutuna ait olduğu, bunu sırasıyla ‘Sözel zorbalık, fiziksel zorbalık, söylenti çıkarma ve yayma, eşyalara zarar verme, cinsel zorbalık’ takip etmektedir. Zorbalık yapma eğilimlerinde ise en yüksek ortalama değer ‘Fiziksel zorbalık’ alt boyutuna ait olduğu, bunu sırası ile ‘Dışlama, sözel zorbalık, söylenti çıkarma ve yayma, eşyalara zarar verme, cinsel zorbalık’ takip etmektedir.

Öğrencilerin cinsiyet, sınıf düzeyi, Türkçe bilme seviyesi, ders başarısı, anne ve babanın eğitim düzeyi evde şiddet olaylarına şahit olma sıklığı, sosyoekonomik durum değişkenlerine göre, zorbalığa maruz kalma ve zorbalık yapma eğilimleri genel ve alt boyutlarına ilişkin elde edilen bulgular, öğrencilerin akran zorbalığı durumlarının başka çalışmalar ile olan benzerliği ve farklı yönleri sebepleri ile birlikte yorumlanıp değerlendirilmiştir. Bu çalışmada öğrencilere uygulanan ‘Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği Ergen Formu’ ile aynı formu uygulayan diğer çalışmaların sonuçları ile genel anlamda benzerlik göstermektedir. Son olarak yapılan çalışmada elde edilen bulgu ve sonuçlara ilişkin çözüm önerileri sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Göç, Göç ve Eğitim, Göç ve Uyum, Göçmen Öğrenciler, Akran Zorbalığı

ABSTRACT

MS THESIS

AN EXAMINATION OF PEER BULLYING AMONG MIDDLE SCHOOL STUDENTS UNDER TEMPORARY PROTECTION IN RELATION TO VARIOUS VARIABLES

Fatih SAĞLAM

Batman University Graduate Education Institute

Migration Studies Department of Science

Advisor: Doc.Dr.Emrullah TÜRK

2025, 131 Pages

In this study, the tendencies of middle school students under temporary protection to engage in bullying and to be subjected to bullying were examined in relation to various variables (gender, grade level, level of Turkish language proficiency, academic achievement, parental education levels, frequency of witnessing domestic violence, and socioeconomic status). A relational research model was employed in the study. In order to determine the sociodemographic characteristics of the students under temporary protection, they were asked to complete a personal information form. To assess the students' levels of bullying perpetration and victimization tendencies, the "Peer Bullying Identification Scale – Adolescent Form" was administered to 300 students under temporary protection receiving education in 9 different middle schools affiliated with the Batman Provincial Directorate of National Education. The data obtained from the personal information form and the survey were analyzed using the SPSS software.

As a result of the study, when the mean values and distributions of the students' tendencies to be exposed to bullying and its sub-dimensions were examined, it was found that among the students under temporary protection who participated in the research, the highest mean score in terms of bullying victimization tendencies belonged to the sub-dimension of "Exclusion," followed respectively by "Verbal bullying, physical bullying, rumor-spreading, damaging belongings, and sexual bullying." In terms of bullying perpetration tendencies, the highest mean score was found in the sub-dimension of "Physical bullying," followed respectively by "Exclusion, verbal bullying, rumor-spreading, damaging belongings, and sexual bullying."

Findings related to the general and sub-dimensional tendencies of bullying perpetration and victimization according to students' gender, grade level, Turkish language proficiency, academic achievement, parental education levels, frequency of witnessing domestic violence at home, and socioeconomic status were interpreted and evaluated along with comparisons to the similarities and differences with the findings of other studies on peer bullying and their underlying reasons. In general, the results of this study, in which the "Peer Bullying Identification Scale – Adolescent Form" was applied to students, are consistent with those of other studies that employed the same form. Finally, solution-oriented recommendations based on the findings and results of the study were presented.

Keywords: Migration and Education, Migration and Adaptation, Migrant Students, Peer Bullying

ÖNSÖZ

Öğrenciler arasında dezavantajlı gruplardan birisi göçmen çocuklardır. Mesleğim gereği dezavantajlı gruplar her zaman ilgi odağım olmuştur. 2011 yılında Suriye’de yaşanan iç çatışmalar yüzünden milyonlarca insan yurtlarını terk etmek zorunda kaldı. Türkiye’nin açık kapı politikası uygulaması, Suriyeli göçmenlerin büyük bir kısmının yurdumuza sığınmasına olanak sağladı. Bunların kayda değer bir kesimini okul çağındaki çocuklar oluşturuyordu. Başta GEM (Geçici Eğitim Merkezi) bünyesinde eğitim gören Suriyeli göçmen çocuklar, kısa bir süre sonra PİKTES (Türk Eğitim Sisteminde Çocuklar İçin Kapsayıcı Eğitimin Desteklenmesi Projesi) kapsamında MEB (Millî Eğitim Bakanlığı)’e bağlı devlet okullarında eğitim görmeye başladılar. Kurumunda pek çok Yabancı Uyruklu Öğrenci (Suriye Uyruklu Öğrenci) bulunan bir okul psikolojik danışmanı olarak PİKTES kapsamında hizmet içi eğitime katıldım ve aldığımız eğitimin ardından okulda bu öğrencilere yönelik faaliyetler yürüttüm.

2022 yılında Batman Üniversitesi bünyesinde Göç Çalışmaları Anabilim Dalında yüksek lisans programının açıldığını duyduğumda, bu konuda kendimi geliştirmek için bir fırsat olabileceğine inandım. Yabancı uyruklu öğrencilerin Türkçe konuşma becerisinin düşük olması, uyum problemleri ve kültürel farklılıklardan dolayı zaman zaman dışlanmakta, akran zorbalığına maruz kalmaktaydı. Okullarda akran zorbalığının yaygın olması, BM (Birleşmiş Milletler) ve DSÖ (Dünya Sağlık Örgütü) tarafından küresel bir sağlık ve davranış sorunu olarak kabul edilmesinden dolayı çalışmamda yabancı uyruklu öğrencilerin akran zorbalığının cinsiyet, sınıf düzeyi, Türkçe bilme seviyesi, ders başarısı, anne ve babanın eğitim düzeyi evde şiddet olaylarına şahit olma sıklığı, sosyoekonomik durum değişkenlerine göre incelenmesi amaçlandı.

Bu süreçte bana yol gösteren, bilgi birikimini benimle paylaşan, hiçbir desteğini esirgemeyen, danışman hocam Doç.Dr. Emrullah TÜRK’e şükranlarımı sunuyorum. Anket uyulama aşamasında bana kolaylık sağlayan ve yardımlarını esirgemeyen okul idarecileri, PİKTES öğretmenleri, okul psikolojik danışmanları ve diğer branş öğretmenlerine teşekkür ederim. Ayrıca yüksek lisans süreci ve tez yazma aşamasında beni büyük bir sabırla destekleyen, her koşulda varlığından güç aldığım aynı zamanda meslektaşım olan eşim Besiye SAĞLAM ve zamanlarından çaldığım halde benden sevgilerini esirgemeyen çocuklarım Öykü ve Ezgi’ye sonsuz şükranlarımı sunuyorum.

Fatih SAĞLAM

BATMAN-2025

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	iv
ABSTRACT.....	v
ÖNSÖZ.....	vi
İÇİNDEKİLER.....	vii
ÇİZELGELER/TABLolar LİSTESİ	ix
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	x
KISALTMALAR	xi
1.GİRİŞ.....	1
1.1 Araştırmanın Amacı.....	6
1.2 Araştırmanın Önemi.....	6
1.3 Araştırmanın Problemi	7
1.4 Araştırmanın Sınırlılıkları	8
1.5 Tanımlar	8
2. KAYNAK ARAŞTIRMASI	10
2.1 Göç	10
2.1.1 Göç kavramı.....	10
2.1.2 Göçün nedenleri.....	11
2.1.3 Göç türleri	12
2.1.4 Göçmen kavramı	19
2.1.5 Göçmen statüsü	19
2.1.6 Göçün sonuçları.....	21
2.1.7 Temel göç kuramları.....	23
2.1.8 Dünyadaki genel göç eğilimleri	29
2.1.9 Türkiye göç tarihi.....	30
2.1.10 Türkiye’de Suriye uyruklu göçmenler	31
2.1.11 Göç ve uyum.....	33
2.1.12 Göç ve eğitim.....	34
2.1.13 Göç ve akran zorbalığı	36
2.2 Akran Zorbalığı	38
2.2.1 Akran zorbalığı ile ilgili temel kavramlar	39
2.2.2 Akran zorbalığının tarihçesi.....	41
2.2.3 Akran zorbalığının nedenleri	42
2.2.4 Akran zorbalığının belirtileri.....	42
2.2.5 Akran zorbalığının sonuçları	46

2.2.6 Akran zorbalığına ilişkin kuramlar	48
2.3 Bu Alanda Yapılan Çalışmalar	51
2.3.1 Yurtdışında yapılan araştırmalar	51
2.3.2 Türkiye’de yapılan araştırmalar	54
3. YÖNTEM	57
3.1. Araştırma Modeli	57
3.2. Çalışma Grubu	57
3.3. Veri Toplama Araçları.....	58
3.4. Araştırmaya İlişkin Verilerin Toplanması.....	63
3.5. Verilerin Analizinde Kullanılan İstatistiksel Teknikler.....	63
4.BULGULAR VE TARTIŞMA	66
4.1.Bulgular	66
4.2. Tartışma	110
6. SONUÇ VE ÖNERİLER	121
KAYNAKLAR.....	124
EKLER	132

ÇİZELGELER/TABLolar LİSTESİ

Tablo 3.2 1 Katılımcıların eğitim gördüğü okulların dağılımı.....	58
Tablo 3.5. 1. Ölçeğin iç tutarlılık (güvenirlik) analizi	63
Tablo 3.5. 2. Akran zorbalığı ölçeğinin alt boyutlarının normallik testi sonuçları	64
Tablo 4. 1.1. Zorbalığa maruz kalma eğilimi ve alt boyutlarına yönelik ortalama değerlerin dağılımı	66
Tablo 4.1. 2. Zorbalık eğilimi ve alt boyutlarına yönelik ortalama değerlerin dağılımı	67
Tablo 4.1.3. Öğrencilerin zorbalığa maruz kalma (kurban) eğilimi düzeylerinin cinsiyet değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığına yönelik Mann Whitney U testi sonuçları	67
Tablo 4.1.4. Öğrencilerin zorbalık (zorba) eğilimi düzeylerinin cinsiyet değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığına yönelik Mann Whitney U testi sonuçları	68
Tablo 4.1.5. Öğrencilerin akran zorbalığına maruz kalma (kurban) düzeylerinin okuduğu sınıfın düzeyi değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığına dair Kruskal Wallis testi.....	69
Tablo 4.1.6. Öğrencilerin akran zorbalığı eğilimlerinin okuduğu sınıfın düzeyi değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığına dair Kruskal Wallis testi.....	71
Tablo 4.1.7. Öğrencilerin akran zorbalığına maruz kalma düzeylerinin Türkçe bilme seviyesi değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığına dair Kruskal Wallis testi.....	73
Tablo 4.1.8. Öğrencilerin akran zorbalığı eğilimlerinin türkçe bilme seviyesi değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığına dair Kruskal Wallis testi.....	75
Tablo 4.1.9. Öğrencilerin akran zorbalığına maruz kalma düzeylerinin okuldaki ders başarı algısı değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığına dair Kruskal Wallis testi.....	77
Tablo 4.1.10 Öğrencilerin akran zorbalığı eğilimlerinin okuldaki ders başarı algısı değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığına dair Kruskal Wallis testi.....	80
Tablo 4.1.11. Öğrencilerin akran zorbalığına maruz kalma (kurban) düzeylerinin annenin eğitim düzeyi değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığına dair Kruskal Wallis testi.....	83
Tablo 4.1.12. Öğrencilerin akran zorbalığı (zorba) düzeylerinin annenin eğitim düzeyi değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığına dair Kruskal Wallis testi.....	87
Tablo 4.1.13. Öğrencilerin akran zorbalığı maruz kalma (kurban) düzeylerinin babanın eğitim düzeyi değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığına dair Kruskal Wallis testi.....	90
Tablo 4.1.14. Öğrencilerin akran zorbalığı (zorba) düzeylerinin babanın eğitim düzeyi değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığına dair Kruskal Wallis testi.....	94
Tablo 4.1.15. Öğrencilerin akran zorbalığına maruz kalma düzeylerinin evde şiddet olaylarına şahit olma değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığına dair Kruskal Wallis testi	98
Tablo 4.1.16. Öğrencilerin akran zorbalığı eğilimlerinin evde şiddet olaylarına şahit olma değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığına dair Kruskal Wallis testi.....	101
Tablo 4.1.17. Öğrencilerin akran zorbalığına maruz kalma düzeylerinin sosyoekonomik durum değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığına dair Kruskal Wallis testi.....	105
Tablo 4.1.18. Öğrencilerin akran zorbalığı eğiliminin sosyoekonomik durum değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığına dair Kruskal Wallis testi.....	107

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Göçte köken ile hedef faktörleri ve müdahale edici etmenler	24
Şekil 2: Ekolojik sistem.....	49

KISALTMALAR

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

BM: Birleşmiş Milletler

BMMYK: Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği

DEHB: Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu

DSÖ: Dünya Sağlık Örgütü

GEM: Geçici Eğitim Merkezi

IOM: Uluslararası Göç Örgütü

MEB: Millî Eğitim Bakanlığı

PISA: Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı

PİKTES: Türk Eğitim Sisteminde Çocuklar İçin Kapsayıcı Eğitimin Desteklenmesi Projesi

TDK: Türk Dil Kurumu

UNHCR: Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği

YUKK: Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu

1.GİRİŞ

Bu bölümde araştırılan konunun kuramsal çerçevesi, araştırmanın amacı, önemi, problemi, sorusu, varsayımları ve sınırlılıkları, araştırma ile alakalı temel tanımlar yer almaktadır.

Göç, tarihten beri var olan bir olgu olmakla birlikte son zamanlarda teknolojik ve ulaşım altyapısındaki gelişmelere bağlı olarak artış göstermekte ve değişime uğramaktadır (Sirkeci ve Erdoğan, 2012, s.297). Adıgüzel'e (2022, s.3) göre göç, insanların evlilik, eğitim gibi sosyal sebepler, yönetimleri yüzünden fikirlerini ya da eylemlerini gerçekleştiremedikleri siyasi nedenler, geçim zorluğu ya da sahip olduğundan daha fazla imkana kavuşma arzusundan kaynaklı ekonomik sebepler veyahut iklim, kuraklık, deprem vb. doğal afetlere bağlı olarak doğal nedenlerden dolayı coğrafi olarak yer değiştirmesidir. İnsanlar göç ederken sadece fiziksel olarak yer değiştirmekle kalmaz aynı zamanda sosyal ilişkilerini düzenleyen dil, din, gelenek, görenek, hayaller, anılar, bütün manevi unsurlar bu durumdan etkilenmektedir. Göç olayı, birey veya toplum bazında verilmesi güç bir karardır. Çünkü başlangıcı meşakkatli, sonu belirsizliklerle dolu bir süreçtir. Bu kararı alabilmek için çok önemli bir sebebin "itme ve çekme" faktörünün var olması gerekmektedir.

Sosyoloji, psikoloji, siyasal bilimler, hukuk, uluslararası ilişkiler, coğrafya ve tarih gibi pek çok disiplin göçü ortak bir çalışma alanı olarak ele almaktadır. Göç olgusuna yönelik ilk sistematik yaklaşımlardan biri, 1989 yılında Coğrafyacı Ravenstein tarafından oluşturulmuştur. Özellikle İngiltere'ye ait nüfus verilerinden yola çıkarak geliştirdiği göç yasaları günümüzde göç sosyolojisinin kurucu temelleri arasında sayılmakta ve halen sıkça atıf almaktadır (Liang, 2006, akt. Adıgüzel, 2022, s.10). Ravenstein göç olgusunun zincirleme bir şekilde birbirini tetiklediğini, süreç içerisinde göç alan bölgelerin de göç vermeye başladığını, her bir göç olayının itici ve çekici faktörlerin etkisi ile diğer göç olaylarını etkilediğini belirtmektedir. Göç, tek başına bir gaye olamaz. İnsanlar sırf göç etmek istedikleri için yer değiştirmezler. Temel amaç mevcut ekonomik koşulları daha refah bir seviyeye çıkarmaktır. Bu sayede hem göç edenler için istihdam ihtiyacını karşılama hem de gelişen sanayi sektörünün eleman açığını sağlaması açısından her iki tarafın çıkarlarını gözetmektedir. Ravenstein'ın söz

konusu işleyişle ilgili düşüncelerine göre her iki durum göçle talebini gidermekte ve aynı hedefler için birlikte hareket etmelerini sağlamaktadır (Çağlar, 2018, s.32).

Sanayi devrimi, göç olayları için önemli bir kırılma noktası oluşturmaktadır. İkinci dünya savaşı sonrası dönemde yeniden ekonomik yapılanma sürecine giren Batı Avrupa ülkelerinin artan iş gücü ihtiyacı diğer bölgelerden gelen misafir işçilerle giderilmiştir. Sanayileşen devletler işçi ihtiyaçlarını kırsal bölgelerden gelen göçlerden karşılayamayınca dış göçlere talep artmış ve diğer ülkelerden gelen misafir işçilerle bu açık giderilmeye çalışmıştır. 1970’li yıllardan sonra göç/göçmen ile ilgili düşünceler farklılaşmaya başlamış ve göçmenler, yerli halk için bir tehdit olarak algılanmaya başlamıştır. Göç alan devletlerde ekonomik kriz ve işsizlik baş gösterdiğinde göçmenler daha çok dikkat çekmeye başlamış ve ötekileştirme süreçleri işletilmiştir. Almanya 1973’te meydana gelen kriz sonucunda işçi alımlarını durdurmuş ve göçmenlerin kendi yurtlarına dönmeleri için teşvik programları hazırlamıştır. 1950’li yıllarda Almanya’nın işçi ihtiyacını karşıladığı bazı ülkeler 1990’lı yıllarda gelişmekte olan ülkeler haline gelip geri kalmış ülkelerden göç almaya başlamıştır (Adıgüzel, 2022, s.11-14).

Göç insanlığın var olduğu her dönemde, sosyal çatışma, doğal felaket, iklim koşulları ya da insanların daha güzel yaşam standartlarına kavuşma hayali ile bireysel, küçük bir topluluk veya toplumsal bir hareketlilik olarak varlığını sürdürmüştür. 1980’li yıllarından itibaren yeni dünya düzeni ile başlayan ve küreselleşmeye doğru evrilen bir yolda göç olgusu yeni bir boyut kazanmış, yerellikten sıyrılarak ulusötesi yani diğer bir deyişle evrensel bir konuma sahip olmaya başlamıştır. Göç eskiden bir ya da birkaç ülkeyi ilgilendiren bir problem iken artık günümüzde neredeyse tüm dünyayı doğrudan ya da dolaylı olarak ilgilendiren bir problem yumağına dönüşmüştür (Çağlar, 2018, s.28). Son zamanlarda Türkiye ve dünya genelinde göçmen konusu, önemli bir yer tutmaya başlamıştır. Göçmenlerin gittikleri ülkelere adapte olmaları bir hayli zorlu geçmektedir (Sağın ve Güllü, 2020).

Birleşmiş Milletler (BM- IOM) Dünya Göç Raporu verilerine (2024) göre, 2020 yılında yapılan araştırmada dünyadaki uluslararası göçmen sayısı yaklaşık 281 milyona ulaşmıştır. Göçmenlerin küresel nüfus içindeki yüzdesi 3.6 dır. Dünya genelinde uluslararası göç giderek artış göstermektedir. Küreselleşen bir dünyada sadece o yerin doğal nüfus artışı ile meydana gelen bir yer bulmak hemen hemen olanaksız hale gelmiştir. İç göçler dahil dünyadaki göçmen sayısı bir milyarı aşmış vaziyettedir. Bu

durumda dünyadaki her yedi fertten birinin doğduğu topraklarda yaşamadığını dolayısı ile göçmen olduğunu işaret etmektedir (Adıgüzel, 2022, s.8).

Son dönemlerde küresel alanda yaşanan siyasal istikrarsızlıklar Ortadoğu başta olmak üzere pek çok bölgede karışıklığa neden olmuştur. Afganistan ve Irak'ta meydana gelen savaşlar neticesinde Arap Baharı olarak nitelendirilen Türkiye'nin de komşu olduğu Irak ve Suriye'yi etkileyen silahlı çatışmalar ve iktidar değişiklikleri yaşanmaya başlamıştır. Arap coğrafyasında siyasi istikrarsızlık özellikle Suriye'deki iç çatışmalar dışarıdan müdahaleye sebep olmuş ve olayları farklı boyutlara taşımıştır. Suriye'deki iç savaş ortamından etkilenen 10 milyona yakın insan yer değiştirmek zorunda kalmış ve 5 milyona yakın kişi Türkiye başta olmak üzere dış ülkelere sığınmak zorunda kalmıştır. Böylece Suriye'deki olaylar küresel bir mesele haline gelmiştir. 2011 yılından itibaren Suriye'deki iç savaş ortamından kaçan insanlar gittikleri yerlerde de farklı zorluklarla karşı karşıya kalmışlardır. Can güvenlikleri tehlikeye düşünce komşu ülkelere sığınmak zorunda kalmışlardır. Açık kapı politikası Türkiye'yi en fazla geçici koruma altında bulunan Suriyeli göçmene ev sahipliği yapan ülke konumuna getirmiştir. Türkiye'nin göç ile ilgili yürüttüğü çalışmaların başlarda yeterli olmayışı ve göçmenlerin kamplara geliş güzel yerleştirilmesi, daha sonra farklı illere dağıtılmaları Türkiye'yi ekonomik, güvenlik, sosyal ve kültürel birtakım problemlerle karşı karşıya bırakmıştır (Ertan, 2017, s.9-10).

Mültecilere ilişkin uygulamalar, Türkiye'de son yıllarda oluşturulan yasal altyapı çerçevesinde sürdürülmektedir. Bu bağlamda 2013 ve 2014 yıllarında kabul edilen temel düzenlemeler (Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (2013) ve Geçici Koruma Yönetmeliği (2014)) belirleyici rol oynamaktadır. T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı 24.07.2025 yılı verilerine göre, 2.589.914 Suriyeli göçmen, geçici koruma altında bulunmaktadır. İlk 10 ile göre dağılımlarına baktığımızda İstanbul 451.030 Suriyeli göçmenle ilk sırada yer almaktadır. Bunu sırasıyla Gaziantep, Şanlıurfa, Adana, Hatay, Mersin, Bursa, Konya, İzmir ve Ankara takip etmektedir. Geçici koruma altındaki göçmenlerin yarısı 18 yaş altı çocuklardan oluşmakta ve 1 milyon civarında çocuk ise okul çağındadır.

Hangi sebepten olursa olsun göç süreci ve sonucundan en çok etkilenen gruplardan birisi çocuklardır. Göç ile birlikte henüz gelişim döneminde olan ve kendini koruyamayacak kadar ailesine bağımlı olan çocuklarda, sosyal, fiziksel ve ruhsal birtakım

sorunlar ortaya çıkmakta ve kalıcı sağlık problemleri yaşanmaktadır. Son dönemlerde göçmenler arasında çocuk oranının bir hayli yüksek olması ve korunmaya muhtaç/dezavantajlı olmaları, göç hareketleri içerisinde yeni ve önemli bir grup olmalarını sağlamaktadır (Aydın vd., 2017, s.8-9).

Türkiye’de başta misafir gözüyle bakılan çocuklara Geçici Eğitim Merkezlerinde (GEM) eğitim verilmekteydi. Ancak sosyal uyum, dil engeli ve nitelikli eğitim sorunlarından dolayı 500 binin üzerinde geçici koruma altındaki öğrenci¹ devlet okullarında eğitim görmeye başlamışlardır (Sağın ve Güllü, 2020). 2016 yılından itibaren Türk Eğitim Sisteminde Çocuklar İçin Kapsayıcı Eğitimin Desteklenmesi Projesi (PİCTES) çerçevesinde Türkiye’nin 26 ilinde öğrenciler kademeli bir şekilde Türk eğitim sistemine dâhil edilmiştir. Türkiye’de bulunan geçici koruma altındakilerin durumu geçicilikten kalıcılığa doğru bir yola girildiği fark edildiğinde entegrasyon çalışmaları önem kazanmaya başladı (Koçan ve Kırloğlu, 2020).

Çocukların en temel haklarından bir tanesi eğitimidir. Eğitim hakkı, BM Çocuk Hakları Sözleşmesi ve tüm ülkelerin anayasaları tarafından her çocuğa tanınan doğal haktır (Aydın vd., 2017, s.11). Gelişmiş ülkeler, eğitime büyük bir harcama yaparak eğitime verdikleri değeri ortaya koymaktadır. Çünkü eğitim bir toplumun kalkınması için olmazsa olmaz mihenk taşlarından biridir. Bu yüzden her ne şartta olursa olsun göçmen çocukların eğitimine değer vermek, bu eğitimlere yatırım yapmak gelecek için ciddi bir öneme sahiptir (Ö.Y. Telsaç ve C. Telsaç, 2022, s.119). Türkiye’deki Suriye uyruklu vatandaşların yaşadığı en büyük problemlerden bir tanesi eğitim ve uyum sorunlarıdır. Eğitim imkanlarından tam anlamıyla faydalanamama, dil bariyeri ve sosyal uyum problemleri geçici koruma altındaki sığınmacıların vatandaşlarımız gibi temel haklardan yararlanamadığını göstermektedir (Ertan, 2017, s.21). Göçmenler nezdinde eğitimin önündeki en büyük bariyerlerin başında dil sorunu yatmaktadır. Göçmen çocuklar bulundukları ülkenin dilini öğreninceye kadar geçen sürede birtakım problemlerle karşı karşıya kalmaktadırlar. Dil sorunu göçmen çocukların iletişim açısından kendilerini ifade edememelerine ve eğitim fırsatlarından eşit bir şekilde faydalanamamalarına neden olmaktadır. Dil engeli ve kültürel farklılıklardan dolayı kendi içine kapanan göçmen öğrenciler, arkadaşlık kurabilecekleri kendi dilini ve kültürünü bilen arkadaş gruplarına yönelmektedir. Bu durum göçmen öğrencilerin diğer öğrenciler arasında daha da

¹ Bu tez kapsamında Batman kent merkezinde Orta okullarda öğrenim gören Suriye orjinli bireyleri ifade etmek üzere kullanılan *geçici koruma altındaki öğrenciler* ibaresi yerine, çalışmanın bundan sonraki kısımlarında sadece *öğrenciler* ibaresinin kullanılması uygun görülmüştür.

yalnızlaşmasına ve ötekileşmesine neden olmaktadır. Hatta göçmen öğrencilerin okuldan uzaklaşmasına ve mahalle ortamlarında kurdukları arkadaş ittifakları ile birlikte suça yönelmesini kaçınılmaz kılmaktadır (Ö.Y. Telsaç ve C. Telsaç, 2022, s.114-118).

Göçe maruz kalan çocuklarda meydana gelen özgüven eksikliği, itilip kakılma, dışlanma ve sosyal çevre yoksunluğu gibi hadiseler, etrafındakileri birer tehdit olarak algılanmasına neden olmaktadır. Göçmenler arasındaki dezavantajlı gruplardan birisi olan çocuklarda, duygusal ve davranış problemleri daha fazla meydana gelmektedir. Göçe maruz kalan çocuklarda şiddete başvurma, suça karışma, yüksek düzeyde kaygı, uyku ve beslenme düzeninde bozukluklar, düşük özgüven, akademik başarısızlık, madde bağımlılığı ve DEHB(Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu) gibi duygusal, ruhsal ve davranışsal problemlere yol açmaktadır (Aydın vd., 2017, s.10-12).

Farklı güçteki sosyal gruplar; dil, din, cinsiyet, mensup olduğu etnik köken, sınıf farkı gibi farklı sosyokültürel özelliklere sahip bireylerde baskın olan grubun diğerlerine akran zorbalığı yapma yönelimi hâkim olmaktadır (Gürhan, 2017, s.176). Akran zorbalığı son zamanlarda karşımıza sıkça çıkmaya başlayan bir kavramdır. Akran zorbalığına ilişkin en önemli sorun akran zorbalığı problemine verilen önemle alakalıdır. Bazı öğrencilerin çeşitli yönlerden kendilerinden daha dezavantajlı durumda olan akranlarına karşı kasıtlı bir şekilde kötü ve rahatsız edici sözler söylemesi, onunla dalga geçmesi, veya ona lakap takması, görmezden gelmesi, arkadaş grubuna dahil etmemesi ve onu dışlaması, vurup tekmelemesi, itip kakması, bir yere kilitlemesi, onun hakkında yalan söyleyip iftira atması, dedikodu yayması, uygunsuz içerikler göndermesi vb. durumlara tekrar tekrar maruz bırakılmasına zorbalık denir (Olweus, 2013, s.256-257). Zorbalık okul çocukları arasında eskiden beri bilinen bir olgudur. Çoğu insan zorbalık hakkında fikir sahibi olsa da 1970’li yılların başına kadar sistematik araştırmanın konusu olmamıştır. 1980 ila 1990 yılları arasında okul çocukları arasındaki zorbalık dikkat çekmeye başladı. Ancak bu süre zarfında zorbalık ile ilgili çalışmalar önemli ölçüde İskandinav ülkeleri ve diğer büyük ülkeler ile sınırlı kaldı. Sistematik açıdan 1970’li yıllarda zorbalık ile ilgili ilk çalışmaları yapanlar araştırmacılardan biri Norveç asıllı psikoloji profesörü Dan Olweus’tur. Olweus saldırganlık ve zorbalık ile ilgili çok sayıda makale ve kitap yayınladı (Olweus, 1995).

Akran zorbalığı, eğitim ortamında meydana gelen bir zorbalık biçimidir. Akran zorbalığının fiziksel, sözel, duygusal ve cinsel türleri vardır. Zorbalığa uğrayan çocuklar; kendilerini üzgün, mutsuz, korkmuş, yalnız ve çaresiz hissetmekle birlikte kendilerinde

bir sorun olduğu düşüncesine kapılıp, güvensiz hissetmeye başlamaktadır. Ayrıca zorbalığa uğrayan çocuklar okula gitme konusunda isteksiz olmaktadır. Kendilerini güvende hissetmedikleri için birtakım hastalıklar belirtmeye başlamakta ve bazı öğrencilerin devamsızlık yapmasına neden olmaktadır (Nazir ve Pişkin, 2015, s.130). Yaratıldığı etkiler nedeniyle bu zorbalık şekli okullarda eğitim süreçlerini sekteye uğratabilmekte, çocuklar arası ilişkilerde belirleyici olabilmektedir. Bu gerekçelerle tez çalışması çerçevesinde zorbalık iki ayrı boyutta değerlendirilerek literatüre katkı sağlayacak şekilde analiz edilmektedir.

1.1 Araştırmanın Amacı

Göçmen çocuklar, özellikle ergenlik döneminde bulundukları ülkenin dilini bilmeme, sosyokültürel farklılıklar ve sosyal çevreye uyum gibi sorunlardan kaynaklı olarak akranları tarafından dışlanmakta, izole bir hayat sürmek zorunda kalmaktadırlar. Bu çalışmanın amacı, ortaokullarda öğrenim gören geçici koruma altındaki öğrencilerde akran zorbalığını (zorbalığa uğrama ve zorbalık yapma eğilimi) cinsiyet, sınıf düzeyi, Türkçe bilme seviyesi, ders başarısı, anne ve babanın eğitim düzeyi, evde şiddet olaylarına şahit olma sıklığı, sosyoekonomik durum değişkenleri açısından incelemek ve akran zorbalığının kaynaklandığı değişkenlere yönelik çözüm önerileri sunmaktır.

1.2 Araştırmanın Önemi

Akran zorbalığı, göçmen öğrencilerin sosyal çevreye uyum ve psikolojik gelişimi yönünden önemli bir problemdir. Göçmen öğrencilerin akademik başarıları, özgüvenleri, arkadaşlık ilişkileri ve psikolojik sağlamlıkları üzerinde olumsuz sonuçlar doğurabilmektedir. Göçmen öğrenciler, sosyokültürel farklılıklar, dil bariyeri ve sosyal çevreye uyum güçlükleri gibi nedenlerle akranlarına kıyasla daha çok zorbalık yapma/zorbalığa uğrama davranışıyla karşı karşıya kalabilmektedirler.

Göçmen öğrencilerde zorbalık yapma/zorbalığa uğrama davranışı sosyal çevreye uyum sağlama süreçlerinde önemli bir engel teşkil edebilmekte ve göçmen öğrencileri sosyal izolasyona maruz bırakabilmektedir. Göçmen öğrenciler genelde farklı gördükleri için akran zorbalığına maruz kalma ihtimalleri daha yüksektir. Zorbalık, göçmen öğrencilerin eğitim ortamından kopmalarına, özgüvenlerini yitirmesine, stres, yüksek kaygı ve bunalım gibi psikolojik rahatsızlıkları meydana gelmesine yol açabilmektedir. Özellikle sosyal çevreye uyum aşamasında yaşanan akran zorbalığı,

öğrencilerin ait olma duygusuna zarar verir, akademik ve toplumsal yaşamlarını negatif yönde etkileyebilmektedir.

Akran zorbalığı, Dünya Sağlık Örgütü tarafından küresel bir sağlık ve davranış sorunu olarak kabul edilmektedir. Yapılan araştırmalarda Türkiye'nin akran zorbalığında en üst sıralarda yer alması Millî Eğitim Bakanlığı'nın da dikkatini çekmiş ve bu konuya önem vermesini sağlamıştır. Alan yazında Türkiye'deki Suriyeli öğrencilerin durumu ile ilgili pek çok çalışma yapılmışsa da akran zorbalığı ile ilgili çalışmaların sınırlı olduğu görülmüştür. Bu tez çalışması akran zorbalığı konusundaki sınırlı literatüre katkı sağlama açısından önem arz etmektedir.

1.3 Araştırmanın Problemi

Göçmen öğrenciler sosyokültürel farklılıklar, dil bariyeri, sosyal çevreye adaptasyon sorunu ve ayrımcılık gibi pek çok sebepten dolayı zorbalığa maruz kalmaktadır. Göçmen öğrenciler uyum konusunda çoğu zaman birtakım problemle karşı karşıya kalmaktadır ve bu durum onları akran zorbalığına karşı çaresiz bırakmaktadır. Göçmen öğrencilerin akran zorbalığı ile ilgili yapılan çalışmalar sınırlı düzeydedir.

Bu çalışmada ortaokullardaki geçici koruma altındaki öğrencilerin çeşitli değişkenlere göre, genel zorbalık ve alt boyutlarına ilişkin mağduriyet ve saldırganlık eğilimleri belirlenmeye çalışılmıştır. Elde edilen bulgular arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın mevcut olup olmadığı analiz edilmiştir. Araştırmada “Ortaokullarda geçici koruma altındaki öğrencilerin zorbalık sergileme ve zorbalığa maruz kalma eğilim düzeyleri cinsiyet, sınıf düzeyi, Türkçe bilme seviyesi, okuldaki ders başarısı, anne ve babanın eğitim düzeyi, evde şiddet olaylarına şahit olma sıklığı ve sosyoekonomik durum değişkenlerine göre farklılaşmakta mıdır?” sorularına cevap aranmıştır.

Bu yüzden araştırmanın problemi, “Ortaokullardaki geçici koruma altındaki öğrencilerin zorbalık yapma ve zorbalığa uğrama eğilim düzeyleri çeşitli değişkenlere göre nasıldır?” şeklinde belirlenmiştir.

Alt Problemler

- Öğrencilerin zorba-kurban olma durumları nasıldır?

- Öğrencilerin zorba-kurban eğilimleri ile cinsiyet, sınıf düzeyi, Türkçe bilme seviyesi, akademik başarı algısına göre anlamlı bir farklılık var mıdır?
- Öğrencilerin zorba-kurban eğilimleri ile anne ve babanın eğitim düzeyi, sosyoekonomik durum ve evde şiddet olaylarına maruz kalma sıklığı arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

1.4 Araştırmanın Sınırlılıkları

2023-2024 Yılında Batman Merkezde 50 farklı ortaokulda eğitim gören geçici koruma altındaki toplam 985 Suriye uyruklu öğrenci mevcuttur. Bu tez çalışması, 2023-2024 yılında Batman Merkez ilçesindeki 9 farklı ortaokulda eğitim gören geçici koruma altındaki 300 Suriyeli öğrenci ile sınırlıdır. Ankete katılmaya gönüllü olmayan ve sürekli devamsız öğrenciler çalışmaya dahil edilmemiştir.

Bu çalışmada yer alan ölçme araçlarından elde edinilen veriler, sadece okuma yazma bilen öğrencilerin içtenlikle verdiği cevaplarla sınırlıdır.

1.5 Tanımlar

Göç: Uluslararası Göç Örgütü'ne (IOM, 2013, s.35-36) göre göç, kişilerin ya da toplulukların çeşitli sebeplerle –zaman, biçim ya da amaçtan bağımsız bir biçimde– bir ülkenin sınırları içerisinde ya da uluslararası seviyede yer değiştirmesini kapsayan dinamik bir nüfus hareketi şeklinde tanımlanmaktadır. Bu kapsamda, zorunlu ya da gönüllü sebeplerle yer değiştiren mülteciler, yerinden edilmiş bireyler, ekonomik sebeplerle göç eden kişiler ve aile birleşimi sebebiyle hareket edenler gibi çeşitli gruplar bu sürece dâhil edilmektedir.

Geçici Koruma: Türkiye, 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi'ni kabul ederken sözleşmede yer alan coğrafi sınırlama hakkını saklı tutmuş ve bu çerçevede yalnızca Avrupa ülkelerinden gelen sığınmacılara mülteci statüsü tanımıştır. Avrupa dışından gelen bireyler ise söz konusu yasal çerçeve uyarınca geçici koruma kapsamında değerlendirilmektedir. 2011 yılında iç savaş sebebiyle vatanlarını terk etmek zorunda kalan geçici koruma altındaki göçmenlere 1994 yönetmeliğinin 10. maddesine istinaden İçişleri Bakanlığı tarafından geçici koruma statüsü verilmiştir. 2011 yılı nisan ayı itibarıyla Suriye'den gelip Türkiye'ye sığınan göçmenler önce misafir olarak

nitelendirilmiş daha sonra Başbakanlık genelgesine göre geçici koruma sıfatı almışlardır (Ertan, 2017, s.19).

Akran zorbalığı: Bazı öğrencinin kendisinden daha zayıf, kendini korumaktan aciz başka öğrencilere bilinçli ve sürekli bir biçimde zorbalık etmesidir. Akran zorbalığı, fiziksel (tekme atma, saçını çekme, itip kakma, tokat atma, çimdikleme vb.), sözel (küfür etme, lakap takma, sataşma, alay etme vb.), dolaylı (arkadaş grubuna almama, dışlama, hakkında dedikodu çıkarma ya da iftira atma vb.), davranışsal (eşyalarına zarar verme, para vermeye zorlama, tehdit etme gibi) şeklinde meydana gelebilmektedir (Pişkin, 2002, s.536).

2. KAYNAK ARAŞTIRMASI

Bu bölümde konu ile alakalı alan yazın taraması, göç ve göçmen kavramı, göç türleri, göçmen statüsü, akran zorbalığı kavramı, akran zorbalığı çeşitleri ve konu ile ilgili daha önce yapılmış ulusal ve yabancı kaynaklara ait çalışmalar yer almaktadır.

2.1 Göç

2.1.1 Göç kavramı

Bireysel veya toplu bir şekilde ister kendi sınırları içerisinde ister devletler arası sınırları geçerek süresi, amacı, yapısı fark etmeksizin insanların mekânlarını değiştirmesi sonucu oluşan nüfus hareketleridir. Bir olayın göç olarak nitelendirilmesi için öncelikle iki yerleşim yeri arasında ve belli bir zaman diliminde meydana gelmiş olması gerekmektedir (Ertan, 2017, s.11).

Literatürde göç ile ilgili çeşitli tanımlar yapılmıştır. Uluslararası Göç Örgütü (IOM, 2013, s.35-36) göçü, kişilerin ya da toplulukların farklı sebeplerle ve çeşitli sürelerle, bir devletin sınırları içerisinde veya uluslararası ölçüde yer değiştirmesini içeren çok boyutlu bir nüfus hareketi olarak tanımlanmaktadır. Bu çerçevede; mülteciler, yerinden edilmiş kişiler, ekonomik gerekçelerle göç edenler ve aile birleşimi gibi maksatlarla hareket eden kişiler de bu kapsamda değerlendirilmektedir. Güncel sözlük tanımlarında göç olgusu, kişilerin ya da toplulukların çeşitli sebeplerle bir yerleşim yerinden başka bir yere yönelmesi süreci olarak tanımlanmaktadır. Bu hareketliliğin altında ekonomik, toplumsal ve siyasal etkenlerin rol oynadığı vurgulanmaktadır (TDK, 2024). İnsanların sosyo-ekonomik, politik ve kültürel sebeplerle yaşadıkları mekânı terk edip başka yerlere hareket etmeleri sonucunda gerçekleştirdikleri yer değiştirme olayı göç olarak tanımlanmaktadır. Tarihsel süreç içerisinde farklı dönemlerde tekrar eden ve gelecekte de süregelmeye devam edeceği öngörülen göç olgusu, evrensel bir toplumsal dinamik olarak kabul edilmektedir (Koçak ve Terzi, 2012, s.164).

Göç ile ilgili yapılan genel tanımlar birbirinden farklılık gösterse de hepsi ortak bir temaya hizmet etmektedir. Giderek varlığını daha da genişleten göç, günümüzde ulusal ve uluslararası toplumsal her alanda yaşamları etkilemektedir. Özellikle soğuk savaşın da bitmiş olması ve küreselleşmenin etkisi ile tüm dünyayı ilgilendiren yapısal bir mesele haline gelmiştir (Çağlar, 2018, s.30). Göç hareketliliği, toplumsal, ekonomik,

siyasi ve diğer faktörlere bağlı ele alınması gereken bir olgu olmakla birlikte; multidisipliner bir yapıya sahiptir ve göç olayını anlayabilmek için sosyoloji başta olmak üzere, psikoloji, hukuk, siyasal bilimler ve coğrafya gibi bilim dallarından faydalanmak gerekmektedir (Ertan, 2017, s.11).

2.1.2 Göçün nedenleri

Göç; insanların bireysel ya da kitleler halinde daha güzel hayat şartları, eğitim, güvenlik veya sosyoekonomik olanaklar sebebiyle kısa ya da uzun vadeli olarak kişilerin bulunduğu yerden farklı bir bölgeye yer değiştirmesidir. Göçün nedenleri üzerinde yapılan çalışmalar genel olarak itici ve çekici etmenler etrafında ele alınmaktadır. Göç etme eyleminde en etkili faktör, göç veren bölgenin iticiliği, göç alan bölgenin ise çekiciliği olduğu belirtilmiştir. Göç olayı, yaşam şartlarının bize sundukları duruma göre şekillenmektedir. Göçlerin sebepleri neredeyse dünyanın her yerinde aynı özellikleri taşımaktadır. İnsanlar, yaşam mücadelesi vermek ve daha konforlu bir hayat sürme arzusu ile hareket eder ve dünyadaki gelişmelere ayak uydurmak zorunda kalmaktadır (Koçak ve Terzi, 2012, s.167-182).

İnsanlar çeşitli sebeplerden dolayı göç etmek durumunda kalmaktadır. İnsanların yaşamış oldukları ekonomik ve güvenlik sorunları, bulundukları yerleri toplu bir şekilde terk etmelerine sebep olmaktadır (Ekici ve Tuncel, 2015, s.10). Göçün sebepleri arasında ekonomik faktörler ilk sırada yer almaktadır. Bunun haricinde politik, kültürel, fırsat eşitsizlikleri ve çatışmalar da göçe sebep olan önemli faktörlerdir (Sirkeci ve Erdoğan, 2012, s.298). Massey ve diğerleri (1993) tarafından gerçekleştirilen bir araştırmada göçmenlerin daha fazla gelir ve daha konforlu yaşam standartlarına kavuşmak için göç ettikleri ortaya çıkmıştır.

Göç eylemi üzerinde etkili olan bir diğer faktör ailevi ve sosyal nedenlerdir. Sosyal çevre, aile bağları, arkadaşlık desteği, network gibi faktörler göçe sebep olan ve uyumu kolaylaştıran temel etmenlerdendir. King ve Skeldon (2010) çalışmalarında sosyal ağların, akraba ilişkilerinin ve arkadaş gruplarının göç üzerinde etkili olduğunu vurgulamaktadır. Bilhassa aile fertleri arasındaki güçlü bağların göç kararında etkili olduğuna dair bulgulara ulaşılmıştır.

Göçe dair önemli sebeplerden birisi de doğa olayları, iklim değişikliği, tarımsal arazilerin verimsizliği gibi çevresel etmenler oluşturmaktadır. McLeman ve Smit (2006) tarafından yürütülen bir çalışmada çevresel değişikliklerin göç eylemi üzerindeki etkisini

incelemişlerdir. Özellikle köy hayatı yaşayan, gelirinin büyük bir bölümü tarıma dayanan kırsal kesim insanının iklim değişikliği, kuraklık gibi faktörlerden dolayı tarım arazilerinin verimsiz hale gelmesi sonucunda yaşam standartlarının zorlaştığı ve insanların bu duruma uyum sağlamada güçlük yaşamaya başladığını ifade etmişlerdir. Dolayısıyla daha refah bir hayat sürmek için iş olanaklarının da fazla olduğu kasaba ve şehirlere göç etme kararı alabilmektedirler.

Siyasi ve güvenlik faktörleri de göçe sebep olan nedenlerdendir. Savaş, iç çatışma, rejim değişikliği ve siyasi baskılar zorunlu göçe sebep olan faktörlerdir. Castles ve Miller (2009) küresel göç olaylarını sosyal, tarihsel, ekonomik ve siyasal boyutları ile inceleyen önemli bir kaynaktır. Bu eser göç hareketlerine hem kaynak hem de hedef ülke konumunda yer alan ülkelerde göç ile ilgili alınan politik kararların insanları nasıl etkilediğini ve uyum süreci üzerinde nasıl olumsuz izler bıraktığını anlatan, uzun vadeli sonuçlar üzerinde durmaktadır.

Bazı insanlar daha iyi eğitim olanaklarına kavuşmak, kariyerini yükseltmek için de bir yerden başka bir yere göç etmek durumunda kalabilmektedir. İnsanlar daha iyi bir eğitim görmek ve kariyerini yükseltmek amacıyla özellikle gelişmiş ülkelere göç etme eğiliminde olmaktadır. Beyin göçü olarak da nitelendirilen bu durum, vasıflı iş göçünün gerçekleşmesine etki etmektedir (Docquier & Rapoport, 2012).

Göç, tarihsel süreç içerisinde bireysel ve sosyal hayatı derinden etkileyen çok boyutlu bir olgudur. Göçün nedenleri genel itibariyle itici ve çekici etmenler çerçevesinde nitelendirilmektedir. Çatışma, ekonomik sıkıntılar, istihdam problemi, doğal afetler, güvenlik ve politik baskılar gibi itici faktörler kişileri göç etmeye zorlarken, daha iyi bir hayata kavuşma arzusu, iş olanakları, eğitim ve sağlık hizmetleri ve güvenlik önlemleri gibi unsurlar göç edilen yeri cazip kılmaktadır. Bütün bunlar değerlendirildiğinde göç yalnızca basit bir yer değiştirme olayı değil, aynı zamanda ekonomik, toplumsal, sosyokültürel ve psikolojik tarafları olan çok boyutlu bir dönüşüm sürecidir.

2.1.3 Göç türleri

Göçün ne şekilde gerçekleştiği, yarattığı etkiyi daha iyi anlamamızı sağlamaktadır (Ekici ve Tuncel, 2015, s.14). Göç, mesafe, kişi sayısı, yasal düzenleme ve süresine göre çeşitli şekillerde gerçekleşebilmektedir. Bu sınıflandırmaların birbiriyle bağlantılı olduğu noktalarda bazen iç içe geçtiği görülmektedir. Fakat bu sınıflandırmalar, göç olayının hangi amaçla gerçekleştiğini daha iyi anlamamıza yardımcı olmaktadır.

İradeye göre göç türü

➤ Gönüllü göç

Nedeni ne olursa olsun, hiçbir baskı ya da dayatma altında kalmadan kişinin kendi iradesi ve isteği ile göç etmesidir (Çağlar, 2018, s.36).

Alan yazında gönüllü göç ile ilgili benzer tanımlar yer almaktadır. Gönüllü göç, insanların kişisel, sosyoekonomik, sosyokültürel ve eğitim gibi konularda daha iyi standartlarda bir yaşam sürme hayaliyle kendi iradeleri ile bulundukları mekânı bırakıp başka yerlere göç etmeleridir (Koçak ve Terzi, 2012, s.170; Ekici ve Tuncel, 2015, s.14; Yılmaz, 2014, s.1687). Gönüllü göç, her ne kadar göçmenin kendi iradesi ile gerçekleşen bir olay olsa da bulunduğu ülkenin ekonomik imkanları, sağlık ve eğitim hizmetleri gibi ihtiyaç duyduğu bir alanda bu eksiklikleri gidermek için başka bir yere veya bir ülkeye göç etmek durumunda hissetmesi bir çeşit zorunluluk hali sayılabilmektedir.

➤ Beyin göçü

Uluslararası Göç Örgütü'nün (IOM) tanımına göre beyin göçü, nitelikli ve eğitilmiş kişilerin, doğdukları ya da bağlı oldukları ülkeden başka bir devlete yönelmeleriyle ortaya çıkan ve kaynak ülkede insan sermayesinde azalmaya sebep olan bir göç türü olarak değerlendirilmektedir (IOM, 2013, s.14). Yılmaz (2014, s.1687) beyin göçünü, kendi ülkelerinde çalışmayı fırsatı bulamayan ya da düşük ücret karşılığında çalıştırılan eğitilmiş insanların kendi ülkelerini terk edip daha gelişmiş ülkelere göç etmesi şeklinde tanımlamaktadır. Yasal göç bağlamında yaygınlığı en fazla olan göç türü beyin göçüdür (Çağlar, 2018, s.35). Beyin göçü her zaman fiziksel olarak gerçekleşmez. Günümüz gelişen teknolojik imkanlar sayesinde bazı iş yerleri, çalışanlarına evde çalışma (Home Office) imkânı tanımaktadır. Dolayısıyla kendi ülkesinde yaşayıp başka bir ülkenin şirketine hizmet etmek, bedenen olmazsa dahi zihnen bir beyin göçü olarak değerlendirilebilmektedir.

➤ İşçi/Emek göçü

İnsanların iş bulabilmek ya da mevcut işini değiştirmek ve daha fazla gelir elde etmek amacıyla farklı yerlere hareket etmesine işçi göçü olarak tanımlanmaktadır. 1960'lı yıllarda Almanya ve diğer Avrupa ülkelerine yapılan göçler buna örnek olarak verilebilir (Yılmaz, 2014, s.1687). İş gücü göçleri ile memurların tayin sebebiyle yaptıkları göçler şeklinde ikiye ayrılabilir. Tayinden dolayı yapılan göçler geçici ya da sürekli olabileceği gibi ister gönüllü ister zorunlu olsun memurların gerçekleştirme

mecburiyetinde oldukları göçlerdir. İşçi göçleri ise emeği karşılığında gelir elde eden çalışanların, imkansızlıklardan dolayı başka yerlere gitmesi ile gerçekleşmektedir (Koçak ve Terzi, 2012, s.171). İşçi göçleri genellikle ekonomik sebeplerden dolayı sanayisi gelişmiş ve iş olanaklarının çok olduğu yerlere doğru gerçekleşir. Ulus ötesi göç açısından değerlendirildiğinde ise az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelere, gelişmiş ülkelere doğru gerçekleşmektedir.

➤ **Zorunlu göç**

Literatürde zorunlu göç, genel olarak insanların kendi iradeleri dışında cereyan eden savaş, doğa alayları (afet), sürgün vb. sebeplerden dolayı güvenlik kaygısı taşımaları ve sığınacak bir yer arayışına girmeleri sonucu yurtlarını terk etmek zorunda kalmaları ve zorlama bir göç sürecine sürüklenmeleri, şeklinde tanımlanmaktadır. (Ekici ve Tuncel, 2015, s.14; Yılmaz, 2014, s.1687; Çağlar, 2018, s.34). Sebebi ne olursa olsun bütün göç türleri bir ihtiyacı gidermeye yönelik olduğu için hepsi birer zorunlu göç sayılabilmektedir. Fakat göçlerin hangi amaçla yapıldığını daha iyi idrak etmek için bu tür sınıflandırmalara ihtiyaç duyulmaktadır.

Ansızın ortaya çıkan çatışma, doğa olayları gibi insanın yaşamını doğrudan tehdit eden faktörlerden dolayı kişinin göç etmeye zorlanması durumudur (Koçak ve Terzi, 2012, s.170). Yerleşim yeri baraja yakın olan köylerin boşaltılmasına karar verilmesi ve bu bölgede yaşayan insanları göç etmek zorunda kalması zorunlu göçe örnek gösterilebilmektedir. Gönüllü göçün aksine insanların hür iradesi ve arzusu olmadan baskı, korku, tehlike ve dayatmalara maruz kalması sonucunda göç etmek zorunda kalmaktadır. Zorunlu göç kavramı en çok tartışılan kavramlardan birisidir. Çünkü insanlar şiddet, baskı, korku, tehlike ve dayatmalar olmadan da insanın daha iyi yaşam standartlarına erişebileceği, daha iyi imkanlara sahip yerlere göç etmek zorunda hissetmesi de aslında bir çeşit zorunlu göç kabul edilmektedir (Çağlar, 2018, s.36).

Zorunlu göç kategorisinde yer alan mübadele göçleri toplumlarda kültürel ve sosyal anlamda değişimlere sebep olmaktadır. Mübadele göçü, savaş sonucunda iki ülke arasında bir anlaşmanın esaslarına göre karşılıklı olarak nüfus değiş tokuşu yapmalarıdır. “Mübadele göçünü yapan insanlara da mübadil adı verilmektedir.” (Koçak ve Terzi, 2012, s.175). Bu göç çeşidi özellikle din, siyaset ve etnik köken gibi nedenlerle yapılmaktadır. 1923’te Türkiye ve Yunanistan arasında yapılan nüfus mübadelesi, mübadele göçlere örnek olarak verilebilir.

Yönüne ve uzaklığına göre göç türü

➤ İç göçler

Kısa süreli veya uzun süreli olduğu fark etmeksizin aynı ülkenin yerleşim birimleri arasında çeşitli sebeplerle yapılan göç hareketleridir (Çağlar, 2018, s.34). Bir devletin ekonomik, sosyokültürel gelişimi ile ilişkili bir biçimde sürekli değişkenlik göstermekle beraber genel olarak kırsal bölgelerden kentlere doğru, küçük yerleşim yerlerinden büyük yerleşim yerlerinde doğru bir hareketlilik söz konusudur. Bu da sağlıksız ve dengesiz kentleşmeye sebebiyet vermektedir (Ertan, 2017, s.13). İç göçler genellikle sosyoekonomik ve çevresel sebeplerden dolayı gerçekleşmektedir. Sanayi sonrası hızla yayılan kentleşme süreçleri, 1950’li yıllardan sonra gerçekleşen kırsal kesimden kent merkezlerine doğru göç akınları, 1980 ve 2000’li yıllar arasındaki Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgesinde yaşanan çatışmaların sebep olduğu zorunlu hareketlilik iç göçlere örnek olarak verilebilir.

➤ Dış göç/Uluslararası göç

İnsanların bireysel veya toplu bir şekilde kaynak ülkelerinden ayrılarak, bir başka ülkenin topraklarına geçici ya da kalıcı bir şekilde göç etmesine “uluslararası göç” şeklinde ifade edilmektedir (Adıgüzel, 2022, s.3). Körfez Krizi, Irak Savaşı ve son olarak Suriye’deki iç karışıklıklar neticesinde Türkiye’ye doğru çok büyük bir dış göç olayı meydana gelmiştir (Ertan, 2017, s.14). Göçmenler kendi ülkelerini terk ederek başka bir ülkede ikamet etmek, orada iş bulmak ve eğitim almak gibi sebeplerle yer değiştirmektedirler. 1961 yılında Türkiye ve Almanya arasında imzalanan iş gücü sözleşmesi, dış göçe örnek verilebilir.

Kişi Sayısına Göre Göç Türü

➤ Bireysel göç

Kişinin kendi başına veya ailesi ile birlikte yer değiştirme olayıdır. Bu tarz olayların planlamasını ve harcamalarını kitlesel göçlerin aksine kişinin kendisi tarafından belirlenmektedir (IOM, 2013). İnsanların genellikle gelişmemiş veya az gelişmiş bölgelerden gelişmiş bölgelere doğru yaptıkları göçlerdir (Çağlar, 2018, s.33). Bireysel göç, ekonomik, eğitim, kişisel özgürlük, sosyal, siyasi ve güvenlik gibi nedenlerle kişinin tek başına karar alarak yer değiştirmesi olayıdır. Bireysel göçler genellikle kitlesel göçlerin aksine gönüllü bir şekilde gerçekleşir. Türkiye’de 2000’li yıllardan sonra hız kazanan beyin göçleri, bireysel göçlere örnek verilebilir.

➤ **Kitlesel göç**

Çok sayıda insanın aynı anda ve ani bir şekilde yer değiştirmesi sonucu meydana gelen olaylardır (IOM, 2013). Büyük nüfusa sahip grupların doğal felaket, savaş, afet vb. çeşitli sebeplerle bulundukları yerden başka bir yere veya bölgeye toplu bir şekilde göç etmeleridir (Çağlar, 2018, s.33). Ekonomik, sosyal, çevresel ve siyasi sebeplerle meydana gelen kitlesel göçler, bireysel göçlerin aksine geniş çaplı toplulukların hareketlerini kapsar. 2011 yılında Suriye’de meydana gelen iç savaş sonucunda milyonlarca kişinin kitleler halinde yurdunu terk etmek zorunda kalması kitlesel göçlere örnek olarak gösterilebilir.

Yasal düzenlemelere göre göç türü

➤ **Düzenli/Planlı göç**

Yasal yollar çerçevesinde insanların bulundukları yerden başka yerlere göç etmesidir (IOM, 2013). Göç ettikleri devletin ve kendi devletlerinin yasal prosedürlerini uygulayarak mevzuatlara uygun bir şekilde kısa bir müddet veya süreli bir şekilde planlı yaptıkları göçlerdir (Çağlar, 2018, s.35). 2013 yılında yürürlüğe giren 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu çerçevesinde, düzenli göç kavramı; yabancı uyruklu kişilerin Türkiye’ye yasal yollarla giriş yapmaları, ülkede yasal statüyle ikamet etmeleri ve yine hukuki prosedürler çerçevesinde ülkeden ayrılmaları sürecini tanımlamaktadır. Türkiye’de eğitim gören yabancı öğrenciler, çalışma ve oturma izni alan göçmenler, düzenli/planlı göçe örnek olarak gösterilebilir. Düzenli göçlerin kayıt altında tutulması ve belirli kurallar çerçevesinde gerçekleşmesi devletlerin göç politikalarını ve göçmenleri takip etmesini kolaylaştırmaktadır.

➤ **Düzensiz/Yasadışı göç**

Yasal yolların dışında kalan, göç etmek için gerekli izin ve düzenlemelerin yer almadığı, kayıt dışı nüfus hareketlilikleridir. Bu tanım gerekli izinleri alarak yasal yollarla ev sahibi veya transit ülkeye giriş yapan ancak izin süresini aşarak ikamet etmekte olduğu ülkede hayatını sürdürmeye devam eden veya burada bir işte çalışmaya başlayan kişileri de kapsamaktadır. Yasadışı göç kavramı suç teşkil etmesi açısından düzensiz göç kavramı tercih edilmelidir (IOM, 2013). 2013 yılında yürürlüğe giren 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu kapsamında düzensiz göç; yabancı uyruklu bireylerin Türkiye’ye giriş, kalış veya çıkış süreçlerinin yasal mevzuata aykırı bir şekilde gerçekleşmesi ile ülkede gerekli izinleri almadan çalışmaları şeklinde tanımlanmaktadır.

Kaynak devlet için ülkelerini terk eden kişilerin hukuki çerçeveye uygun ya da aykırı biçimlerde göç edip belirlenen mevzuata riayet etmemeleridir. Hedef devlet içinse ülkelerine mevzuata dayalı ya da mevzuat dışı yollarla geçiş sağlayan göçmenlerin belirlenen mevzuata aykırı davranarak yaptıkları göçlerdir (Çağlar, 2018, s.35).

Resmî giriş şartlarını yerine getirmeden bir devlete giriş yapan, vize zamanının sona ermesi veya gerekli yasal statüyü sağlayamaması sebebiyle transit ya da ev sahibi ülkede hukuki bir konum elde edemeyen kişiler, düzensiz göçmen kapsamına girmektedir (Adıgüzel, 2022, s.5). Göç etmek isteyen kişilerin yasal yollarla istedikleri yerlere gidememesi yasadışı/belgelenmemiş göçlere neden olmaktadır.

Süresine göre göç türü

➤ Sürekli (Daimî) göç

İnsanların yaşam sürdüğü toprakları gönüllü veya zorunlu bir şekilde terk edip başka yerlerde temelli yaşamak üzere göç etmesine sürekli göç olarak tanımlanmaktadır (Koçak ve Terzi, 2012, s.170). Bu tarz göçler, doğal afetler, savaşlar, ekonomik krizler veya siyasi baskılar gibi vakalar sebebiyle meydana gelmektedir (İçduygu ve Aksel, 2013).

➤ Geçici göç

Geçici göç, insanların kısa süreli veya geçici nedenlerle bir yerden başka bir yere göç etmesi olarak tanımlanmaktadır. Geçici göçmenler, genellikle kendi memleketlerine geri döneceklerini ümit ederler ve geçici konaklama yerlerinde kısa vadeli hayatlarını sürdürmektedirler (Bostan, 2017). Geçici göçler sürekli göçlerin aksine belli bir hedefi ya da ihtiyacı yerine getirmek için kısa süreliğine yapılan göçlerdir.

➤ Transit göç

Asıl varış ülkesine varmak üzere hareket eden kişilerin, geçici bir süre zarfında üçüncü bir ülkeden geçiş yapmaları transit göç kapsamında değerlendirilmektedir. Bu güzergâhta yer alan ülkede kısa zamanlı olarak bulunan bireyler ise transit göçmen olarak adlandırılmaktadır (Adıgüzel, 2022, s.4). Göçmenlerin hedef ülkeye varmak için uygun koşullar sağlanıncaya dek geçici bir süreliğine başka bir ülkede kalmalarını ifade eden düzensiz göç türlerinden biridir (Yılmaz, 2014, s.1687).

Türkiye, uluslararası göç rejiminin değişen niteliğinden dolayı bazı dönemlerde “kaynak ülke” bazı dönemlerde “transit” veya “geçiş ülkesi” bazı dönemlerde ise “hedef

ülke” konumuyla ön plana çıkmaktadır. Türkiye, Cumhuriyetin ilk yıllarında yaşanan mübadele sonrası Balkanlardan gerçekleşen kitlesel göçlerde hedef ülke; 1960’lı yıllarda Almanya ile yapılan anlaşma sonrası gerçekleşen insan hareketliliğinde ise göçe kaynaklık eden ülke konumundadır. Türkiye son dönemlerde Ortadoğu ve Asya ülkeleri ile komşu ülke Suriye’den yönelen göçlerle beraber hem “transit” ülke; hem de kalıcı hale dönüşen göçmenler nedeniyle “hedef ülke” olma konumunu bir arada sürdürmektedir (Türk, 2019b, s.2977). Türkiye’nin coğrafi konumu gerek Asya gerekse Afrika merkezli küresel göç hareketliliklerinden fazlasıyla etkilenmesine zemin hazırlamaktadır. Bu sebeple düzensiz göç noktasında Türkiye’nin transit ülke olma konumunun önümüzdeki yıllarda da en çok tartışılan konularından biri olacağı söylenebilir.

➤ **Mekik göç**

İnsanların ekonomik, eğitim veya sosyal sebeplerle belirli bir süre zarfında iki yer arasında sürekli yer değiştirmeleridir. Yılmaz’a (2014, s.1687) göre mekik göçü, göçmenlerin herhangi bir amaç için, belli bir zaman diliminde, başka bir ülkeye giderek daha sonra kendi ülkelerine geri dönmeleri döngüsünden ibaret olduğu şeklinde tanımlanmaktadır. Mevsimlik tarım işçileri, kırsal kesimde kalıp kentte çalışanlar, eğitim ya da iş için sürekli yurt dışına çıkmak zorunda kalan öğrenci ve iş insanları mekik göçe örnek verilebilir.

➤ **Gönüllü geri dönüş**

İnsanların farklı amaçlar için göç ettikleri topraklardan kendi hür iradeleri ile doğup büyüdükları topraklara dönmeleri, gönüllü geri dönüş şeklinde ifade edilmektedir. Adıgüzel’e (2022, s.4) göre bu tabir genel olarak savaş esirleri, tutuklu siviller ve mülteciler için kullanılan, bu insanların kendi ülkelerine kendi hür iradeleri ile dönmelerini ifade eder. BMMYK’nin mültecilere sunduğu üç kalıcı çözümden en iyi ve en çok tercih edilen yol olarak kabul edilmektedir

➤ **Mevsimlik göç**

Mevsimlik göç, insanların bireysel ya da toplu bir şekilde genellikle ekonomik sebeplerle belirli bir sezonda yer değiştirmeleridir. Özellikle inşaat, turizm, tarım ve hayvancılık gibi alanlarda sık görülmektedir. Koçak ve Terzi’ye (2012, s.170-171) göre mevsimlik göçleri sürekli göçlerden ayıran en önemli unsur süredir. Sürekli göçler, kişi veya grupların kalıcı yerleşim maksadıyla gerçekleştirdiği ve geri dönüşün öngörülmediği uzun süreli nüfus hareketleri olarak tanımlanırken; mevsimlik göçler,

belirli bir zamanla sınırlı olup geçici yer değiştirmeleri ifade eder ve genellikle belirli dönemsel gereksinimlere bağlı olarak gerçekleşmektedir.

2.1.4 Göçmen kavramı

Literatürde göçmen kavramı, bağlamına, hukuki boyutuna ve göç türüne göre farklı anlamlar taşımaktadır. Göçmen kavramı çok yönlü olup, genelde sosyoekonomik, siyaset ve doğa olayları sebebiyle bir yerden başka bir yere taşınan kimseleri ifade etmektedir. Koçak ve Terzi'ye (2012, s.165) göre göç eylemini gerçekleştiren insanlar, göçmen olarak adlandırılmaktadır. Birleşmiş Milletler Uluslararası Göç Örgütü'nün tanımına göre, göçmen; göç sürecinin sebebi, gönüllü olma durumu, yasal statüsü ya da izlediği güzergâh ne olursa olsun, farklı bir ülke sınırları içerisinde bir sene ya da daha uzun bir süreyle hayatlarını idame eden bireyleri kapsamaktadır (IOM, 2013, s.37).

2.1.5 Göçmen statüsü

Literatürde göçmenler genelde Mülteciler, Sığınmacılar, Geçici Göçmenler, Yasadışı Göçmenler ve Sürekli Göçmenler şeklinde sınıflandırılmaktadır.

➤ Mülteci

Uluslararası Göç Örgütü Mülteci kavramını, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliğinin tüzüğüne uyan; 1951 Sözleşmesi ve 1967 Protokolü Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin taraf olan bir ülkede olduğuna veya sığındığı ülkede mülteci olarak nitelendirilmesine bakılmaksızın Yüksek Komiserlik ile tanınan Birleşmiş Milletler himayesinden faydalanmaya hak elde eden; dini, ırkı, uyruğu, herhangi bir sosyal grupla bağı, siyasi fikirlerinden dolayı haksızlığa ve zulme uğrama korkusuyla kendi ülkesinin dışında ikamet eden ve bu korku yüzünden söz konusu devletin korumasından faydalanmak istemeyen kişi şeklinde tanımlamaktadır (IOM, 2013). Genel anlamda mülteci, yaşadığı ülkedeki iç savaş, çatışma, politik baskılar ya da hayati bir olay sebebiyle ülkesini terk edip başka devletlerden uluslararası koruma isteyen kimselere denilmektedir.

➤ Sığınmacı

Sığınmacılar, ülkelerinde meydana gelen savaş, çatışma, rejim değişikliği, doğa olayları gibi önemli hususlar neticesinde ülkelerini terk edip göç ettikleri ülkelere iltica talebinde bulunan ancak henüz mülteci statüsünü elde etmemiş kimselerdir. Sığınmacılar, mülteciler kadar geniş haklara sahip değildirler. Sığınmacıların hakları UNHCR

(Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği) aracılığı ile korunmaktadır. Bu temel insani haklar; sığınmacılar için hayati risk teşkil eden ülkeye geri gönderilmeme, temel hayati ihtiyaçlara ulaşma imkânı tanıma, mülteci olma yolunda başvurularının adil bir şekilde değerlendirilmesi şeklinde sıralanmaktadır. Türkiye, sahip olduğu stratejik konum sebebiyle Asya ile Avrupa kıtaları arasında geçiş niteliğinde bir bağlantı noktası oluşturmaktadır. Bu yüzden sığınmacı hareketlerinin çok fazla meydana geldiği bir yerdir. Ertan'a (2017, s.11-12) göre alan yazında göçmen, ekonomik nedenlerle hayat koşullarını iyileştirmek veya yükseltmek amacıyla göç eden kişi olarak tanımlanmaktadır. Dolayısı ile Suriye'deki iç savaştan kaçarak Türkiye'ye gelenleri sığınmacı olarak nitelendirmemiz gerektiğini vurgulamaktadır.

➤ Geçici koruma

Türkiye, 1951 Cenevre Sözleşmesi'ni onayladığı zaman coğrafi sınırlama çekincesiyle hareket etmiş ve bu doğrultuda yalnızca Avrupa ülkelerinden gelen başvuru sahiplerine mülteci statüsü tanıma yoluna gitmiştir. Avrupa dışından gelen sığınmacılara ise uluslararası koruma kapsamında farklı statüler, özellikle geçici koruma sağlanmaktadır. 2011 yılında iç savaş sebebiyle vatanlarını terk etmek zorunda kalan Suriyelilere 1994 yönetmeliğinin 10. Maddesi (Türkiye'den iltica talep edenler veya sığınmacılar Türkiye'de bulundukları süre içinde devletin himaye ve gözetimi altında bulundurulur)'ne istinaden İçişleri Bakanlığı tarafından geçici koruma statüsü verilmiştir. 2011 yılı nisan ayı itibarıyla Suriye'den gelip Türkiye'ye sığınan göçmenlere önce misafir olarak nitelendirilmiş daha sonra Başbakanlık genelgesine göre geçici koruma sıfatı almışlardır (Ertan, 2017, s.19).

BM Yürütme Komitesi 2004 yılındaki 100 nolu kararına göre kitlesel sığınmacının varlığından bahsetmek için uluslararası sınıra kayda değer bir sayının üzerinde bir insan hareketinin olması, ev sahibi ülkenin mevcut bireysel sığınma taleplerini uygulayacak şartlara sahip olmaması durumunda bu özellikleri taşıyan kitlesel hareketin sürmesi halinde geçici koruma sağlanmaktadır. Geçici koruma ülkelerin geri göndermeme sorumlulukları ışığında kitlesel bir şekilde sınırlarına ulaşan göçmenlere, bireysel statü belirleme işlemleri ile vakit harcamadan bazı hakları sağlamayı amaçlayan kolay ve tamamlayıcı bir yoldur. Geçici korumanın bazı önemli unsurları vardır. Bunlar güvenli bir yere erişimlerine müsaade edilmesi, geri gönderme yasağının bulunması ve insani ihtiyaçlarının giderilmesi şeklindedir (Adıgüzel, 2022, s.18).

➤ Ekonomik göçmen

Yaşam koşullarını yükseltmek için kaynak ülkesini terk edip hedef ülkeye yerleşmek üzere yapılan göçlerdir. Bu tabir daha çok göçmenlerle çeşitli baskılardan kaçıp başka ülkeye sığınan mültecileri birbirinden ayırt etmek için kullanılmaktadır (Adıgüzel, 2022, s.5). Daha iyi yaşam koşulları, refah bir hayat, iş olanakları, ekonomik kalkınma amacıyla başka bir devlete ya da başka bir yere göç eden kişilere ekonomik göçmen denilmektedir. Ekonomik göçmenler mülteci ve sığınmacılardan farklı olarak kendi hür iradeleri ile hiçbir zorlamaya maruz kalmadan yer değiştirmektedirler. Türkiye lokasyon olarak göçmenler için hem transit hem de hedef ülke konumundadır. Son zamanlarda özellikle Orta Asya, Afrika ve Güney Asya’da yer alan devletlerden, tarım, tekstil ve inşaat sektöründen ekonomik göçmen almaktadır.

➤ Vatansızlar

Vatansız göçmenler genellikle, bir ülkeye yerleşen ve o devletin vatandaşlığına sahip olamayan kimselerden oluşmaktadır. Bu kişiler, genellikle ekonomik, politik veya sosyal nedenlerle göç etmiş kimselerdir. Ayrıca halihazırda bulundukları ülkelerde geçici veya kalıcı konaklama sağlamaya çalışmaktadırlar (Telsaç, 2022). Vatansızlık uluslararası alanda hiçbir devletin vatandaşı olarak kabul etmediği durumlar için kullanılan bir tabirdir. Bu kimseler hayatlarını kimliksiz bir şekilde hiçbir hukuki ve temel haklara sahip olmadan sürdürmek zorunda kalırlar. Vatansızlar, 1954 tarihli Vatansız Kişilerin Statüsüne İlişkin Sözleşmeye göre bir kişi “Hiçbir devlet tarafından kendi yasal düzenlemelerine göre vatandaş olarak tanınmıyorsa vatansızdır.” şeklinde tanımlanmaktadır.

2.1.6 Göçün sonuçları

Göçün sonuçları göçmenlere göre, göç alan ve göç veren ülkenin/bölgenin yapısına göre farklılık gösterebilmektedir. Demir (2022) araştırmasında göç esnasında ve sonrasında göçmenlerin birtakım zorluklarla karşı karşıya kaldıklarını ve bu durumun ruhsal sağlıklarını olumsuz etkilediğini belirtmiştir. Özellikle göç sonucunda yaşanan travma, toplumsal soyutlanma, ötekileştirme ve belirsizlik durumu göçmenlerin yoğun bir kaygı ve bunalım yaşamalarına sebep olmaktadır.

Göçmenler, göç ettikleri yerlerde kendi yaşantılarını ve kültürel değerlerini sürdürmeye devam etmektedirler. Bu tür olaylar göçmenler ile yerli halk arasında kültür çatışmalarına sebep olabilmektedir (Koçak ve Terzi, 2012). Göç olayı ile birlikte

genellikle ev sahibi halk ile göçmenler arasında kültürel uyumsuzluklar yaşanmaktadır. Geçici koruma altındaki sığınmacıların yoğun yaşadığı bölgelerde sığınmacılar ile vatandaşlar arasında zaman zaman gerginlikler ortaya çıkmış ve buna yönelik gösteriler ve olaylar görülmüştür. Bunların pek çoğu sığınmacılardan kaynaklanan hırsızlık olayları, ekonomik sebepler ve diğer suç olaylarından meydana çıktığı gözlemlenmiştir. Bu durum göçmenlerin uyum sağlamalarını ve ev sahibi vatandaşların onları kabul etmesini güçleştirmektedir. Türkiye’deki geçici koruma altındaki göçmenlerin büyük çoğunluğu kamp dışındaki yerleşim birimlerinde dağılmış vaziyettedir. Barınma merkezleri çeşitli imkansızlıklar sebebiyle geçici koruma altındaki sığınmacılar tarafından son çare olarak görünmektedir. Türkiye’nin farklı kentlerine dağılmış vaziyette bulunan geçici koruma altındaki göçmenler bulundukları illerde ekonomik, sosyal, güvenlik ve kültürel pek çok probleme kaynaklık etmektedir. Buna yönelik önlemlerin alınabilmesi için söz konusu kitlenin Türkiye’de nerede, ne zaman ve hangi şartlarda yaşadıklarını belirlemek gerekmektedir. Bir diğer mühim konulardan biri Türkiye’de bulunan mültecilerin insani bütün ihtiyaçlarını gidermek ve uyum içinde hayatlarını sürdürebilmelerini sağlamak için lüzumlu göç politikalarını devreye sokmak gerekmektedir (Ertan, 2017).

Göçle birlikte sığınmacıların yaşadığı sorunlardan biri de sağlık hizmetlerinden yeterince faydalanamamalarıdır. Demir’e (2022) göre göçmenlerin dil engeli, hukuksal kimlik problemleri, sosyoekonomik imkanlar ve sağlık sistemi ile alakalı yeterince bilgiye sahip olmamalarından kaynaklı sağlık hizmetlerinden yeterince yararlanamamaktadır. Ayrıca göç ettikleri ülkede salgın hastalıkların baş göstermesine sebep olmaktadır. Bu durum hem göçmenlerin hem de yerel halkın bir takım sağlık sorunları ile karşılaşmalarını kaçınılmaz kılmaktadır. Bu yüzden ev sahibi ülkenin göç politikasını oluştururken sağlıkla ilgili önlemleri de olması beklenmektedir (Ertan, 2017).

Göç olayları göç veren ve göç edilen yerin demografik yapısında birtakım dengesizliklere sebep olmaktadır. Karadeniz ve Doğu Anadolu Bölgesi Türkiye’de en çok göç veren bölgeler iken Marmara ve Ege bölgesi en çok göç alan bölgelerdir. Göç neticesinde Türkiye’de nüfus bazında bölgeler arası dengesizlikler meydana gelmiştir (Koçak ve Terzi, 2012). Türk (2020a) saha verilerine dayalı çalışmasında kırdan kente doğru göçlerin demografik yapıyı doğrudan etkilediği, genel olarak göç alan bölgede genç nüfusu arttırdığını ifade etmektedir. Ayrıca birbirinden farklı grupların bir araya gelmesi

ile birlikte bu durumun birtakım sosyokültürel uyum problemlerine sebep olduğunu belirtmektedir.

Göçün önemli sonuçlarından biri de göç veren ülkede nitelikli işçi sorununa sebep olması göç alan ülkelerde ise istihdam sorunu oluşturmaktadır. Bunun neticesinde yerel halk tarafından göçmenler bir yük olarak görülebilmektedir. Suriye’den gelen göçler ile birlikte iş dünyasında hem sığınmacılar hem de vatandaşlarımız için birtakım zorlukları beraberinde getirmektedir. Sığınmacıların zor durumda kalmalarını fırsat bilen iş insanlarının bu tavırları çalışma ve yaşam koşullarının üzerinde negatif bir etki bırakmaktadır. Şehir merkezlerinde yaşayan sığınmacıların pek çoğu hayatlarını idame edebilmek için cami avlularında ve trafik ışıklarında bekleyen insanlardan dilenmek zorunda kalmakta ve kampların dışında yaşayan göçmenlerin kaynaklarının tükenmesi durumunda zor durumda kaldığı ve farklı yasa dışı yollarla yaşamlarını sürdürmek zorunda kalacağı öngörülmektedir. Ne var ki kampların dışında hayatlarını sürdüren sığınmacıların pek çoğunun işsiz olduğu, geri kalanların da düzensiz işlerde sigortasız ve yasal olmayan işlerde düşük ücretler karşılığında çalıştırıldıkları bilinmektedir. Bu durum sığınmacıların yeteneklerine uygun farklı iş kollarında istihdam edilmelerini zorunlu kılmaktadır (Ertan, 2017).

2.1.7 Temel göç kuramları

Göç kuramları, göç olaylarını daha iyi anlamak ve değerlendirebilmek için farklı bakış açıları sunmaktadır. Kuramların her biri göçü farklı yönleri ile izah etmek için kullanılabilmektedir. Bu bölümde göç teorilerine öncülük etmiş veya tez çalışmasıyla doğrudan bağlantılı olan bazı kuramlara yer verilmiş ve konuyla ilişkilendirilmiştir.

➤ Ravenstein’in Göç Kanunları

Ravenstein’in Göç Kanunları, 19. Yüzyılın ikinci yarısında İngiliz bir coğrafyacı olan Ernst Georg Ravenstein tarafından oluşturulmuştur. Ravenstein, İngiltere’nin demografik bilgilerinden yararlanarak bu kanunları geliştirmiştir (Ravenstein, 1885, 1889).

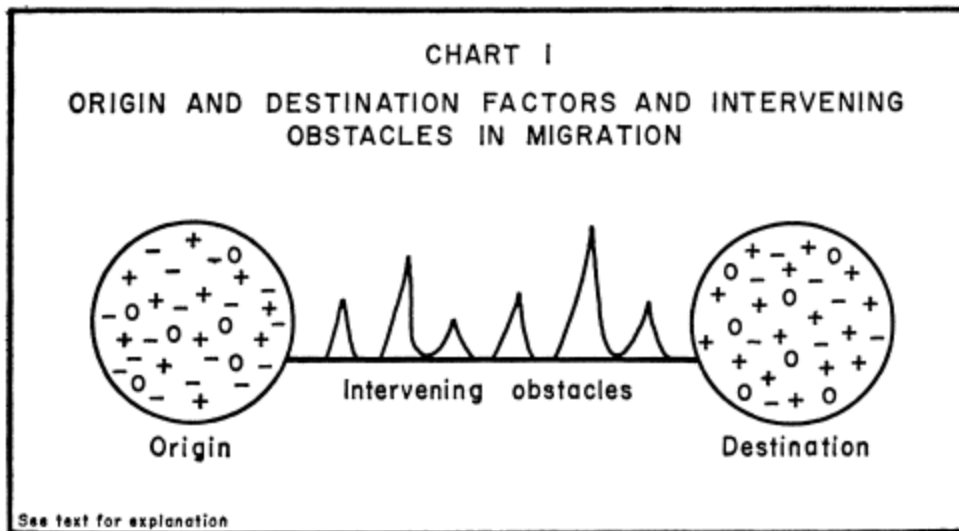
Modern göç çalışmalarının orijin noktası olarak kabul edilmektedir. Bu kanunlar, göç kuramlarına öncülük etmiş, gelişimlerine doğrudan katkıda bulunmuştur. Alan yazında göç ile alakalı ilk sistematik teori olarak geniş bir yer tutmakta ve sık sık referans olarak ele alınmaktadır. Özellikle göçün sosyoekonomik ve mekânsal yönlerinin anlaşılması için ilgililere bir şablon çizmektedir. Ravenstein’in sundukları, bulunduğu

dönemin göçe dair özellikle ekonomik temelli kavramlarını iyi bir biçimde ifade etse de halihazırdaki globalleşme, ulaşım ve altyapıdaki refah düzeyi ve gelişen teknoloji sebebiyle bu kanunların bir kısmı değişime uğramıştır. Örneğin, uluslararası göç ve mülteci sorunları vb. mevzular, bu kanunların ötesinde yeni özellikler meydana getirmiştir (Çağlayan, 2006, s.68-72). Bu yüzden alan yazında Ravenstein'in göç kanunlarında günümüz koşullarına uygun değişiklikler yapılmıştır. Çağdaş göç kuramları, Ravenstein'in kanunlarını baz almakla birlikte iklim ve doğal afetlerden kaynaklı çevresel göçler, iç çatışma, savaş ve siyasi baskılar sonucunda meydana gelen mülteci göçü ve dünyanın merkezi haline gelen mega kentlere yönelim yeni bazı faktörler dahil edilerek göç hususu irdelenmektedir.

➤ İtme çekme kuramı

İtme çekme kuramı, insanların bulundukları yeri terk etmesine sebep olan etmenler ile farklı bir yere gitmelerine yol açan etmenleri değerlendirmektedir (IOM, 2013). Göç olaylarının birden fazla sebebi olmakla beraber, özünde birbiriyle bağlantılı iki değişken arasındaki ilişki, belirleyici bir faktör görevi görmektedir. Bu değişkenlerden birincisi ekonomik refah düzeyi öbürü de çatışmalı ortamın pek çok yeri etkilemesidir. Lee, bu olayı itme-çekme kuramıyla açıklamaktadır. *A Theory of Migration* adlı çalışmasında göç olayının gerçekleşme sebebinin itme-çekme kavramıyla sınıflandırmıştır (Lee, 1966).

Lee'ye (1966) göre itici ve çekici etmenler hem orijin ülkede hem de varış ülkesinde aynıdır.

Şekil 1: Göçte köken ile hedef faktörleri ve müdahale edici etmenler (Lee, 1966, s. 50)

Şekil 1’de “+” işareti çekici, “-” işareti itici ve “0” rakamı ise nötr etmenler manasına gelmektedir. Fakat hangisinin göç eden insanlar için itici etmen olduğu ya da hangisinin çekici etmen olduğu kesin değildir. Diğer bir deyişle itici ve çekici etmenler değişkenlik gösterebilmektedir. Kişinin yaşı, cinsiyeti, öğrenim durumu, kimliği vb. vasıflar bu konuda belirleyicidir. Bunun haricinde göç sürecinin sosyal etkisi de bu çerçevede etkisini göstermektedir. Okul çağına gelmiş çocuklara sahip aileler için göç edilecek yer eğitim bakımından ailelere itici ve çekici etmenler meydana getirirken çocuksuz bir aile için eğitimle alakalı etmenler nötr özelliklere sahiptir. Bu bakımdan itici ve çekici etmenler değişik pozisyonda yer alan bireyler için iyi analiz edilmesi gerekmektedir (Çağlayan, 2006, s.72-75). Bu kuram esasına bakıldığında tarih boyu her türlü sosyal hareketliliği ifade etme noktasında ana referans kaynağı olarak değerlendirilebilir.

Bu kuram çalışmamızın konusu açısından değerlendirildiğinde 2011 yılında Suriye’de meydana gelen iç karışıklıklar, küresel güçlerin savaşa müdahil olması, alınan politik kararlar gibi itici faktörler nedeniyle milyonlarca insan yurdunu terk edip güvenli liman arayışına girmiştir. Bu kişiler başta Türkiye olmak üzere dünyanın farklı yerlerine göç etmek durumunda kalmışlardır. İç savaş ile birlikte Suriye’de meydana gelen siyasi istikrarsızlık başta olmak üzere, güvenlik sorunu, ekonomik sıkıntılar, altyapıdaki tahribat, eğitim ve sağlık hizmetlerinde meydana gelen çöküş gibi itici faktörlere bağlı olarak milyonlarca insan yurdunu terk etmek zorunda kalmıştır. Bu bakımdan Suriyeli göçmenler, coğrafi yakınlığı ve açık kapı politikası (çekici faktörler) sebebiyle sığındıkları başlıca devletlerden biri Türkiye olmuştur.

➤ Petersen’in beş göç tipi

Göç üzerine çalışmalar yürüterek itme çekme faktörleri üzerinde düşünceler üreten göç kuramcılarının birisi de Willam Petersendir. Petersen her insanın aynı olmadığı ve göçün sıradan bir şey olmadığını savunarak, bireylerin aynı çevresel ve sosyal şartlara sahip olmasına rağmen göç etme isteğinin kişisel faktörlere bağlı olarak değişkenlik göstermesi, göçün çok yönlü bir süreç olduğunu ortaya koymaktadır. Petersen’in asıl amacı göçe sebep olan itme çekme faktörlerinin altında yatan temel amacın ne olduğunu ortaya çıkarmaktır. Petersen çalışmasında 5 göç tipinden bahsetmektedir (Çağlayan, 2006, s.75-77).

İlkel göçler: Daha çok çevresel faktörlerden kaynaklı kuraklık, olumsuz hava koşulları gibi fiziksel güçlüklerden meydana gelen toplu göçlerdir.

Zoraki göçler: Çeşitli sebeplerden dolayı herhangi bir karar mekanizmasına fırsat vermeden zorunlu olarak gerçekleştirilmesi gereken, kişinin iradesi dışında gerçekleşen göçlerdir.

Yönlendirilen göçler: Sosyal baskıya rağmen, kişinin karar mekanizmasını kullanmasına fırsat veren, göç edip etmemesi kişinin kendi iradesi ile gerçekleşen göçlerdir.

Serbest göç: Serbest göçte bir kişinin veya bir topluluğun hiçbir zorlayıcı baskı altında kalmadan tamamen kendi hür iradesi ile gerçekleştirmiş olduğu gönüllü göçlerdir.

Kitlesel göç: Petersen ulaşım, altyapı ve teknolojinin gelişmesi sayesinde insanların birbiriyle iletişime geçip kurdukları ağlar sayesinde ortak hareket ettiklerini ifade etmektedir.

Suriye göçünü Petersen'in Beş Göç Tipi çerçevesinde ele alındığında, Suriyelilerin can güvenliği sebebiyle yurtlarını terk etmek durumunda kalmaları 'Zoraki Göç', kaçak asker durumunda olan veya aidiyet hissetmeyen kişilerin de göç etmeye karar vermeleri 'Yönlendirilen Göç', Milyonlarca Suriyelinin Türkiye'ye sığınması ise 'Kitlesel Göç'e örnek verilebilmektedir.

➤ **İlişkiler ağı (network) kuramı**

Pek çok göç kuramı, göç olayının nicel sebepleri üzerinde durmakta ve genellikle ekonomik boyutuyla ilgilenmektedir. Halbuki göç olayları sosyal ilişkilerden, tarihsel süreçten, zaman ve mekândan bağımsız değildir. Göç olayları her biri kendi içerisinde farklı yönleri ile ele alınmakta ve tarihsel süreçte yaşanmış benzer olaylarla ilişkilendirilmektedir. Bu yüzden ağ kuramı hem göçe hem de göçmene bakış açısı diğer kuramlardan farklılık arz etmektedir (Çağlayan, 2006).

İlişkiler ağı, göçmenlerin menşe ülke, hedef ülke, eski göçmen, yeni göçmen ve göçmenlerin gittikleri yerin insanları ile ortak özelliklerini ve bağlantılarını ifade etmektedir. Uluslararası göçün sürdürülebilir olması için bu ağ ve bağlantılara ihtiyaç duyulmaktadır. Çünkü bu ağlar sayesinde göç etme sürecinden gittikleri ülkelerde ikamet etme ve istihdam sağlama sürecine kadar pek çok mühim işlevi vardır. Göçmen ağlarının

kurulması hedef ülkenin göç ile ilgili denetim mekanizmalarını zayıflatmaktadır (Abadan-Unat, 2002, s.18).

Ağ kuramı Suriye göçü bağlamında değerlendirildiğinde şu şekilde bir açıklama yapılabilir; 2011 yılında zorunlu bir göç olayı ile başlayan süreç günümüzde hala etkisi devam etmektedir. Sürecin başlarında can güvenliği kaygısıyla vatanlarını terk etmek zorunda kalan göçmenler ilk etapta en yakın ülkelere sığınmak zorunda kalmış ve Suriye’den daha sonra gelecek olan göçmenler için bir kılavuz görevi taşımışlardır. Önceden göç edip belli bir bilgi birikime sahip kişiler sonradan gelenlere rehberlik etmekte, bilgi birikimlerini onlarla paylaşmaktadır. Bu ağlar sayesinde yeni gelen göçmenler hedef ülkedeki beklentisine göre iş, eğitim, sağlık hizmetleri ve insanların göçmenlere bakış açısına göre çeşitli illere dağılmaktadır. Türkiye’de aynı ilde yaşayan Suriye uyruklu göçmenler aynı semt ve mahallelerde toplanıp bir arada yaşamaktadırlar. Böylece birbiriyle yardımlaştıkları gibi kendi kültürlerini yaşatma fırsatı da elde etmektedirler.

➤ **Kesişen fırsatlar kuramı**

Kesişen fırsatlar kuramına göre, göç eylemi için göç edilecek yerin mesafesinin az olması ve insanlara sağlayacağı iş olanaklarının çokluğu o bölgeye göç edecek kişi sayısı ile doğru orantılıdır. Günümüz globalleşen dünyasında insanların fırsat diye nitelendirdikleri unsurlar eski zamanlara göre farklılık göstermektedir (Çağlayan, 2006). Bu kurama göre, kişiler göç etmeye karar verirken bulundukları yerin itici faktörlerinden etkilendikleri gibi aynı şekilde göç etmeyi düşündükleri yerin olanaklarıyla da doğrudan ilgilidir. İstihdam, hayat kalitesi, güvenlik, eğitim ve sağlık hizmetleri gibi olanaklar ile bulunduğu yere yakınlık göç olasılığını artıran başlıca faktörlerdir. Olanak algısı tarihsel süreç içerisinde değişkenlik gösterebilmektedir. Örneğin 1990’lı yıllarda sanayi sektöründeki istihdam imkânı bir fırsat olarak değerlendirilirken günümüzde ekonomik kazancın dışında eğitim, sağlık gibi diğer hizmetlerden yararlanma isteği de göçe sebebiyet vermektedir.

➤ **Neoklasik göç teorisi**

Ulus ötesi göçü ele alan kuramlar ilk zamanlar daha çok ekonomi ile ilgili belirleyici unsurları ele almışlardır. Neoklasik ekonominin makro ve mikro göç teorisi olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. İnsanların gelirlerini yükseltme çabası neticesinde göç

etmeye karar vermesi iki kuramın da ana temasını oluşturmaktadır. Maaş farklılıkları göçe sebep olan en önemli itici faktördür.

Neoklasik ekonominin makro kuramı: Bu kurama göre insanlar emeklerinin karşılığını alamadıkları ülkelere emeklerinin karşılığını alabildikleri ülkelere göç etme eğiliminde olmaktadır. Ülkeler arasında ücret farkı ne kadar fazlaysa ülkeler arası göç hareketliliği de o kadar fazla olmaktadır (Abadan-Unat, 2002). Ülkeler arasındaki koşulların farklılık göstermesi ve istihdam ihtiyacı ulus ötesi göçe sebep olmaktadır.

Neoklasik ekonominin mikro kuramı: Bu kurama göre insanlar maliyet/kar hesabı yaparak daha fazla gelir sağlayacaklarını umdukları ülkelere gitme kararı almaktadırlar. Göç eylemini gerçekleştirecek kişi planlama yaparken, yol masrafı, dil öğrenme, tutuklanma, iade edilme, hayati tehlikeler geçirme gibi risk faktörlerini göz önünde bulundurmaktadır (İnce, 2019). İnsanlar göç ile ilgili bireysel kararlar alırlar ve bu kararları almadan önce maliyet-fayda hesabı yapmaktadır.

Bu iki kuram ulus ötesi göç olaylarını ekonomik temelli ele aldığından dolayı çatışma temelli Suriye göçünü pek yansıtmadığı düşünülmektedir. Fakat iç çatışmaların yoğun yaşandığı bir bölgede istihdam ve süreklilikten söz etmek mümkün değildir. Savaş ve iç karışıklıkların olduğu bölgelerde yoksulluk ve işsizliği de kaçınılmaz olmaktadır (İnce, 2019). Suriye’de çatışmaların başlaması ile birlikte vasıfsız kişilerle birlikte beşerî sermayeye sahip nitelikli kişiler de mesafe olarak en yakın ülke olan Türkiye’ye sığınmışlardır. Fakat ucuz işçilik karşılığında çalışmak istemeyen pek çok Suriyeli göçmen emeğinin karşılığını almak ya da daha yüksek meblağlar karşılığında iş yapmak amacıyla üçüncü ülkelere göç etmişlerdir.

➤ **Merkez çevre kuramı**

Merkez çevre kuramı, dünyayı merkez ve çevre olarak iki ana bölgeye ayırmaktadır ve bu iki yapı arasında karşılıklı ve sürekli bir etkileşim olduğunu ileri sürmektedir. Çevre ülkeler Merkez ülkelere ekonomik yönden bağımlılık göstermektedir. Çevre bu bağımlılıktan dolayı kalkınamaz ve merkez çevreyi sömürmeyi sürdürmektedir (Çağlayan, 2006). Merkez ülkeler ABD, Japonya ve Almanya gibi gelişmiş teknoloji, sanayi ve ekonomilere sahip devletlerdir. Dünya ekonomisini yönetir ve yönlendirirler. Çevre Ülkeler ise, Afrika, Güneydoğu Asya ve Latin Amerika gibi geri kalmış ve

genellikle hammadde sağlayan ülkelerdir. Türkiye, Hindistan ve Brezilya gibi ülkeler ise hem çevre hem de merkez özellikleri barındıran geçiş ülkeleridir.

Merkez Çevre Kuramına göre göç ekonomik, politik ve toplumsal adaletsizlikten meydana gelmektedir. Daha refah bir hayat sürmek için çevre ülkelerdeki insanlar merkez ülkelere göç etmektedir. Çevre ülkelerdeki iç çatışmalar, rejim baskıları, kıtlık ve yoksulluk gibi sebeplerden dolayı insanlar çevreden yarı-çevreye doğru göç etmektedir. Türkiye Merkez-Çevre kuramına göre hem çevre ülkelerden göç alan hem de merkez ülkelere göç veren yarı-çevre özelliğine sahiptir. Suriye Merkez-Çevre Kuramına göre çevre ülke bir yapıya sahiptir. 2011 yılında iç çatışmalar, siyasi iktidarsızlık, güvenlik sorunları gibi itici etmenler nedeniyle kitleler halinde Türkiye'ye Suriye'den göç akınları başlamıştır.

2.1.8 Dünyadaki genel göç eğilimleri

Birleşmiş Milletler Uluslararası Göç Örgütü'nün (IOM) 2024 yılı verilerine dayanan raporunda, dünya çapında yer değiştiren bireylerin sayısının yaklaşık 281 milyon olduğu belirtilmektedir. Bu sayı, küresel nüfusun yaklaşık %3,6'sına karşılık gelmektedir. Göçmen işçi sayısı 164 milyon kişidir. İç çatışmalar, dağa olayları, afet ve politik sebepler gibi nedenlerle yerinden edilen göçmen sayısı 117 milyonu bularak tarihteki en yüksek sayıya ulaşmıştır. Rapora göre 2023 yılına kadar genellikle savaş ve şiddet eylemleri neticesinde yerinden edilen 75,9 milyon insanın kendi ülke sınırları içerisinde yerinden edilen kişiler olduğu vurgulanmıştır. Çatışmaların en fazla etkisinde kalan devletlerin; Ukrayna, Filistin, Sudan, Demokratik Kongo Cumhuriyeti, Myanmar ve Etiyopya olduğu belirtilmiştir.

Göçlerin büyük bir bölümü ABD (Amerika Birleşik Devletleri), Almanya gibi belli başlı ülkelere yapılmaktadır. Bu durum göç eyleminin bazı merkezlere doğru eğilim gösterdiğini işaret etmektedir. ABD dünyada bireysel göçmen başvurularında 3,6 milyon yeni başvuru ile ilk sırada yer almaktadır. 329.100 yeni başvuru sayısı ile Almanya ikinci sırada yer almaktadır (UNCHR, 2023). Dünyadaki göç eğilimleri genelde iç çatışmalar, rejim baskıları, şiddet olaylarından dolayı daha güvenli bir yere göç etmek zorunda kalmak veya ekonomik, sağlık, eğitim veya çevresel sebeplerden dolayı refah seviyesi daha yüksek olan bir yere göç etme arzusunun kaynaklı şekillenmektedir. Genellikle güvenlik sebepleri ile zorunlu bir şekilde vatanlarını terk etmek zorunda kalan insanlar ülkelerine yakın ve güvenli yerleri tercih etmektedirler. Suriye'den gelip Türkiye'ye

sığınan göçmenler bunun önemli bir örneğidir. Kendi iradesi ile mevcut durumdan daha refah bir yaşam standardına kavuşma arzusu ile yapılan göçler genellikle iş, eğitim ve sağlık gibi imkanların daha fazla olduğu gelişmiş ülkelere yönelme eğiliminde olmaktadır. Türkiye’den ABD ve Almanya’ya yapılan işçi ve beyin göçleri bunlara örnek verilebilmektedir.

2.1.9 Türkiye göç tarihi

Göç, Türkiye tarihinin her safhasında yer alan bir durumdur. Türkiye Cumhuriyeti, kuruluşundan itibaren çeşitli dönemlerde farklı niteliklerdeki göç hareketlerinin etkisi altında kalmıştır (Koçak ve Terzi, 2012, s.164-182). Bu bakımdan Anadolu tarihi, bir açıdan göç tarihi de sayılmaktadır (Ekici ve Tuncel, 2015, s.20).

- **Türkiye’ye gelen dış göçler**

Tarih boyunca Türkiye üç önemli dış göç olayı ile karşı karşıya kalmıştır. Bunlardan birincisi I. Dünya Savaşı sonrasında meydana gelen ve çoğunluğunu Balkanlardaki Türklerin oluşturduğu göç olayıdır (Ertan, 2017, s.14). 1923-1989 yılları arasında genel olarak Balkan ülkelerinden 2 milyonun üzerinde insan Türkiye’ye göç etmiştir (Koçak ve Terzi, 2012, s.164-166). Bu göç sonucunda Türkiye birtakım güçlüklerle karşı karşıya kalmışsa da zamanla göçmenler toplumla kaynaşıp bütünleşmiş ve halihazırda göçmen statüleri bulunmamaktadır. İkinci önemli dış göç olayı Körfez Krizi ve Irak Savaşı sonucunda Irak’tan gelen göçmenlerin Türkiye’ye sığınması sonucunda gerçekleşmiş ve sınıra yakın kamplarda barındırılmıştır. Üçüncüsü, belki de en önemlisi 2011 yılında Suriye’deki iç çatışmalar sonucunda ülkelerini terk etmek zorunda kalan milyonlarca insanın Türkiye’ye sığınması sonucu bazılarının geçici barınma merkezlerinde çoğunluğu ise Türkiye’nin çeşitli bölgelerinde sığınmacı sıfatıyla yaşamlarını sürdürmektedir (Ertan, 2017, s.14).

- **Türkiye’de iç göçler**

Özellikle 1950’li yıllardan itibaren sanayileşmenin gelişmesi ile birlikte Türkiye’de iç göç hareketliliği artmıştır. İnsanların iş arayışı, onları kentlere göç etmeye zorlamıştır. Bu durum pek çok problemi de içinde barındırmaktadır (Koçak ve Terzi, 2012, s.164-166). 1980’li yıllarda Türkiye’de göçler daha çok kentten kente olacak şekilde artış göstermektedir (Koçak ve Terzi, 2012, s.166). 1980 yıllarından sonra ise terör olaylarına bağlı ortaya çıkan iç göç hareketlerine maruz kalan Türkiye’de içgöç

hadisesi zaman zaman azalan ve artan biçimde devam etmektedir (Çağlar, 2018, s.29). 1950’li yıllardan itibaren hızlanan içgöç hareketliliği 1980’li yıllar sonrası daha da hızlanarak devam ederken; günümüzde tersine göç hareketliliğinin tartışıldığı bir dönem yaşanmaktadır.

- **Türkiye’den giden dış göçler**

Türkiye’de uluslararası göçün 1960’ların başında olduğu ile ilgili genel bir görüş mevcut olmasına rağmen aslında tarihsel olarak hem Osmanlı hem de Cumhuriyet döneminde göç alan ve göç veren bir konumda yer almaktadır. Türkiye son zamanlarda uluslararası göçmenler için transit bir ülke olmakla birlikte hedef ülke haline gelmiştir. Bu noktada son elli yılda Türkiye’nin ekonomik ve siyasi sebeplerle diğer ülkelere önemli ölçüde göç verdiği gerçeğini de unutmamak gerekmektedir. Özellikle 1961’de Almanya ile yapılan işçi göçü anlaşması ile bugün yurt dışında yaşayan yaklaşık 6 milyon vatandaşımızın yüzde ellisi Almanya’ya göç etmiştir. Dolayısıyla 1960’lı yıllarda “Misafir İşçi” olarak gittikleri Avrupa’da ciddi bir sosyo-ekonomik grup haline gelmektedir (Sirkeci ve Erdoğan, 2012, s.298). 1980 öncesi ve sonrasında yaşanan siyasi olaylar ve sonrasında yaşanan darbe süreci, Türkiye’den ülke dışına doğru siyasi göç dalgasını var etmiştir. Bu gerçekliğin yarattığı etkiler ise günümüzde bile ciddi tartışma konularındandır.

Sonuç olarak Türkiye’de özellikle 20.yy’nin ikinci yarısından sonra iç ve dış göçler ile alakalı ciddi bir hareketlilik yaşanmaktadır. Tarımsal alanda makineleşme ve sanayileşme ile birlikte iç göçlerde, iş gücü mutabakatları ile dış göçlerde artış meydana gelmektedir. Türkiye geçmişte dışarıya göç veren bir devletken 2000’li senelerden itibaren göç alan bir devlet olmaya başlamaktadır (Adıgüzel, 2022, s.14; Sirkeci ve Erdoğan, 2012, s.297). Son yıllarda ise Türkiye’nin en büyük problemlerinden biri komşu ülkelerdeki insanların iç savaştan ve siyasi istikrarsızlıktan kaçarak Türkiye’ye sığınmasından kaynaklanmaktadır (Ertan, 2017, s.13). 2011 yılında Suriye’de meydana gelen olaylara bağlı olarak Suriyeli göçmenlerin kitleler halinde Türkiye’ye sığınması bunun bir örneğidir.

2.1.10 Türkiye’de Suriye uyruklu göçmenler

Göç, her zaman tarihin önemli konularından bir olmuştur. 2000’li yıllarda da önemini korumaya devam etmektedir. Bilhassa 2010 yılında Kuzey Afrika’da cereyan eden ardından Arap Baharı olarak nitelendirilen olaylar, başta Türkiye olmak üzere bütün

dünyaya dolaylı ya da doğrudan tesir etmektedir (Ekici ve Tuncel, 2015, s.10). Suriye’de 2011 yılında başlayan iç çatışmaların çok kısa bir süre zarfında büyüyerek bir iç savaş halinde gelmesi sonucunda; Suriye’den, kendi komşu devletlerine doğru büyük bir göç dalgası oluşmaya başlamıştır. 22 Milyona nüfusa sahip Suriye’de vatandaşların yarısı evlerini; 5,5 milyonu ise vatanlarını bırakıp gitme mecburiyetinde kalmışlardır. Ülkelerinden ayrılmak zorunda kalan 5,5 milyon Suriyelinin yarısından fazlası Türkiye’ye sığınmıştır. Bir kısım geçici koruma altındaki mülteci ise Türkiye’yi transit ülke şeklinde kullanarak Avrupa devletlerine göç etmektedir (Ertan, 2017, s.15; Erdoğan, 2017, s.53).

Türkiye Suriye iç savaşının başından itibaren açık kapı politikası izlemiş, savaştan kaçanları misafir olarak değerlendirmiş ve Suriye’den gelen göçmenlere geçici koruma statüsü vermiştir. Suriye krizi Türkiye’yi güvenlik başta olmak üzere sosyo-ekonomik, politik ve psikolojik anlamda etkilemiştir. (Erdoğan, 2017, s.53). Göçmenlerin başlangıçtan bu yana misafir olarak anılması ile bugün uzayan bu sürecin artık nihai bir noktaya varmamış olması sürecin artık misafir, geçici gibi kavramlar üzerinden açıklanamayacağı ve bu kavramların sosyal gerçekliği açıklamada yetersiz kaldığı bir gerçektir (Türk, 2019a, s.28).

Türkiye gibi gelişmekte olan bir ülke için milyonlarca insanın evini barkını geride bırakarak ülkelerini terk etmeleri Türkiye için beklenmedik problemler ve aksaklıkları da beraberinde getirmiştir (Ertan, 2017, s.13). Geçici koruma altındakiler meselesi ciddi bir ekonomik problemi beraberinde getirdiği gibi toplumsal sorunları da içinde barındırmaktadır. Türkiye’nin bu noktada üzerinde durması gereken önemli hususlardan birisi de geçici koruma altındakilerin eninde sonunda dönecekleri düşüncesiyle geliştirdiği kriz yönetimi ile birlikte, kalıcılık olasılığını da göz önünde bulundurması önem taşımaktadır (Erdoğan, 2017, s.54).

Geçici koruma altındaki göçmenlerin içindeki kadın ve çocuk oranının yüksek olması, göç ettikleri yerlerde bir takım toplumsal problemlere de sebep olmuştur (Ekici ve Tuncel, 2015, s.18). Türkiye’deki Suriye uyruklu göçmenler ile ilgili bugün değerlendirilmesi gereken en mühim konulardan birisi toplumsal kabul ve uyum sorunudur (Erdoğan, 2017, s.53). Bilhassa kadın ve çocuk oranının yüksek olması, kırılganlık seviyesinde artış yaratmaktadır. Sağlık hizmetleri, eğitim ve güvenlik gibi faktörlere yönelik politikaların geliştirilmesi gerekmektedir. Toplumumuzun bir kesimi

tarafından göçmenlere karşı sergilenen ötekileştirici tutum ve önyargı toplumda kutuplaşmaya sebep olmaktadır. Bu açıdan değerlendirildiğinde Suriyeli göçmenlerin toplumsal kabul ve uyumu önem arz etmektedir. Toplumsal uyum süreci sadece göçmenlerin entegrasyonunu kapsayan bir süreçle sınırlı kalmamalıdır aynı zamanda ev sahibi toplumun göçmenlere yönelik bakış açısını değiştirmeye dönük programlarla desteklenmelidir. Öbür türlü göçmenler ve ev sahibi halk arasında yaşanabilecek gerilimler toplumsal barış ve sosyal entegrasyonu olumsuz etkileyebilmektedir.

2.1.11 Göç ve uyum

Göçmenlerin göç ettikleri yerlerde barınması ve hayatlarını sürdürebilmesi için kendileri gibi olan gruplarla dayanışma içerisinde olmasına ve sağlıklı ilişkiler geliştirmesine bağlıdır. Göçmenlerin sahip oldukları çok az şeyleri fakat elde edebilecekleri çok şeyleri olmasından dolayı yerli halka nazaran risk alma düzeylerinin yüksek olması, onların yeni fırsat olanaklarına sahip olmaları hususunda kolaylık sağlamıştır. İnsanların doğup büyüdüğü çevreden alıp koparan göç, insanın ruhsal anlamda pek çok sorunla karşı karşıya kalmasına sebep olmaktadır. İnsanın toplumsal ya da mekânsal çevresi ile uyumlu bir ilişkisinin olması onu sağlıklı kılmaktadır. Çevresel ortamın, insan karakteri üzerinde doğrudan etkisi bulunmaktadır. Göç, bir nevi çevresel mekân değişikliği anlamı taşıdığından dolayı, göçmenler için önemli bir stresör faktörü haline gelmektedir (Ekici ve Tuncel, 2015). Göçmenlerin yeni sosyal çevrelerine uyum sağlayabilmeleri için hedef ülkede başta istihdam alanında olmak üzere konut edinme, eğitim ve sağlık gibi alanlarda yapılan düzenlemeler uyum sürecini kolaylaştırma ve hızlandırma maksadıyla gerçekleştirilmektedir (Türk, 2020b, s.164).

Göç olayı ile birlikte dezavantajlı gruplar içerisinde çocukların önemli bir yeri bulunmaktadır. Hiç kuşkusuz çocukların hedef ülkeye uyum sağlayabilmeleri için birtakım entegrasyon çalışmalarının yapılması gerekmektedir. Bu çalışmaların yapılabileceği en iyi yerler çocukların sosyalleşebileceği okullardır. Entegrasyon uygulamaları eğitimin her kademesinde uygulanmalıdır. Okul öncesi eğitimin göçmen öğrenciler üzerinde varsayılanın aksine pozitif bir etkisi vardır. Gerek öğrencilerin sosyal kabulü gerek uyum sağlama açısından ebeveynlerine nazaran daha esnek ve hızlı bir geçiş sağlamalarını mümkün kılmaktadır. Henüz erken çocukluk döneminden itibaren koşulsuz kabul ve yeni bir bakış açısıyla uyum sağlama süreçleri daha çabuk gerçekleşmektedir (Ö.Y. Telsaç ve C. Telsaç, 2022).

Göç ve uyum süreci göçmenlerin yeni bir sosyal yapıya dahil olmasıyla oluşan çok boyutlu bir olgudur. Bu süreç sadece kişilerin yer değiştirmesi ile sınırlı kalmayıp göç edilen yerin sosyoekonomik ve kültürel yapısı üzerinde de derin izler bırakmaktadır. Uyum sürecinin düzgün bir biçimde gerçekleşebilmesi için hem göç eden bireylerin yeni topluma entegrasyonu hem de ev sahibi bireylerin bu sürece bağlı tutumlarına bağlıdır. Göçmenler iş gücü piyasası üzerinde önemli ölçüde etki bırakmaktadır. Nitelikli iş gücüne sahip göçmenler ülkeyi ekonomik büyüme yönünden desteklemektedir. Aynı zamanda göçmenlerin iş hayatında karşılaştıkları sosyal güvenlik problemi, kayıt dışı çalışma ve ötekileştirici muamele ekonomik uyumu negatif yönde etkilemektedir.

Dil engeli, dışlayıcı tutumlar ve önyargılar sosyal dışlanmaya sebep olmaktadır. Toplumsal entegrasyonun meydana gelebilmesi için sadece göçmenlerin çabaları yetmez, aynı zamanda toplum bu konuda bilinçlendirilmelidir. Kültürel bağlamda göç ve uyum süreci iki taraflı bir etkileşim süreci gerektirmektedir. Uyum sürecinin kültürel bazda gerçekleşmesi, karşılıklı saygı ve hoşgörüyle mümkündür.

Sonuç itibariyle göç ve uyum, sadece bireysel değil, siyasi ve toplumsal yönüyle de çok boyutlu bir süreci temsil etmektedir.

2.1.12 Göç ve eğitim

Eğitim, bir toplumun geleceğini, gelişimini belirleyen en önemli faktörlerin başında gelmektedir. Bir toplumun kalkınması için kaliteli bir eğitim ortamının sunulması hayati bir gerekliliktir. Bir ülke ancak bilinçli ve eğitilmiş insanlar sayesinde gelişip kalkınabilmektedir. 21.yüzyılda insanlar daha kaliteli bir eğitim alabilme arayışına girmiştir. Çocukluk döneminden itibaren hayatları boyunca sürececek olan eğitim küreselleşen bir dünya için daha özgün ve nitelikli olmayı zorunlu kılmaktadır (Ö.Y. Telsaç ve C. Telsaç, 2022). Çocukların en temel haklarından bir tanesi eğitimidir. Eğitim hakkı, BM Çocuk Hakları Sözleşmesi ve tüm ülkelerin anayasaları tarafından her çocuğa tanınan doğal haktır (Aydın vd., 2017).

Gelişmiş ülkeler, eğitime büyük bir harcama yaparak eğitime verdikleri değeri ortaya koymaktadır. Çünkü eğitim bir toplumun kalkınması için olmazsa olmaz mihenk taşlarından biridir. Bu yüzden her ne şartta olursa olsun göçmen çocukların eğitimine değer vermek, bu eğitimlere yatırım yapmak gelecek için ciddi bir öneme sahiptir (Ö.Y. Telsaç ve C. Telsaç, 2022). Türkiye'deki Suriye uyruklu sığınmacıların %50 den fazlası 18 yaşın altındaki genç ve çocuklardan oluşmaktadır. Buna göre geçici koruma altındaki

sığınmacılara verilecek destek ve sığınmacıların uyum hususunda eğitimin ön plana alınması gerektiği ortaya çıkmaktadır (Ertan, 2017).

Geçinme sorunu gibi maddi sorunlar eğitimin önüne geçmektedir. Bu durum eğitimin göçmen gözünde temel sorunlarından biri olarak görülmemesine neden olmaktadır. Bir kısım aileler çocuklarını okula gönderme yerine özellikle erkek çocuklarını bir işte çocuk işçi olarak çalışmasını, yasalara aykırı olmasına rağmen evin bütçesine destek sağlamalarını arzu etmektedir. Bazıları ise kız çocuklarının okutulmasına sıcak bakmamaktadır. Evin işlerinde anneye yardım etmesi yönünde bir algıya sahip oldukları söylenebilir. Bu düşüncenin altında yatan sebep ataerkil bir yapıya sahip olmalarıdır. Göçmen öğrencilerin aileleri için eğitimin ikinci planda olması, eğitim için gerekli harcamaların yapılmasının önüne geçmektedir. Bu yüzden göçmen öğrencilerin çoğu zaman kılık kıyafet, ayakkabı ve beslenme ihtiyaçları karşılanamamaktadır. Çoğu zaman velileri bu öğrencilere harçlık vermemekte veya akranlarına oranla çok az miktarda harçlık verilmektedir. Bu durum öğrenciler arasında sınıfsal farklılıklara sebep olmakta ve birtakım problemlerle karşı karşıya kalmalarına sebebiyet vermektedir. Kimi zaman maddi imkansızlıklar yüzünden ev değiştirmek zorunda kalan öğrenciler sık sık okul değiştirmelerine neden olmakta ve bu durum uyum sağlamalarını güçleştirmektedir. Ebeveynlerin geç saatlere kadar çalışmak zorunda kalması aile düzenini zedelemekte ve göçmen öğrencilerin yaşamını zor kılmaktadır. Göçmen aileler dayanışma maksadıyla bir arada yaşama çabası içerisine girmeleri ve kültürlerini yaşatma uğruna kendilerini sosyal hayattan izole etmeleri, göç ettikleri toplum ile bütünleşme ve sosyalleşmelerinin önünde bir bariyer oluşturmaktadır. Okul çağındaki çocukların bir işte çalışmalarını engellemek için eğitim olanaklarından yararlanmalarını sağlayacak fırsatlar sunmalı ve eğitimlerine devam etmelerini sağlamak için mesleki eğitime yönelik altyapı sorunları ortadan kaldırılmalıdır. Göçmen çocukların eğitim fırsatlarından yararlanmaları için maddi, ulaşım vb. engellerin ortadan kaldırılması ve eğitimlerine sürekli devam edebilecekleri politikalar geliştirilmelidir. Maddi sorunların dışında yabancı uyruklu öğrenciler kendi anadilleri dışındaki kaynak ve materyalleri kullanırken de büyük sıkıntılar yaşamaktadır. Bunun için göçmen öğrencilere yönelik doğru bir rehberlik sunulması hususunda gerekli hassasiyetin gözetilmesi gereklilik arz etmektedir (Ö.Y. Telsaç ve C. Telsaç, 2022).

Türkiye'deki Suriye uyruklu vatandaşların yaşadığı en büyük problemlerden bir tanesi eğitim ve uyum sorunlarıdır. Eğitim imkânlarından tam anlamıyla faydalanamama,

dil bariyeri ve sosyal uyum problemleri geçici koruma altındaki sığınmacıların vatandaşlarımız gibi temel haklardan yararlanmadığını göstermektedir (Ertan, 2017). Göçmenler nezdinde eğitimin önündeki en büyük bariyerlerin başında dil sorunu yatmaktadır. Göçmen çocuklar bulundukları ülkenin dilini öğreninceye kadar geçen sürede birtakım problemlerle karşı karşıya kalmaktadırlar. Dil sorunu göçmen çocukların iletişim açısından kendilerini ifade edememelerine ve eğitim fırsatlarından eşit bir şekilde faydalanamamalarına neden olmaktadır. Yabancı uyruklu öğrencilerin eğitimi normal öğrencilerin eğitiminden bir hayli zordur. Göçmen öğrencilerin eğitiminde resmi dili bilmediklerini göz önünde bulunduran uzman öğretmenlerin yer alması ve bu öğrencilere sunulacak eğitimde her türlü engel teşkil eden faktörü göz önünde bulundurarak bu engelleri aşmaya yönelik çalışma yürütecek eğitimcilere ihtiyaç duyulmaktadır (Ö.Y. Telsaç ve C. Telsaç, 2022).

2.1.13 Göç ve akran zorbalığı

Göçmenler arasındaki dezavantajlı gruplardan birisi olan çocuklarda, duygusal ve davranış problemleri daha fazla meydana gelmektedir. Göçe maruz kalan çocuklarda şiddete başvurma, suça karışma, yüksek düzeyde kaygı, uyku ve beslenme düzeninde bozukluklar, düşük özgüven, akademik başarısızlık, madde bağımlılığı ve DEHB gibi duygusal, ruhsal ve davranışsal problemlere yol açmaktadır. Bu çocuklarda meydana gelen özgüven eksikliği, itilip kakılma, dışlanma ve sosyal çevre yoksunluğu gibi hadiseler, etrafindakileri birer tehdit olarak algılanmasına neden olmaktadır (Aydın vd., 2017). Okul ortamında özellikle ergenlik döneminde bu duygular had safhada yaşanmaktadır. Kimlik kazanmak için kritik öneme sahip olan bu dönemde çocuklar gerekli sosyal desteği alamadığında farklı çözüm arayışına girmektedir. Kendini ifade edemediğinde ya da dışlandığında çözüm aramak yerine saldırganca davranışlarda bulunabilmektedirler. Ergenlik dönemindeki bazı göçmen öğrenciler toplum tarafından kabul görmek veya sosyal statüsünü korumak için üstünlük sağlamaya çalışmaktadır. Bu tür olumsuz davranışların önü alınmadığında bir süre sonra fiziksel zorbalığa dönüşmektedir.

Göçmen çocuklar kendilerini ifade etmede birtakım sorunlar yaşadıkları için okul ortamında kendi kültürlerinde, kendi dillerini konuşan arkadaş bulma arayışına girmektedir. Farklı bir iletişim dili kullanmaları diğer öğrenciler tarafından dışlanmalarına sebep olmaktadır ve uyum sağlamalarını güçleştirmektedir. Dil engeli ve

kültürel farklılıklardan dolayı kendi içine kapanan göçmen öğrenciler, arkadaşlık kurabilecekleri kendi dilini ve kültürünü bilen arkadaş gruplarına yönelmektedir. Bu durum göçmen öğrencilerin diğer öğrenciler arasında daha da yalnızlaşmasına ve ötekileşmesine neden olmaktadır. Hatta göçmen öğrencilerin okuldan uzaklaşmasına ve mahalle ortamlarında kurdukları arkadaş ittifakları ile birlikte suça yönelmesini kaçınılmaz kılmaktadır.

Ebeveynlerinden ve okuldan gerekli desteği alamayan göçmen öğrencilerin aidiyet duygusu zedelenmekte, okula karşı olan istek ve bağlılıkları zayıflamaktadır. Farklı bir ülkede göçmen çocukların karşılaştıkları en büyük sorun iletişim dilinin farklılık arz etmesidir. Bu iletişim engelinin en büyük halkasını hiç kuşkusuz yerel halkın konuşmuş olduğu dil oluşturmaktadır. Dil bariyerinden dolayı göçmen çocuklar birtakım sorunlarla karşılaşmaktadır. Motivasyon eksikliği, sosyokültürel algılama sorunları, rehberlik ve danışma hizmetlerinden yeterince yararlanamama, kendini ifade edemediği için ortaya çıkan özgüven eksikliği, kitap ve araç gereçlerin bilmediği bir dille yazılmış olması, öğretmen ve akranları ile iletişim kuramama ve daha mühim olanı hazırbulunuşluğun temel ilkesi iletişim dilinin öğrenilmemiş olması, akran zorbalıkları ve dışlanma bu sorunlardan başlıcalarıdır (Ö.Y. Telsaç ve C. Telsaç, 2022). Dil bariyeri, okulda başarının gerçekleşmesi için ortadan kaldırılması gereken en önemli problemdir. Konuşulan dili anlamakta güçlük çekmek dersleri verimsiz ve sıkıcı hale getirmektedir. Bu durum göçmen öğrencilerin davranışlarını olumsuz etkilemektedir. Ayrıca dil engelinden dolayı sosyal destek sağlanamayan öğrenciler zorbalığa maruz kalmaktadır. Dolayısıyla göçmen öğrenciler hem zorbalığa uğramakta hem de zorbalık yapmaktadır.

Farklı güçteki sosyal gruplar; dil, din, cinsiyet, mensup olduğu etnik köken, sınıf farkı gibi farklı sosyokültürel özelliklere sahip bireylerde baskın olan grubun diğerlerine zorbalık yapma yönelimi hâkim olmaktadır (Gürhan, 2017). Göçmen öğrencilerin savunmasız ve azınlıkta olmaları çoğu zaman onları zorbaların hedefi haline getirmektedir. Anne ve babalarından gerekli desteği alamamaları, okul ortamında onlara sosyal desteğin sağlanamaması göçmen öğrencileri güçsüz kılmaktadır. Bu nedenlerle ürkek ve kırılgan bir yapıya sahip göçmen öğrencilerde zorbalığa uğrama eğilimi hâkim olabilmektedir.

2.2 Akran Zorbalığı

Akran zorbalığı, yıldırma(mobbing) ile birlikte son zamanlarda çok sık duyulan ve şahit olunan bir şiddet türüdür. Yıldırma(mobbing) daha çok iş ve meslek hayatında karşımıza çıkmaktadır. Akran zorbalığı ise okullarda çocuklar arasında meydana gelen ve çocukların akademik ve kişilik gelişimini negatif yönde etkilemektedir (Nazir ve Piskin, 2015, s.134; Gürhan, 2017, s.175). Akran zorbalığına ilişkin karşılaşılan temel problemlerden biri, bu olgunun yeterli miktarda ciddiye alınmaması ya da gerekli olan önemin verilmemesidir (Olweus, 2013, s.256-257).

Akran zorbalığı, bazı öğrencilerin kendisinden daha zayıf, kendini korumaktan aciz bir ya da birden çok öğrenciye bilinçli ve sürekli bir biçimde zorbalık etmesidir. Akran zorbalığı, fiziksel (tekme atma, saçını çekme, itip kakma, tokat atma, çimdikleme vb.), sözel (küfür etme, lakap takma, sataşma, alay etme vb.), dolaylı (arkadaş grubuna almama, dışlama, hakkında dedikodu çıkarma ya da iftira atma vb.), davranışsal (eşyalarına zarar verme, para vermeye zorlama, tehdit etme gibi) şeklinde meydana gelebilmektedir (Pişkin, 2002, s.536, Olweus, 2013, s.256-257; Gürhan, 2017).

Akran zorbalığı karmaşık sosyal ilişkileri içerisinde barındırmaktadır. Zorbalığa uğrama ihtimali okulun ilk zamanlarında daha yüksektir. Son sınıfta zorbalık yapan kişi sayısı daha fazladır. Daha çok küçük yaş gruplarında cılız ve savunmasız olan bireyler zorbalar tarafından kurban olarak seçilmektedir. İlerleyen yaşlarda erkekler şiddete meyilli olurken, kızlar erkeklerin aksine zorbalık yapma oranı düşmektedir (Gürhan, 2017, s.176).

Akran zorbalığına karşı duyarlılık hem Türkiye genelinde hem dünyada giderek artmaya başlamıştır. Bunun en büyük sebebi teknolojinin ve kitle iletişim araçlarının hızlı bir şekilde gelişmiş olmasıdır. Bunun sayesinde insanlar kendi seslerini duyurabilmekte ve üzerinde durulması gereken bir mesele haline gelmektedir. Haberlere konu olan bu olayların neticesinde öğrencilerin akranları tarafından zorbalığa maruz kaldığı görülebilmektedir. Fiziksel, sözel, psikolojik hatta cinsel zorbalığa maruz kalan öğrencilerden son zamanlara kadar kimse haberdar değildi. Çocukların sadece yetişkinler tarafından örselendiği düşünülüyordu. Ancak son zamanlarda okullarda meydana gelen akran zorbalığının üstünde durulması ve ciddiye alınması gereken önemli bir mesele olduğu anlaşılmıştır. Akran zorbalığı ile ilgili bilimsel araştırmalara da yer verilmeye başlamıştır (Kepenekçi ve Çinkır, 2003, s.238).

Akran zorbalığı, eğitim ortamında meydana gelen bir zorbalık biçimidir. Akran zorbalığının fiziksel, sözel, duygusal ve cinsel türleri vardır. Zorbalığa uğrayan çocuklar; kendilerini üzgün, mutsuz, korkmuş, yalnız ve çaresiz hissetmekle birlikte kendilerinde bir sorun olduğu düşüncesine kapılıp, güvensiz hissetmeye başlamaktadır. Ayrıca zorbalığa uğrayan çocuklar okula gitme konusunda isteksiz olmaktadır. Kendilerini güvende hissetmedikleri için birtakım hastalıklar ortaya çıkmaktadır. Bazıları da devamsızlık yapmaya başlamaktadır (Nazir ve Piskin, 2015, s.130).

Bir davranışın akran zorbalığı sayılması için; şu 5 özelliği taşıması gerekmektedir (Nazir ve Piskin, 2015, s.130):

1. Davranış, zarar verme niyetiyle kasıtlı bir şekilde uygulanmalıdır.
2. Davranış, mağdurun bireysel veya toplumsal travma geçirmesine neden olarak hafif ya da şiddetli bir ruhsal bunalıma sokup mağduriyet yaratmalıdır.
3. Bir davranışın zorbalık sayılması için birden fazla kez tekrar etmiş olması gerekmektedir.
4. Zorbalık tanımı yapılırken genelde zorba ile kurban arasında güç eşitsizliği olması gerektiği vurgulanmaktadır. Fakat bu özelliği ayırt etmek bir hayli zor çünkü zorbalık olayları genellikle iki eşit arasında meydana gelmektedir.
5. Zorbalığın temelinde karşı tarafı kışkırtmak yatmaktadır.

Alanyazında bu konu ile alakalı yapılan çalışmalar göz önünde bulundurulduğunda, akran zorbalığı; “Bir ya da birden fazla öğrencinin kendilerinden daha zayıf başka bir öğrenciyi rahatsız etmek maksadıyla söz ve eylemlerde sürekli bulunmasıdır” şeklinde tanımlanabilir.

2.2.1 Akran zorbalığı ile ilgili temel kavramlar

Yıldırmada (mobbing) olduğu gibi, akran zorbalığında da zorba, kurban ve seyirci bulunmaktadır. Akran zorbalığı da yıldırmada olduğu gibi hayatımızın her anında karşılaşılabileceğimiz ve dikkat etmemiz gereken önemli bir problemdir (Gürhan, 2017, s.176).

Aşağıda akran zorbalığı ile ilgili temel kavramlara ilişkin değerlendirmelere yer verilmektedir.

➤ Zorba

Kendisinden daha zayıf kişilere zorbalık yapan ve bu davranışı sürdüren kimselerdir. Genellikle akademik düzeyi düşük, çatışma çözme becerisinden yoksun ve kendi sorunlarını başkasına yansıtmaya meyilli olan, empatiden yoksun, anti sosyal çocukların özelliklerini taşımaktadırlar (Gürhan, 2017, s.178).

Nazir ve Pişkin'e (2015) göre zorbaların temel özellikleri;

- Zorbalar, zorbalıkla uğraşan güçlü ve kontrolü ele geçiren kimselerdir.
- Başkalarına acı çektirmekten ve zarar vermekten zevk almaktadırlar.
- Kurbanları için genelde empati duymazlar.

➤ Kurban/Mağdur

Kendilerinden daha güçlü kimseler tarafından zorbalığa uğrayan kurbanlar zorbaların tersine kaygı düzeyleri yüksek, özgüvenleri eksik, kendilerini korumaktan aciz, sessiz sakin, arkadaşlık kurma becerileri zayıf, pasif, zorbalığa uğradığında yardım almayı bilmeyen ya da çok geç yardım talep eden çocuklardır. Kurbanlar zorbalık yapan kişileri büyüklerine söylemekten korkarlar ve kendilerini zorbalardan koruyamayacaklarını düşünmektedirler. Mağdurlar üzgün, korkak, agresif, soyutlanmış, depresif, endişeli, utangaç, okula karşı negatif duygular besleyen ve okula gitmek istemeyen kişilerdir (Gürhan, 2017, s.178).

Nazir ve Pişkin'e (2015) göre kurbanların temel özellikleri;

- Kurbanlar genellikle, kaygılı, kendini güvende hissetmeyen, düşük benlik saygısına sahip, mustarip ve temkinli kimselerdir.
- Zorbalığa uğradıkları zaman genellikle kendilerini savunamazlar.
- Sosyal çevre ve becerilerden yoksundurlar, genelde izole bir yaşam sürmektedirler.
- Kurbanlar anne babalarına çok bağlı kişilerden oluşmaktadır.

➤ Zorba-Kurban

Bazen zorba bazen de kurban durumunda oldukları için daha çok risk taşımaktadırlar. Arkadaşlık ilişkilerinde güçlük çeken, izolasyona maruz kalan, bunalım geçirme düzeyleri yüksek zorbalara nazaran saldırgan davranan ve kendisinden güçlü

kimseler tarafından zorbalığa maruz kaldıkları için azalan özgüvenlerini yükseltmek amacıyla kendilerinden güçsüz kişilere karşı zorbalık yapmaktadır (Gürhan, 2017, s.178).

➤ İzleyici

Akran zorbalığı olaylarına doğrudan müdahil olmayan yalnızca bu olayları izleyen ve dolaylı olarak zorbalığa etki eden kişileri tasvir etmek amacıyla kullanılmaktadır. İzleyiciler, akran zorbalığı olaylarına şahitlik eden ve bu olaylara herhangi bir müdahale etmeyen, bazen de akran zorbalığını teşvik eden veya destekleyen kimseler olabilmektedir. İzleyicilerin hal ve hareketleri, zorbalığın sürdürülmesinde ve yayılmasında önemli ölçüde etki etmektedirler (Kılınç, 2023). Alan yazında, izleyicilerin hal ve davranışları oldukça önemli bir konu olduğu, akran zorbalığının dinamiklerini önemli ölçüde etkilediği belirtilmektedir (Yılmaz ve Destegüloğlu, 2021).

2.2.2 Akran zorbalığının tarihçesi

Zorbalık okul çocukları arasında eskiden beri bilinen bir olgudur. Çoğu insan zorbalık hakkında fikir sahibi olsa da 1970’li yılların başına kadar sistematik araştırmanın konusu olmamıştır. 1980 ila 1990 yılları arasında okul çocukları arasındaki zorbalık dikkat çekmeye başlamıştır. Ancak bu süre zarfında zorbalık ile ilgili çalışmalar önemli ölçüde İskandinav ülkeleri ve diğer büyük ülkeler ile sınırlı kalmıştır. Sistematik açıdan 1970’li yıllarda zorbalık ile ilgili ilk çalışmaları yapanlar araştırmacılardan biri Norveç asıllı psikoloji profesörü Dan Olweus’tur. Olweus saldırganlık ve zorbalık ile ilgili çok sayıda makale ve kitap yayınlamıştır. Uluslararası Saldırganlık Araştırmaları (ISRA) tarafından 1976’da saldırganlık üzerine yaptığı olağanüstü araştırmalar için bir ödüle layık görülmüştür. Olweus zorbalığı tanımlarken, bir öğrenci bir veya daha fazla öğrencinin olumsuz davranışına (sözel, fiziksel, dışlama) tekrar tekrar maruz kalıyorsa zorbalığa uğruyor ve kurban ediliyor şeklinde ifade etmiştir (Olweus, 1995). Okul çocukları arasındaki akran zorbalığı geçmişe dayanan bir olgudur. Bir kısım çocukların öbür çocuklar tarafından sık sık ve sistematik olarak taciz edilip saldırıya uğradığı gerçeği edebi metinlerde de yer bulmuş; öte yandan, pek çok yetişkinin kendi öğrenim hayatlarına dair benzer nitelikte bireysel gözlemler aktardığı görülmektedir. Zorba/mağdur problemini pek çok kişi bilse dahi, bu olgu ancak yakın zamanda 1970’lerin başlarında sistematik bir araştırmanın konusu haline gelmiştir. Bu uğraşlar birkaç yıl boyunca büyük ölçüde İskandinavya ile sınırlı kalmıştır. Ancak 1980’ler ve 1990’ların başlarında, okul çocukları arasındaki akran zorbalığı Japonya, Birleşik Krallık, Hollanda, Avustralya,

Kanada ve Amerika Birleşik Devletleri gibi farklı ülkelerde de akademik ve toplumsal düzeyde dikkat çekmeye başlamıştır. Şimdi, dünyanın farklı yerlerinde zorba/mağdur sorunlarına yönelik artan bir toplumsal ve araştırma ilgisinin açık belirtileri vardır (Olweus, 1994b). Akran zorbalığının hem sıklığı hem de izlerinin ileriki yıllarda da etkisini göstermesi yönüyle Dünya Sağlık Örgütü tarafından küresel bir sağlık ve davranış sorunu olarak kabul edilmektedir (WHO, 2008, 2016, 2024).

2.2.3 Akran zorbalığının nedenleri

Akran zorbalığı pek çok faktörden meydana gelebilen çok boyutlu bir durumdur. Akran zorbalığının başlıca sebepleri bireysel, ailevi, çevresel, medya ve toplumsal-kültürel faktörlerdir.

Zorbalık davranışı için pek çok neden sıralanabilmektedir (Gürhan, 2017; Espelage & Swearer, 2003).

- Zorbalık yapan çocuklar başkalarının duygularını anlama ve empati kurma hususunda zorluk yaşayabilmektedirler.
- Öfke kontrollü yaşayan ve çatışma çözme becerisine sahip olmayan bireyler zor analarında zorbalığa başvurabilmektedir.
- Olumsuz ebeveyn tutumu; anne ve babanın disiplinsiz veya otoriter tutumu, aile içi şiddet ve sevgisizlik çocuğu akranlarına karşı zorbalık yapmaya itebilmektedir.
- Zayıf okul iklimi; Disiplinin sağlanmadığı, okul idaresi ve öğretmenlerin zorbalıkla mücadele etmediği okullarda akran zorbalığı yaygın olmaktadır.
- Şiddet içerikli filmler, sosyal medya platformları ve oyunlar öğrencileri zorbalığa özendirabilmektedir.

Çağdaş eğitim sistemi yerine geleneksel eğitim sisteminin uygulandığı okullarda bireysel özellikleri ile ön plana çıkamayan öğrenciler okul ve derslere karşı olumsuz bir tutum içerisinde olmakta ve bir süre sonra olumsuz davranışlar sergilemeye başlamaktadır.

2.2.4 Akran zorbalığının belirtileri

Akran zorbalığının psikolojik, davranışsal, fiziksel ve akademik açıdan belirtileri vardır. Zorbalığa uğrayan çocuklar bu durumu rahat bir şekilde ifade edemezler. Fakat

aynı öğrencide birkaç belirtinin ortaya çıkması halinde akran zorbalığından şüphelenmek ve bu duruma müdahale etmek gerekmektedir. Aksi halde hem zorbalığa uğrayan hem de zorbalık yapan kişiler üzerinde ileriki yıllarda kalıcı izler bırakma riski taşımaktadır. Rigby (2003) akran zorbalığının uzun vadeli sonuçlarına odaklanarak, zorbalığa uğrayan çocukların akademik performansında düşüş, sosyal izolasyon ve kendine zarar verme düşüncesi gibi riskleri barındırdığını ifade etmektedir.

Zorbalığın işaretleri şunları içerebilmektedir (Olweus, 1993; Nazir ve Pişkin, 2015);

- Düşük benlik algısı, özsaygı; akran zorbalığına uğrayan çocuklarda genelde özgüven eksikliği ve kendini yetersiz hissetme duygusu hâkim olmaktadır.
- Yüksek kaygı, bunalım, yalnız kalma isteği; zorbalığa uğrayan çocuklar bu davranışın tekrarlanmasından endişe duymaktadırlar.
- Okula karşı olumsuz duygular beslemek; zorbalığa uğrayan çocuklar okula karşı olumsuz bir tutum sergileyebilir ve okula gitmemek için çeşitli sebepler uydurabilmektedir. Okula gitmesi için zorlandığında baş ağrısı, yorgunluk ve karın ağrısı gibi somatik belirtiler ortaya çıkabilmektedir.
- Akademik başarıda düşüş; mağdurlar endişe ve korku nedeniyle derste odaklanma sorunu yaşayabilmektedir. Okulda düzenlenen etkinliklere katılım konusunda çekingen davranabilmektedir.
- Kılık kıyafet veya kişisel eşyaların zarar görmesi; fiziksel zorbalığa uğrayan çocukların okul kıyafeti ve eşyalarının zarar görmesinin yanı sıra bedenlerinde morarmalar veya kesikler ortaya çıkabilmektedir.
- Uyku düzensizliği ve gece görülen kabuslar; mağdurlar kaygı ve gece görülen kabuslardan dolayı uykusuz kalabilecekleri gibi, aşırı uyumak da zorbalığa uğradıklarının belirtisi olabilmektedir.
- Kendisine zarar vermek ya da evden kaçmak gibi tahrip edici davranışlar sergilemektedir.

2.2.5 Akran zorbalığının çeşitleri

Akran zorbalığı, bireylerin yaşıtları tarafından kasıtlı ve tekrarlayıcı bir biçimde maruz bırakıldıkları eylemlerdir. Bu eylemler sadece fiziksel değil aynı zamanda

duygusal, sosyal ve siber boyutları ile de değerlendirilmesi gereken önemli hususlardır. Akran zorbalığının; fiziksel, sözel, duygusal, cinsel ve siber gibi başlıca türleri vardır.

➤ **Fiziksel zorbalık**

Fiziksel zorbalık genellikle vurma, itme, çimdik atma, çelme takma, tükürme, elbiselerini ya da kişisel eşyalarına zarar verme gibi fiziksel kuvvetin farklı bir biçimde kullanılması şeklindeki davranışlarla ortaya çıkmaktadır. Nazir ve Pişkin (2015) fiziksel zorbalığı; vurma, itme-çekme, çelme takma gibi güç çeşitlerini barındırır şeklinde tanımlamışlardır. Olweus (1993) akran zorbalığı erken dönem araştırmaları ile biliniyor ve zorbalığın insan psikolojisi üzerine etkisine değinmiştir. Çalışmalarında fiziksel zorbalığa uğrayan çocukların aynı zamanda uzun vadede duygusal ve ruhsal birtakım zorluklar geçirdiğini, akademik yönden düşüşler meydana geldiğini ifade etmiştir. Çevresinde ve aile içinde şiddet gören ya da şiddet olaylarına şahit olan çocukların fiziksel zorbalıkla ilişkili olduğu ortaya çıkmıştır (Craig & Pepler, 2003). Araştırmalar çocuklar arasında fiziksel zorbalığın ergenlik döneminde daha sık yaşandığı ve kendi aralarında bir güç gösterisi olarak algılandığını göstermektedir (Finkelhor et al., 2015). Ayrıca zorbalık cinsiyet açısından değerlendirildiğinde, erkek öğrencilerin kız öğrencilere nazaran daha çok fiziksel zorbalığa eğiliminde olduğu görülmüştür (Crick & Grotpeter, 1995).

➤ **Sözel zorbalık**

Birinin bir başkasına sözlü olarak incitme ve onları hor görmeyi hedefleyen bir zorbalık çeşididir. Sözel zorbalık dalga geçmek, alaycı isimlendirme yapmak, küfür etmek gibi incitici sözlerde bulunmaktır (Nazir ve Piskin, 2015, s.130). Fiziksel zorbalık gibi doğrudan bir saldırı söz konusu olmamakla birlikte karşıdaki kişiye ruhsal olarak zarar verebilir. Birine hakaret etmek, dedikodusunu yapmak, aşağılamak, onunla dalga geçmek, birini tehdit etmek, birine iftira atmak, yalan söylemek, birini dışlamak, sosyal izolasyona maruz bırakmak, o kişiler üzerinde uzun vadeli sorunlar oluşturabilir. Düşük özsaygı, depresyon ve anksiyete, travma sonrası stres bozukluğu gibi psikolojik sorunların yanı sıra akademik başarıda düşüş ile sosyal izolasyon ve yalnızlığa sebep olabilmektedir. Espelage ve Swearer (2003) araştırmalarında okulda zorbalar ile zorbalığa maruz kalanlar arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Sözel zorbalığın özellikle ergenlik döneminde uzun vadede depresyon, anksiyete ve strese benzer ruhsal problemler meydana getirdiğini ortaya koymuşlardır. Yapılan araştırmalarda kız çocuklarının

erkeklerle göre sözel zorbalığa daha yatkın olduğu görülmüştür. Sosyal izolasyon, dalga geçme gibi sözel zorbalık türleri kızlar arasında daha yaygınken, fiziksel zorbalık erkekler arasında daha yaygındır (Salmivalli, 2010).

➤ **Duygusal-Sosyal zorbalık:**

Duygusal-sosyal zorbalık ‘İlişkisel zorbalık’ ya da ‘Gizli zorbalık’ olarak da bilinir. Genellikle sözlü olmayacak biçimde birine zarar verme veya onları dışlama hedefi taşıyan bir zorbalık türüdür. Birini dışlamak, oyuna almamak, görmezden gelmek, söylenti yayma gibi davranışlar ile birlikte taklit etme, dalga geçme, kötü şakalar yapma gibi davranışları da içerir (Nazir ve Piskin, 2015, s.130). Duygusal-sosyal zorbalık ergenler arasından sıkça yaşanan bir zorbalık türüdür. Etkileri uzun süre devam eden ruhsal, sosyal, duygusal ve bilişsel sorunlara sebebiyet verebilmektedir. Bu zorbalık türüne maruz kalan kişiler insanlarla ilişki kurmada sorunlar yaşama, düşük özgüvene sahip olma, depresyon, anksiyete ve sosyal izolasyon gibi problemlerle mücadele etmek durumunda kalabilirler. Araştırmalar cinsiyet değişkeni açısından ele alındığında duygusal-sosyal zorbalığın kız öğrencilerde daha yaygın olduğu görülür. Kız öğrenciler genelde söylenti yayma, ötekileştirme ve sosyal ağları yönlendirme gibi ilişkisel zorbalık metotlarını tercih etmektedir (Archer & Coyne, 2005).

➤ **Cinsel zorbalık**

Cinsel zorbalık kişinin istemediği cinsel içerikli söz, eylem ve tehditlere maruz kalmasıdır. Bu zorbalık türü özellikle ergenlik dönemindeki kişiler üzerinde çok ciddi psikolojik, sosyal, akademik ve duygusal hasarlar bırakabilir. Ayrıca travma sonrası stres bozukluğu ve intihar düşünceleri de yaygındır. Espelage ve Holt (2001) araştırmalarında cinsel zorbalığın genellikle erken ergenlik dönemindeki öğrenciler üzerinde psiko-sosyal açıdan derin izler bıraktığını ortaya koymuşlardır. Kız öğrenciler erkeklerle kıyasla daha fazla cinsel zorbalık riski taşımaktadırlar. Cinsel zorbalık davranışı sergileme açısından kızlara nispeten erkekler arasında daha yaygındır. Zorbalık çeşitlerine baktığımız zaman son zamanlarda çocuk istismar ve ihmalinin de özelliklerinden söz edildiği görülmektedir. Çocuk istismarı, fiziksel, cinsel, ekonomik, duygusal ve ihmal olmak üzere 5 temel başlıkta toplanmaktadır. Çocuk ihmal ya da istismarı genellikle yetişkinler tarafından yapılması beklenir fakat çocuğun kendisinden birkaç sene büyük ya da gelişim yönünden daha ileri bir seviyede yaşlıları tarafından istismara maruz kalabilir. Bu noktada çocuk istismarını okul zorbalığından ayıran en önemli faktör istismarın mahalle veya evin

etrafında kişiler tarafından yapılması, cinsel akran zorbalığının ise okul ve okul çevresi tarafından gerçekleşmiş olmasıdır (Gürhan, 2017, s.177).

➤ **Siber zorbalık**

Siber zorbalık, cep telefonu veya bilgisayar gibi dijital ortamda başkaları hakkında küfürlü veya incitici metin, e-posta, resim veya video paylaşmak, birisi hakkında dedikodu yapmak ya da söylenti yaymak, bilgilerini ele geçirip onun adına bir şeyler paylaşmak gibi durumları içeren zorbalık türüdür (Nazir ve Pişkin, 2015, s.131). Siber zorbalık her geçen gün artan önemli bir zorbalık türü haline gelmiştir. Akran zorbalığı ile ilgili yapılan araştırmalarda siber zorbalığa en çok ergenlik dönemindeki öğrencilerin maruz kaldığını göstermektedir. Teknolojinin gelişmesi ile birlikte tehditlerin artması, kişilerin kaygı düzeyini arttırmakta ve gündelik yaşamlarını olumsuz etkilemektedir. Bilgi ve iletişim araçları gündelik hayatta işimizi kolaylaştırdığı gibi kötü amaçla kullanıldığında başkalarına zarar veren araçlar haline gelebilmektedir. Siber zorbalığın geleneksel zorbalıktan farkı zorbalık yapan kişinin kimliğini gizleyebilmesi, fiziksel üstünlükten ziyade teknolojik becerilerin fazla olması, okul ortamı dışında iletişim araçları sayesinde istediği her an mağdura erişebilmesi şeklindedir (Gürhan, 2017, s.180).

Siber zorbalık genellikle cep telefonu veya internet gibi elektronik iletişim araçlarıyla yapılan zorbalık türüdür. Son zamanlarda çokça dile getirilmesi öneminin anlaşılmasını sağlamıştır. Siber zorbalığının sıklığında önemli ölçüde artış meydana gelmesine rağmen yetişkinler tarafından fark edilmesi ve önlem alınması çok zordur bu da mağdurlarda ve ebeveynlerinde acizlik hissi yaratmaktadır. Geleneksel zorbalık için belirlenen temel üç kriter (Güç dengesizliği, davranışın sıklığı ve kasıtlılık) büyük ölçüde siber zorbalık için de uygulanabilir. Siber zorbalık geleneksel zorbalıktan farklı olarak utanç verici, olumsuz içerikli bir fotoğrafa veya videoya maruz kalmak genellikle tek seferlik ve tekrarlanmayan davranışlardır fakat hızlı bir şekilde kitlelere ulaşabilmektedir. Güç dengesizliğini teknolojik özellikteki farklılıklar, zorba ve kurban arasındaki bilgi birikimi, kimliğini gizleme, statüsü, sayıca arkadaş üstünlüğü veya dahil olduğu grubun konumu ile açıklanmaktadır. Siber zorbalığın sıklığının artmasıyla birlikte kurbanlarda zayıf benlik saygısında bir artış meydana getirmiştir (Olweus, 2013, s.758-765).

2.2.5 Akran zorbalığının sonuçları

Akran zorbalığı ile ilgili yapılan araştırmalara göre zorbalığın fiziksel, sosyal ve psikolojik sorunlar ile okul başarısı üzerinde doğrudan etkisi olduğu, zorbalığa uğrayan

çocuklarda fiziksel, psikolojik ve somatik rahatsızlıkların ortaya çıktığı aynı zamanda zorba davranışlar sergileyen çocukların ise yetişkinlik döneminde şiddete meyilli oldukları ve suç işleme potansiyeli taşıdıkları görülmektedir. Zorbalığın fiziksel etkileri gözle görülebilen yaralanmalara yol açarken psikolojik etkileri uzun vadede ruh sağlığını olumsuz etkilemektedir (Gürhan, 2017, s.179).

Akran zorbalığı zorba, kurban ve seyirci herkesi doğrudan ya da dolaylı yünden etkileyebilmektedir. Zorbalık, ruh sağlığı ile bağlantılı olarak madde kullanımı ve intihar gibi olumsuz şekillerde sonuçlanabilmektedir. Zorbalığa uğrayan kimseler olumsuz fiziksel, okul ve ruh sağlığı sorunları deneyimleyebilmektedirler. Zorbalığa uğrayan çocukların zihinsel sorunlarla karşılaşma ihtimalleri daha yüksektir (Nazir ve Pişkin, 2015, s.132).

Akran zorbalığının öğrencilerde akademik yönden olumsuz sonuçları olduğu gibi sosyal, psikolojik gelişimleri ile sağlıklarını pek çok yönden etkileyen ciddiye alınması gereken önemli bir problemdir. Akran zorbalığı ile ilgili yapılan araştırmalarda zorbalığa uğrayan öğrencilerin kendilerini değersiz hissettikleri dolayısıyla akademik başarılarında düşüşler yaşandığı, okula karşı olumsuz bir tutum sergiledikleri ve devamsızlık yaptıkları saptanmıştır. Bu araştırmaların sonucunda elde edilen bulgulara göre sadece zorbalığa uğrayan çocuklarda değil zorbalık davranışını alışkanlık haline getiren öğrencilerin de gelişiminde birtakım olumsuzluklara rastlandığı tespit edilmiştir. Ayrıca çocukluk yıllarında yaşanan zorbalığın etkilerinin ileriki yıllarda da etkisini sürdürdüğü gözlemlenmiştir (Pişkin, 2002, s.550).

Akran zorbalığına uğrayan çocuklarda artan yalnızlık duygusu, depresyon, kaygı, üzüntü, uyku bozukluğu ve yeme alışkanlıklarında değişiklikler, eskiden zevk aldıkları şeylerden artık zevk almama gibi durumlar yetişkinlikte de etkisi devam edebilmektedir. Bunların haricinde sağlık şikayetleri ve okul başarısında düşüş ile birlikte devamsızlık yapma hatta büyük olasılıkla okulu bırakma gibi uzun süreli etkileri olan sonuçları doğurabilmektedir (Nazir ve Pişkin, 2015, s.133).

Akran zorbalığının mağdurlar üzerinde hem akademik yönden hem de psikolojik yönden olumsuz etkileri görülmektedir. Akranları tarafından sürekli fiziksel, sözel ya da dolaylı yünden zorbalığa uğrayan öğrenciler, bir süre sonra okula karşı olumsuz duygular beslemeye başlar ve akademik yönden düşüşler yaşamaktadır. Kendini değersiz ve bir işe

yaramaz biri olarak algılaması okulu sevmemesine ve devamsızlık yapmasına sebep olmaktadır (Kepenekçi ve Çınkır, 2003, s.250).

Nazir ve Pişkin'e (2015) göre, akran zorbalığına uğrayan çocukların karşılaştıkları ortak sorunlar;

- Yoğun kaygı problemi
- Kendine zarar verme
- Düşük öz benlik

Anksiyete-Depresyon: Kaygı sorunları sosyal fobi, panik atak, obsesif kompulsif ve genel anksiyete bozukluklarını içermektedir. Kurbanlar sosyal ortamlarda ve toplantılarda yoğun bir korku ve endişe hissi yaşamaktadırlar. Mağdur kimseler akran zorbalığı ve zorbalığın etkileri hakkında konuşmaktan kaçınmaktadır. Ayrıca çocukluk döneminde yaşanan akran zorbalığının ergenlik ve yetişkinlik dönemlerinde etkisinin sürdüğü görülmektedir.

Kendine Zarar Verme: Kendine zarar verme, öfke ve başa çıkması zor duygularla stresörlere karşı verilen bir çeşit tepkidir. Çocukluk döneminde zorbalığa uğrayan kurbanlarda ergenlik döneminde kendine zarar verme riski yüksektir.

Öz Benlik- Öz Saygı: Uzun süre devam eden zorbalığın ruh sağlığı üzerinde doğrudan etkisi vardır ve öz benliği dolayısıyla kimlik gelişimini olumsuz etkileyebilmektedir.

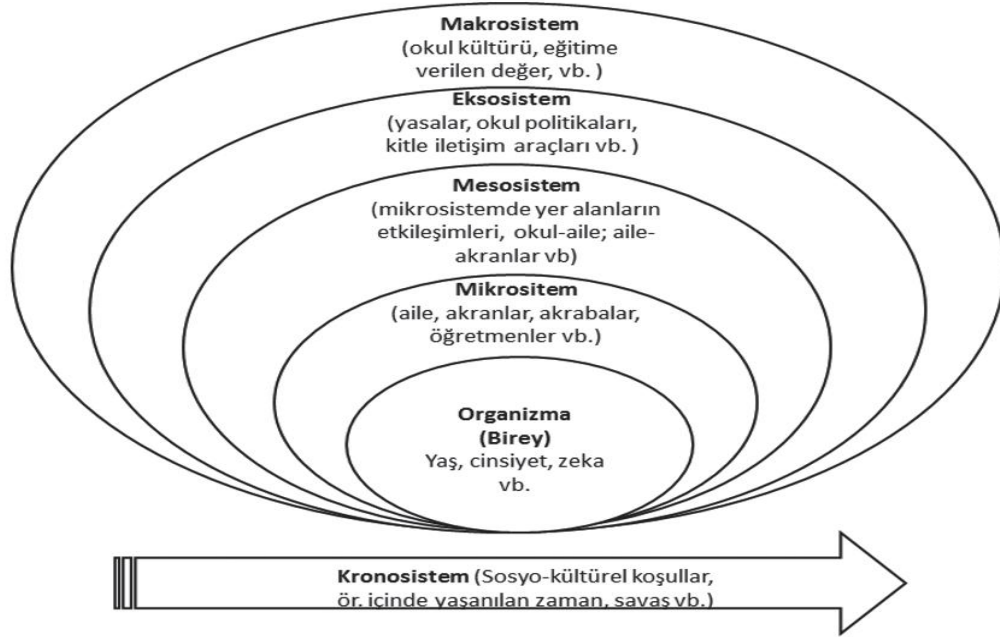
2.2.6 Akran zorbalığına ilişkin kuramlar

Akran zorbalığın nedenlerini, sonuçlarını ve akran zorbalığı üzerinde etkili olan faktörleri izah etmek üzere çeşitli kuramlar ve modeller yer almaktadır.

➤ Ekolojik sistemler kuramı

Ekolojik Sistemler Kuramı (Ecological Systems Theory), Amerikalı psikolog Urie Bronfenbrenner (1979) tarafından oluşturulan ve bireyin gelişimini çevresel bağlamlarla birlikte ele alan bu kuram, bireyin gelişimini kavrayabilmek için kişiyi etrafındaki çeşitli sistemlerle beraber değerlendirilmekte ve bu sistemlerin kendi aralarındaki bağlantıya değinmektedir. Kuram, bireyin gelişimini “Mikrosistem (aile, akranlar, öğretmenler vb.), Mezosistem (Okul-aile, aile-akraba ilişkisi vb.), Ekzositem(Yasalar, disiplin kuralları, ebeveyn mesleği, medya vb.), Makrosistem (kültürel normlar ve değerler, okula ve

eğitime verilen değer vb.) ve Kronosistem (boşanma, göç, doğal afet, ekonomik krizler vb.)” olmak üzere beş ana ekolojik sistemle açıklamaktadır.

Şekil 2: Ekolojik sistem (Sarı, 2018, s.167-179)

Doğan (2010) ekolojik sistemler çerçevesinde ele aldığı bir çalışmada, akran zorbalığının çok yönlü bir sorun olduğu, kişinin şahsi özelliklerinin dışında aile, arkadaş grupları, okul iklimi, kültürel değerler, medya vb. sistemlerle etkileşim halinde olduğunu ifade etmektedir. Çalışmanın bazı önemli bulguları şu şekildedir; Anne ve baba tutumu, öğretmen ve arkadaşları ile olan ilişkisi zorbalığa sebep olan temel unsurlardır. Örneğin aile içi çatışma, çocuğunu evde şiddet olaylarına şahit olması, davranış ve disiplin problemleri gibi durumlarla karşı karşıya kalan çocukların zorbalık eğilimleri artmaktadır (Mikrosistem). Okul ve aile arasındaki iletişim problemi zorbalık riskini tetikleyen önemli bir faktördür (Mezosistem). Medya, çocuğun çevresindeki insanlar, komşular, anne ve babanın eğitim seviyesi ve mesleği gibi dolaylı unsurlar da zorbalık davranışı riskini artırabilmektedir (Eksosistem). Kültürel değerler ve ahlaki normlar, okula verilen değer, kitle iletişim araçları zorbalığın sıklığı üzerinde etkisi olan diğer önemli faktörlerdir (Makrosistem).

➤ **Bağlanma kuramı**

Bağlanma Teorisinin kurucusu İngiliz psikanalist John Bowlby’dir. Bu teori, daha sonra psikolog Mary Ainsworth tarafından geliştirilmiştir ve bireyin gelişiminde erken

dönem bağlanma ilişkilerinin insanın sosyal ve duygusal gelişimine etkisini incelemektedir. Bu kurama göre bağlanma şekilleri kişinin hem çocukluk hem de yetişkinlikte insanlarla ilişki kurma biçimini etkilemektedir. Güvensiz bağlanma kişiler arası ilişkilerde sorunlar yaşanmasına sebep olmaktadır.

Özen ve Aktan (2010) bağlanma kuramı çerçevesinde yürüttükleri çalışmalarında anne ve baba ile kurulan bağlanma şeklinin ergenlerin akran zorbalığındaki rollerini nasıl belirlediğini araştırmışlardır. Sonuç olarak anne ve babaya güvenli bağlanmanın, bilhassa erkek çocuklarda zorbalık olaylarına karışma ihtimalini düşürdüğünü vurgulamışlardır.

➤ Sosyal öğrenme kuramı

Albert Bandura tarafından ortaya atılan bu teori, insanların davranışlarını, etrafındaki bireyleri izleyerek ve örnek alarak öğrendiğini vurgulamaktadır. Zorba davranışların genellikle önceden gözlemlenen saldırgan eylemlerin etkisinde kaldığını göstermektedir. Örneğin medya şiddeti, zorbalık davranışlarını doğrudan tetiklemektedir (Gökkaya ve Ayhan, 2017).

Bowes vd. (2009) tarafından yapılan bir çalışmada evde şiddet olaylarına tanıklık eden çocukların bu tarz davranışları modelleyebilecekleri ve akran zorbalığı yapma olasılığının artacağını ifade etmişlerdir.

Sosyal öğrenme kuramına göre bireyler davranışlarını yalnızca doğrudan yaşantılar aracılığıyla değil aynı zamanda gözlem ve model alma yoluyla da kazanmaktadırlar. Özellikle çocuklar akranlarının veya büyüklerinin hareketlerini gözlemleyerek taklit etmektedirler. Okulda bir öğrencinin yaptığı hareketten dolayı popüler olması veya herhangi bir ceza ile karşılaşmaması diğer öğrencilerin de benzer davranışları sergilemesine neden olabilmektedir. Bu durum akran zorbalığının gözlem aracılığıyla öğrenilmesini ve kabul görmesini sağlamaktadır. Göçmen öğrenciler dışlanan bireyler olarak algılanmaları nedeniyle sıklıkla saldırı hedefi haline gelmektedir. Bunun haricinde göçmen öğrencilerin sosyal destek alamaması ve ayrımcılığa uğramaları onları daha da zayıflatmaktadır.

Zorbalıkla mücadele ederken bireysel önlemler almak yerine, pozitif bir okul iklimi oluşturmak, olumlu rol modelleri pekiştirmek ve öğrencilere empati duygusunu aşılamak uzun vadede fayda sağlayacaktır.

➤ Ahlak gelişimi kuramı

Ahlak Gelişimi Kuramı (Moral Development Theory), insanların ahlaki normlar, değerler ve eylemler hususunda nasıl geliştiğini araştıran bir kuramdır. Kohlberg ve Piaget bu kuramın temsilcilerindendir. Bu kuram insanların ömürleri boyunca ahlaki düşünme, yargılama ve eylemlerinde ortaya çıkan değişiklikleri ve bireysel kararları üzerinde etkili olan unsurları araştırmaktadır. Ahlaki gelişim kuramları eğitim mensuplarının ahlaki değer ve normları öğretirken çocukların gelişim dönemlerini ve yaş faktörünü göz önünde bulundurarak uygun yöntemler uygulamalarını sağlamaktadır.

Çam vd. (2012) araştırmalarında ahlak gelişiminin klasik kuramların yanında yeni kuramsal teorilerle nasıl izah edilebileceğini ve eğitime nasıl uyarlanacağını göstermektedir. Araştırmada ahlak gelişiminin desteklenmesinde bilişsel faktörlerle birlikte duygusal ve sosyal unsurların da göz önünde bulundurulması gerektiği vurgulanmaktadır. Eğitim yuvalarında ahlak eğitimi verilirken sosyokültürel farklılıkların ve toplumsal normların dikkate alınması gerektiği önerilmektedir.

2.3 Bu Alanda Yapılan Çalışmalar

2.3.1 Yurtdışında yapılan araştırmalar

Olweus (1994b) makalesinde, okulda zorbalıkla ilgili temel bilgileri ve bir okul temelli müdahale programının etkilerini ele almaktadır. Zorbalık, pek çok okulda yaygın bir problemdir ve hem zorbalar hem de mağdurlar üzerinde olumsuz etkiler yaratır. Zorbalığın fiziksel, sözel, sosyal ve siber zorbalık gibi çeşitli türleri vardır. Zorbalık sorunları, farklı yaş gruplarında ve cinsiyetler arasında değişiklik gösterebilmektedir. Araştırmada 42 okulda iki yıl boyunca uygulanan bir müdahale programı incelenmiş ve araştırmanın sonucunda şu temel bulgular elde edilmiştir. Program, zorbalık vakalarının azalmasına ve okul ortamının iyileşmesine katkıda bulunmuştur. Programın başarısında, öğrenci ve öğretmenlerin aktif katılımı önemli bir rol oynamıştır. Bu bulgular, zorbalıkla mücadelede okul temelli müdahale programlarının etkili olabileceğini göstermektedir.

Rivers ve Smith (1994) araştırmalarında farklı akran zorbalığı türlerini (Fiziksel eylemlere dayalı zorbalık, sözel ifadelere yönelik zorbalık, kişiler arası ilişkileri hedef alan zorbalık, dijital ortam aracılığıyla gerçekleşen zorbalık, cinsiyet temelli zorbalık ve çeşitli önyargılarla şekillenen tutumlara dayanan zorbalık) ve bunların ilişkili olduğu faktörleri (yaş ve cinsiyet, zorbalığın yapıldığı yerler, zorba ve mağdurun ilişkisi ve

yetişkin müdahalesi) incelemişlerdir. Araştırmanın sonunda bazı önemli bulgular elde etmişlerdir. Tüm zorbalık türleri her yerde meydana gelebileceği, ancak dolaylı zorbalık, doğası gereği, sınıflarda ve okul koridorlarında da kurbanları rahatsız etmek için kullanılabileceği görülmüştür. Zorbalığa uğrayan öğrencileri öğle ve teneffüs zamanlarında sınıfta tutarak zorbalık olaylarının önlenebileceği düşünülmüş fakat, bu düşünüldüğü gibi olmamıştır. Zorbalık, öğretmenin önünde notlar ve söylentiler aracılığıyla veya kurbanı gruptan öteleyerek sınıfta gizli bir şekilde devam edebilmektedir. Buna benzer şekilde, okul öncesi ve sonrasında, bir yetişkinden yardım talep etme imkânın kısıtlı olduğu ya da hiç olmadığı durumlarda doğrudan sürebilmektedir. Araştırmada erkek öğrencilerin fiziksel zorbalığa daha çok yatkın olduğu, kızların ise daha çok dolaylı zorbalığa başvurduğu görülmüştür. Araştırmanın bir diğer önemli bulgularından biri öğrencilerin fiziksel zorbalığa uğradıklarında bir yetişkinden yardım aldıklarını fakat dolaylı zorbalık kanıtlanması zor olduğu için bir yetişkinden yardım almayı tercih etmedikleri tespit edilmiştir.

Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ)'nün okul çağındaki çocuklarda sağlık davranışı ile ilgili 2005/2006 yıllarında 39 ülke arasında akran zorbalığı ile ilgili yaptığı araştırmaya göre son birkaç ayda en az iki kez okulda zorbalığa uğrayan 11 yaşındaki çocuklarda Türkiye birinci, İsveç son sırada yer almaktadır. Rapora göre Türkiye'de 11 yaşındaki erkeklerin %37'si, kızların %30'u zorbalığa uğramaktadır. Son birkaç ayda en az iki kez okulda zorbalığa uğrayan 13 yaşındakilerde Litvanya birinci, Türkiye üçüncü, İsveç son sırada yer almaktadır. Türkiye'de 13 yaşındaki erkeklerin %29'u, kızların %26'sı zorbalığa uğramaktadır. Son birkaç ayda en az iki kez okulda zorbalığa uğrayan 15 yaşındaki çocuklarda Bulgaristan birinci, Türkiye beşinci, İzlanda son sırada yer almaktadır. Türkiye'de 15 yaşındaki erkeklerin %18'i, kızların %12'si zorbalığa uğramaktadır.

Mendez ve diğerleri (2012) tarafından ele alınan bir makalede Meksikalı Amerikalı öğrencilerin, Meksikalı göçmen öğrencilere yönelik kültür içi akran zorbalığını inceleyen nitel bir araştırma yapılmıştır. Bu çalışmada 9 ve 12. Sınıfa giden çoğunluğu Hispanik olan bir devlet okulunda 6 öğrenciyle derinlemesine mülakat gerçekleştirilmiştir ve Meksikalı Amerikalı öğrencilerin, Meksikalı göçmen öğrencilere sürekli olarak zorbalık yaptıkları ortaya çıkmıştır.

Maynard, ve diğerleri (2016) yapmış oldukları bir araştırmada göçmen çocukların, göçmen olmayan çocuklarla karşılaştırıldığında okul zorbalığına daha fazla maruz kaldıklarını tespit etmişlerdir. Veriler, göçmen çocukların, göçmen olmayan çocuklara

göre zorbalık yaşama olasılığının daha yüksek olduğunu göstermektedir. Dahası, cinsiyet, sınıf düzeyi, şiddet içeren oyunları oynama sıklığı, sosyal arkadaş sayısı ve ebeveynler veya bakıcılar tarafından şiddet görme gibi faktörler, göçmen çocukların zorbalığına maruz kalmalarını artırmaktadır. Zorbalığa maruz kalan göçmen çocuklar, kişisel, sosyoduygusal, sağlık ve uyuşturucu kullanım sorunları gibi çeşitli problemlerle karşılaşma eğiliminde olduğu araştırmanın temel bulgularından birisidir. Bu bulgular, göçmen çocukların zorbalığına karşı müdahale ve önleme programlarının, onların belirli ihtiyaçlarına ve durumlarına göre özelleştirilmesinin lüzumlu olduğunu vurgulamaktadır.

Vitoroulis ve Georgiades (2017) Hamilton’da yaptıkları bir araştırmada göçmen ve göçmen olmayan ergenler arasında akran zorbalığının okul türü ve göçmen öğrenci yoğunluğu düzeyindeki etkilerini incelemişlerdir. 36 okuldaki 5., 6., 7. ve 8. sınıflarda öğrenim gören 1449 öğrenciyle onların sınıf öğretmenleri ve aile hekimlerine iki aşamalı tabakalı tesadüfi örnekleme uygulanmıştır. Sonuç olarak birinci nesil göçmen öğrenciler göçmen olmayan öğrencilere nazaran daha düşük bir mağduriyet yaşadıkları fakat birinci ve ikinci nesil göçmen öğrenciler göçmen olmayan öğrencilere göre daha yüksek bir etnik mağduriyet yaşadıkları ortaya çıkmıştır.

Olweus (1994a) okuldaki arkadaşları tarafından akran zorbalığının uzun dönemli sonuçlarını incelemek için 6. Sınıftan 9. Sınıfa kadar en az 3 yıllık bir sürede akranları tarafından zorbalığa uğramış yaklaşık 23 yaşındaki erkekler üzerinde 1982’den 1983’e kadar kış aylarında bir araştırma yapmıştır. Değerlendirmeye girenlerin büyük çoğunluğu 9.sınıftaydı. Mağduriyet durumunun zaman içindeki istikrarı oldukça yüksek çıkmıştır. Bu çalışmadaki toplam 17 mağdurdan 16’sı hem 6. hem de 9. dereceden kurban olarak sunulmuştur. Bu nedenle çok uzun süre boyunca şiddetli zorbalığa maruz kalmışlardır. Bunun yanı sıra stres hormonu adrenalinin yüksek seviyede olduğu tespit edilmiştir. Takip sırasında bu çalışmanın deneklerinin birkaç varsayılan ilişkinin çeşitli boyutlarına dokunmak için tasarlanmış anketler tamamlanmıştır. Anketlerin birinde deneklerin geriye dönüp bakmaları istenmiştir. 9. sınıftayken maruz kaldıkları doğrudan ve dolaylı akran zorbalığını değerlendirmek için bu alanları kapsayan 5 madde tek ölçekte birleştirilmiştir. Hastanede çok sayıda kan ve idrar örneği de alınmıştır. Yaklaşık sekiz hafta arayla iki farklı dönemde birçok hormonun değerlendirilmesi için kullanılmıştır. Araştırmanın önemli bulgularından biri şudur; Eski kurbanlar genç yetişkinler olarak bazı açılardan iyi işlev görüyor gibi görünseler de akranlarından açıkça farklıydılar. Depresif eğilimleri ve zayıf özgüvenleri vardı. Bunlar olumsuz benlik algıları ve artan bir güvenlik açığı anlamına gelmektedir.

Yang ve diğerkleri (2022) geçici koruma altındaki göçmen çocukların okul akran zorbalığı üzerindeki etkilerini inceleyen bir araştırmada, okul zorbalığının yaygınlığını ve göçmen çocukları etkileyebilecek olası etmenleri araştırmayı hedeflemişlerdir. Çin Halk Cumhuriyeti'nin Hunan Eyaleti'nde 2018 yılında yürütölmüş ve çok aşamalı küme örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Çocukların okul akran zorbalığı ile ilgili katılımını ölçmek için Olweus Bully/Victim Anketi'nin Çince versiyonu kullanılmıştır. Toplamda 7.607 öğrenciye anket uygulanmış olup, bunların 995'i göçmen çocuk ve 6.612'si göçmen olmayan çocuktur. Okul zorbalığının yaygınlığı, göçmen çocuklarda %24,4 oranında olduğu ve göçmen olmayan çocuklara göre büyük miktarda daha yüksek olduğu bulunmuştur. Cinsiyet, sınıf düzeyi, şiddet içeren oyunları oynama sıklığı, sosyal arkadaş sayısı ve ebeveynler veya bakıcılar tarafından dövölme, göçmen çocuklarda okul zorbalığı ile ilişkilendirilmiştir. Erkek cinsiyeti, ortaokul kimliği, şiddet içeren oyunları daha sık oynama, daha fazla sosyal arkadaşına sahip olma ve anne babalar veya bakıcılar tarafından şiddet görme, göçmen çocuklarda okul zorbalığına bulaşma riskini artırabileceğini gösteren çalışmanın temel bulgularındandır. Bu bulgular, okul zorbalığına engel olmak ve göçmen çocuklar için daha güvenli ve destekleyici bir okul ortamı meydana getirmek için önemli bilgiler sunmaktadır. Okul zorbalığı, göçmen çocukların fiziksel ve zihinsel sağlığı üzerinde ciddi olumsuz etkiler oluşturabilir ve bu yüzden önemli bir halk sağlığı problemi olarak değerlendirilmelidir. Bu çalışma, akran zorbalığı ve göçmen çocukların psikolojik sağlığı arasındaki ilişkiyi anlamaya yönelik önemli bir katkı sağlamaktadır.

2.3.2 Türkiye'de yapılan araştırmalar

Tıprıdamaz Sipahi (2008) doktora tezinde İzmir Bornova ilçesinde eğitim gören 6. ve 7. sınıf öğrencilerinde akran zorbalığının görölme sıklığını tespit etmek, zorbalığa eşlik eden unsurları belirlemek ve Olweus'un öğrenciler için akran zorbalığı ölçeğini Türkçe 'ye uyarlamayı amaçlayan kesitsel, analitik düzlemde bir alan çalışması yapmıştır. Ölçek 400 öğrenciye uygulanmıştır. Değerlendirme sonucunda öğrencilerin %6,5'i zorba, %28,5'i kurban, %13,8'i hem zorba hem kurban olduğu saptanmıştır. Erkekler kızlara nazaran zorba ve kurban olma durumları daha fazladır. Bu yaş dilimi için akran zorbalığına ilişkin yapılan araştırmalar incelendiğinde Türkiye'de gerçekleştirilen benzer çalışmaların sonuçları ile uyumludur.

Pişkin (2010) araştırmasında Ankara'da yaşanan zorbalık sorununun niteliği ve boyutunu incelemiştir. Ortaokul öğrencileri arasındaki zorbalığın görölme sıklığının ne

düzeyde olduğu, çocukların zorbalığa uğradığı kişilerin sayısı ve cinsiyeti konusundaki sorularına cevap aramıştır. Ankara ilinde yaptığı araştırmada ilköğretim 4.sınıftan 8.sınıfa kadar eğitim gören öğrenciler arasında zorbalık yapma, zorbalığa uğrama ve zorba/mağdur oranını belirlemeyi amaçlamıştır. Sosyoekonomik düzeyleri farklı 4 ilköğretim okulunda, %52'si erkek, %48'i kız olmak üzere toplam 1154 öğrenci üzerinde araştırma yapılmıştır. Deneklerin 438'i ilkokul, 716'sı ortaokul öğrencisi olmakla birlikte yaşları 9 ila 16 arasında değişkenlik göstermektedir. Deneklerin %51,1'i kurban, %30,2'si zorba, %6,2'sinin zorba/mağdur özelliği taşıdığı görülmüştür. Erkeklerin zorba veya zorba/kurban, kızların ise kurban sınıfında daha fazla olduğu ortaya çıkmıştır. Araştırmanın bir diğer bulgularından biri de en yaygın zorbalık türünün sözel (hakaret, incitici hitap, lakap takma vb.) zorbalık, en seyrek zorbalık türü ise eşyaya zarar verme olmasıdır. Sözel zorbalıkta kızların yüzdeleri erkeklere göre anlamlı olarak daha yüksek çıkmıştır. Erkeklerin ise en sık karşılaştıkları zorbalık türü fiziksel zorbalıktır ve kızlara göre anlamlı olarak önemli ölçüde daha yüksek olduğu görülmüştür.

Yılmaz ve Uytun (2020) araştırmalarında Türkiye'de bulunan Suriye uyruklu ergenlerin zorbalık durumlarını ve zorbalığa sebep olan durumları incelemeyi amaçlamışlardır. Bu çalışmada göç ve savaşıla ilgili geçmiş deneyimlerin dışında Türkiye'de mülteci olarak bulunmanın zorlukları ve ergen mültecilerin zorbalık deneyimlerini göstermektedir. Araştırma 1 Ocak 2019 ile 1 Ocak 2020 yılları arasında Kilis'te bulunan 12-16 yaş aralığındaki, Arapça veya Türkçe dili okuma yazma becerisine sahip ve örgün eğitime devam eden, Türkiye'deki ikamet süresi 1 ile 5 yıl aralığındaki geçici koruma altındaki sığınmacılar üzerinde yapılmıştır. 76 kız ve 43 erkek olmak üzere toplamda 119 çocuk ve ergene uygulanmıştır. Çalışmanın örnekleminde 31 Ergene (%27,1) en az bir psikiyatrik bozukluk teşhisi konulmuştur. En yaygın psikiyatrik bozukluklar Travmaya Bağlı Stres Bozukluğu (%13,4) ile Travma Sonrası Stres (%6,7) olarak belirlenmiştir. Bu çalışmanın sonucunda Suriye uyruklu ergenlerin farklı türden akran zorbalığı olaylarına sıklıkla karıştıklarına ulaşılmıştır. Akran zorbalığı sıklığı %58,9 olarak hesaplanmıştır. Erkeklerin kızlara oranla hem zorba hem kurban olma olasılıkları büyük ölçüde daha yüksek çıkmıştır.

Çarkıt ve Bacanlı (2020) araştırmalarında ilköğretimde (ilkokul, ortaokul) meydana gelen akran zorbalığına yönelik öğretmen görüşlerini incelemeyi ve tasvir etmeyi amaçlamaktadır. Araştırmaya 26 erkek ve 6 kadın olmak üzere toplam 32 öğretmen katılmıştır. Araştırmada ulaşılan bazı önemli bulgular şunlardır: Örneklem grubundaki okullarda en çok fiziksel ve sözel zorbalık türü ile karşılaşılmıştır.

Öğretmenler, öğrencilerin en çok hangi durumlarda zorbalık yaptığı sorusuna en çok oyun esnasında zorbalık yaptıklarını, zorbalık durumunda öğrencilerin ne yaptıkları sorusuna ise mağdurların sessiz kaldığı, öğretmene şikâyet ettiği, ya da saldırganca karşılık verdiği ortaya çıkmıştır. Öğretmenlerin akran zorbalığının nedenlerine ilişkin görüşlerine bakıldığında başta ailesel faktörler daha sonra çevresel faktörlerin daha çok etkili olduğu sonucu çıkmıştır. Zorbalığa tanık olan öğrencilerin en çok sessiz kalmayı tercih ettikleri, ailesel sorunları olan öğrencilerin daha çok zorba davranışlar sergilediği, öğretmenlerin zorbalıkla başa çıkmak için en çok yararlandıkları kaynağın rehberlik servisi olduğu, zorba davranışları önlemek için neler yapılabileceği görüşlerine ilişkin soruya en çok aile eğitimi cevabını verdikleri görülmüştür. Bu araştırmada 28 öğretmenin okul ortamında, 28 öğretmenin ise sınıf ortamında toplam 56 kişi akran zorbalığı davranışıyla karşılaştığını beyan etmiştir.

Gürbüz (2021) yüksek lisans tezinde yabancı uyruklu öğrencilerin zorbalık yapma ve zorbalığa uğrama düzeylerini tespit etmek amacıyla Pişkin ve Ayas (2011) tarafından geliştirilen “Akran Zorbalığı Ölçeği-Çocuk Formu” nu Konya’da ilkokullarda eğitim gören 235 yabancı uyruklu öğrenciye uygulamıştır. Araştırma sonucunda şu önemli bulgulara yer verilmiştir; Yabancı uyruklu erkek öğrenciler, kız öğrencilere nazaran zorbalık yapma ve zorbalığa uğrama düzeyleri daha yüksektir. Anne ve babasının eğitim düzeyi düşük olan çocuklarda zorbalık yapma ve zorbalığa uğrama eğilimleri daha yüksektir. Bunların haricinde kardeş sayısı arttıkça zorbalık yapma ve zorbalığa uğrama eğilimlerinde de artış yaşandığı tespit edilmiştir. Evde şiddet olaylarına şahit olan çocukların genel zorbalık eğilimine bakıldığında bu öğrencilerin zorbalığa uğrama ve zorbalık yapma eğilimlerinde oldukları görülmüştür. Zorbalık yapma ve zorbalığa uğrama eğilimi ile yabancı uyruklu öğrencilerin aile yapıları, anne ve babanın hayatta olma durumu ve Türkçe bilme düzeyi arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır.

3. YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, çalışma grubu, veri toplama araçları, verilerin toplanma süreci, verilerin analizinde kullanılan istatistiklere yer verilmiştir.

3.1. Araştırma Modeli

Bu araştırmanın temel amacı, ortaokullarda öğrenim gören geçici koruma altındaki öğrencilerde akran zorbalığının çeşitli değişkenlere göre incelenmesidir. Çalışmanın deseni, değişkenler arasındaki ilişkileri ortaya koymaya yönelik betimsel nitelikteki yaklaşımlar çerçevesinde yapılandırılmıştır. Birden çok değişkenin karşılıklı etkileşimlerini anlamaya yönelik olarak başvurulmuş ilişki tarama modeli yöntemi değişkenler arasındaki olası bağlantıları çözümlemeyi amaçlamaktadır. Bu yöntem, değişkenlerin birbirine olan etkilerini ve bu etkilerin doğasını anlamayı hedeflemektedir. Bu modelin esas amacı, değişkenler arasındaki ilişkileri tespit etmek ve bu ilişkileri etkileyen faktörleri belirlemektir (Bekman, 2022).

3.2. Çalışma Grubu

2023-2024 eğitim öğretim yılında Batman Merkez ilçesinde 50 farklı ortaokulda eğitim gören geçici koruma altındaki toplam 985 Suriye uyruklu öğrenci mevcuttur. Araştırma Batman ili merkezindeki farklı 9 ortaokulda 5.,6.,7.ve 8. sınıf düzeyinde öğrenim gören Suriye uyruklu öğrencilerle birlikte yürütülmüştür. Örneklem belirlenirken Suriyeli öğrencilerin en fazla, orta ve en az olduğu okullar seçilmiştir. Örneklem grubu farklı nitelikteki alt grupları göz önünde bulundurularak belirlendiği için tabakalı örneklem yöntemi uygulanmıştır. Tabakalı örneklem birbirinden farklı demografik veya yapısal grupların orantılı bir şekilde temsil etmesi bakımından sosyal bilimler alanında çok fazla tercih edilen bir örnekleme yöntemidir. Tabakalı örneklem evrende var olan farklı alt grupların göz önünde bulundurulduğu bir örnekleme yöntemidir (Neuman, 2014, s.262). Evren belirli ölçütlere göre homojen alt gruplara ayrılmaktadır. Öğrenci sayılarına ve eğitim gördükleri okullara ilişkin verilere Batman İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nün Hayat Boyu Öğrenme Biriminden gerekli izinler alınarak ulaşılmıştır. Bu çalışma yürütülürken okul idarecileri, okul psikolojik danışmanları ve PİCTES öğretmenlerinin desteği alınmıştır. Araştırmanın örneklemini 2023-2024

Eğitim-Öğretim yılının bahar döneminde Batman ilinde 5.,6.,7.ve 8. Sınıfa giden 300 geçici koruma altındaki öğrenciler oluşturmaktadır.

Tablo 3.2 1 Katılımcıların eğitim gördüğü okulların dağılımı

	N	%	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Yavuz Selim Ortaokulu	50	16,7	16,7	16,7
Meydan Ortaokulu	55	18,3	18,3	35,0
Fatih Ortaokulu	20	6,7	6,7	41,7
Ziya Gökalp Ortaokulu	99	33,0	33,0	74,7
Cumhuriyet Ortaokulu	7	2,3	2,3	77,0
19 Mayıs Ortaokulu	18	6,0	6,0	83,0
Cengiz Topel Ortaokulu	13	4,3	4,3	87,3
Metin Bostancıoğlu Ortaokulu	18	6,0	6,0	93,3
Şehit Öğretmenler Ortaokulu	20	6,7	6,7	100,0
Toplam	300	100,0	100,0	

Araştırmada yer alan öğrencilerin %33'ü Ziya Gökalp Ortaokulu, %18,3'ü Meydan Ortaokulu, %16,7'si Yavuz Selim Ortaokulu, %6,7'si Şehit Öğretmenler Ortaokulu, %6,7'si Fatih Ortaokulu, %6'sı 19 Mayıs Ortaokulu, %6'sı Metin Bostancıoğlu Ortaokulu, %4,3'ü Cengiz Topel Ortaokulu ve %2,3'ü ise Cumhuriyet Ortaokulu'nda eğitim görmektedir. Katılımcıların büyük bir çoğunluğu yabancı uyruklu öğrenci sayısının Batman'da en fazla olduğu Ziya Gökalp Ortaokulu'nda öğrenim görmektedir.

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmaya katılan öğrencilerin zorbalığa uğrama ve zorbalık yapma seviyelerini ölçmeye yönelik Pişkin ve Ayas (2015) tarafından geliştirilen, 53 madde ve 6 faktörden meydana gelen 'Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği Ergen Formu' kullanılmıştır. Ölçek yalnız bir form şeklinde düzenlenmesine karşın zorba (zorbalık yapan) ve mağdur (zorbalığa maruz kalan) olmak üzere iki ayrı ölçüm yapmaktadır.

Öğrencilerin sosyodemografik özelliklerini ölçmek için 'Kişisel Bilgi Formu' uygulanmıştır. Bu sayede çalışmada öğrencilerin akran zorbalığı düzeylerini etkileyen değişkenler belirlenmiştir. Araştırmada öğrencilere ait verileri toplamak amacıyla Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği Ergen Formu (EK-6) ve Sosyodemografik Bilgi Formu (EK-7) kullanılmıştır.

Akran zorbalığı belirleme ölçeği-ergen formu

Araştırmada öğrencilerin zorbalığa uğrama ve zorbalık yapma düzeylerini ölçmeye yönelik Pişkin ve Ayas (2015) tarafından geliştirilen, 53 madde ve 6 faktörden oluşan 'Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği Ergen Formu' kullanılmıştır. Bu araç, okullarda ergenlerin kendi aralarında yaşanan akran zorbalığı olaylarını ve zorbalığa uğrayan öğrencileri tespit etmek gayesiyle geliştirilmiştir. Ölçek, zorbalık yapan öğrencileri ve zorbalığa uğrayan kurbanları tespit etmeyi hedeflemektedir. Geçerlilik ve güvenilirlik analizleri yapılmış ve bu hususta olumlu veriler alınmıştır.

Pişkin ve Ayas (2015) tarafından yürütülen çalışmada, okul ortamında ergenler arasında yaşanan akran zorbalığına ilişkin durumların belirlenmesi amaçlanmış; bu bağlamda, zorbalık davranışlarını sergileyen öğrenciler ile bu davranışlara maruz kalan bireylerin tespitine yönelik geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları yapılmış bir ölçek geliştirilmiştir. Bu araştırma, Ankara ilindeki birbirinden farklı sosyoekonomik seviyelerde yer alan ilköğretim ve ortaöğretim okullarının 6., 7., 8., 9., 10. ve 11. Sınıflarda eğitim gören toplam 1900 öğrenci ile birlikte gerçekleştirilmiştir. Araştırmada 1023 erkek ve 877 kız yer almıştır. Sınıf seviyelerine göre dağılımları ise 6. Sınıflardan 398 öğrenci, 7. sınıflardan 375 öğrenci, 8. Sınıflardan 532 öğrenci, 9. Sınıflardan 188 öğrenci, 10. Sınıflardan 258 öğrenci ve 11. Sınıflardan 150 öğrenci bu çalışmaya katılmıştır.

Geçerlik sürecinin sağlıklı bir biçimde yürütülebilmesi amacıyla, yüzeysel ve kapsam geçerliliğine yönelik değerlendirmelerde alan uzmanlarının görüşlerinden yararlanılmıştır. Yapı geçerliliğini incelemek üzere gerçekleştirilen doğrulayıcı faktör analizi neticesinde ise 53 maddeden ve 6 faktörden oluşan modelin hem kuramsal temellere hem de istatistiksel ölçütlere uygunluk gösterdiği belirlenmiştir. Geliştirilen ölçeğin güvenilirlik düzeyi, iç tutarlılığa dayalı Cronbach Alfa katsayıları aracılığıyla incelenmiştir. Analizler sonucunda, 'zorba' alt boyutuna ilişkin katsayının .92, 'kurban' alt boyutuna ilişkin katsayının ise .93 olduğu saptanmıştır; bu bulgular, her iki boyutun da yüksek düzeyde iç tutarlılık sergilediğini göstermektedir. Bu değerler, ölçeğin psikometrik özelliklerinin kabul görülebilir sınırlar içerisinde bulunduğunu işaret etmektedir.

Yürütülen güvenilirlik çalışmaları kapsamında elde edilen iç tutarlılık katsayıları, ölçeğin güvenilir bir değerlendirme aracı olarak kullanılabileceğine işaret etmektedir. Bu bağlamda geliştirilen Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği – Ergen Formu’nun, ortaokul ve lise düzeyindeki (6.–12. sınıflar arası) öğrencilerin zorbalık yapma ya da maruz kalma düzeylerini belirlemede etkili bir araç olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ölçekte yer alan maddeler altı farklı faktör altında toplanmıştır: 1–15. maddeler fiziksel zorbalık, 16–22. maddeler sözel zorbalık, 23–28. maddeler sosyal izolasyon, 29–33. maddeler söylenti yayma, 34–43. maddeler eşyalara zarar verme ve 44–53. maddeler ise cinsel zorbalık temalarını kapsamaktadır. Her bir madde hem zorbalık uygulayan bireyleri hem de mağdur olan öğrencileri tanımlamaya yönelik olarak iki ayrı formda düzenlenmiştir. Bu paralel formlar, aynı içerikteki ifadelerin biri ‘zorba ölçeği’, diğeri ise ‘kurban ölçeği’ kapsamında, farklı perspektiflerden yanıtlanmasını sağlamaktadır. Öğrencilerden, zorba ölçeğinde belirtilen davranışları ne sıklıkla gerçekleştirdiklerini, kurban ölçeğinde ise bu davranışlara ne sıklıkla maruz kaldıklarını değerlendirmeleri istenmektedir. Beşli Likert tipi ölçekle yapılandırılan ölçme aracı, "Hiçbir zaman" (1) ile "Hemen hemen her gün" (5) arasında derecelendirilmektedir. Zorba ve kurban alt boyutları için alınabilecek puan aralığı 53 ile 265 arasında değişmekte olup, puanların artması, ilgili davranışa yönelik eğilimin de yükseldiğini göstermektedir.

Geliştirilen geçerli ve güvenilir ölçek literatürde zorbalık davranışları test etmeye yönelik bir ölçek olarak kullanılabilecek özelliklere sahiptir. Ölçek kullanılarak zorbalık eylemlerini gösteren zorba ve mağdur kimselerin ortaya koyulması, demografik faktörler açısından zorba ve kurban davranışlarının değişkenlik gösterip göstermediğini araştırmak açısından uygulanabileceği düşünülmektedir (Pişkin ve Ayas, 2015).

Sosyodemografik bilgi formu

Çalışmada öğrencilere araştırmacı tarafından hazırlanan EK-7 ‘Sosyodemografik Bilgi Formu’ verilmiştir. Sosyodemografik bilgi formu, öğrencilerin sınıf, cinsiyet, Türkçe bilme seviyesi, akademik başarısı, anne ve babanın eğitim düzeyi, evde şiddet olaylarına şahit olma durumu ve ailenin sosyoekonomik durumunu barındıran toplam 8 sorudan oluşmaktadır. Bu bilgiler ile örnekleme oluşturan öğrenciler ile çalışma için belirlenen bağımsız değişkenlerle alakalı bilgi elde etmektir. Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği Ergen Formu ile birlikte aynı öğrenciye ait olmasına dikkat edilmiştir.

Tablo 3.3.1 Katılımcıların demografik özellikleri

Sınıf	N	%	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
5.sınıf	68	22,7	22,7	22,7
6.sınıf	96	32,0	32,0	54,7
7.sınıf	89	29,7	29,7	84,3
8.sınıf	47	15,7	15,7	100,0
Toplam	300	100,0	100,0	
Cinsiyet				
Kız	157	52,3	52,3	52,3
Erkek	143	47,7	47,7	100,0
Toplam	300	100,0	100,0	
Türkçe bilme seviyesi				
Düşük seviye	20	6,7	6,7	6,7
Orta seviye	134	44,7	44,7	51,3
İleri seviye	146	48,7	48,7	100,0
Toplam	300	100,0	100,0	
Okuldaki ders başarısı				
Düşük	29	9,7	9,7	9,7
Orta	168	56,0	56,0	65,7
İyi	103	34,3	34,3	100,0
Toplam	300	100,0	100,0	
Annenin eğitim durumu				
Okur yazar değil	89	29,7	29,7	29,7
İlkokul	79	26,3	26,3	56,0
Ortaokul	72	24,0	24,0	80,0
Lise	41	13,7	13,7	93,7
Üniversite	19	6,3	6,3	100,0
Toplam	300	100,0	100,0	
Babanın eğitim durumu				
Okuryazar değil	49	16,3	16,3	16,3
İlkokul	61	20,3	20,3	36,7
Ortaokul	90	30,0	30,0	66,7
Lise	60	20,0	20,0	86,7
Üniversite	40	13,3	13,3	100,0
Toplam	300	100,0	100,0	

Tablo 3.3.1 Katılımcıların demografik özellikleri “Çizelgenin Devamı”

Evde şiddet olaylarına ne sıklıkla şahit olduğu				
Hiçbir zaman	176	58,7	58,7	58,7
Bazen	102	34,0	34,0	92,7
Çoğu zaman	22	7,3	7,3	100,0
Toplam	300	100,0	100,0	
Sosyoekonomik/Maddi durumu				
Düşük	85	28,3	28,3	28,3
Orta	186	62,0	62,0	90,3
Yüksek	29	9,7	9,7	100,0
Toplam	300	100,0	100,0	

Araştırmada yer alan öğrencilerin %32’si 6. sınıfa, %29,7’si 7. sınıfa, %22,7’si 5.sınıfa ve %15,7’si ise 8. sınıfa gitmektedir. Araştırmaya katılan öğrenciler en fazla 6. Sınıfa gitmektedir. Cinsiyet dağılımına bakıldığında öğrencilerin %52,3’ü kız, %47,7’si ise erkektir. Araştırmada yer alan öğrencilerden kız sayısı erkeklerden daha fazladır. Öğrencilerin Türkçe bilme seviyelerine bakıldığında %48,7’si ileri seviye, %44,7’si orta seviye ve %6,7’si ise düşük seviyededir. Türkçe bilen öğrenci sayısı daha fazla olup Türkçe bilmeyen öğrenci sayısı daha azdır. Öğrencilerin büyük bir çoğunluğu Türkçe bilmektedir. Öğrencilerin okuldaki ders başarısına bakıldığında %56’sının ders başarısının orta, %34,3’ü iyi ve %9,7’si ise düşük seviyededir. Öğrencilerin ders başarısı genel anlamda iyidir. Öğrencilerin annelerinin eğitim durumuna bakıldığında %29,7’si okuryazar değil, %26,3’ü ilköğretim, %24’ü ortaokul, %13,7’si lise ve %6,3’ü ise üniversitedir. Öğrencilerin babalarının eğitim durumuna bakıldığında %30’u ortaokul, %20,3’ü ilköğretim, %20’si lise, %16,3’ü okuryazar değil ve %13,3’ü ise üniversitedir. Öğrencilerin babalarının eğitim düzeyi annelerinin eğitim düzeyinden daha yüksek olup genel olarak hem anne hem baba için eğitim almış oldukları görülmektedir. Öğrencilerin evde şiddet olaylarına ne sıklıkla şahit olduğuna bakıldığında %58,7’si hiçbir zaman, %34’ü bazen ve %7,3’ü ise çoğu zaman şahit olduğunu belirtmiştir. Öğrencilerin büyük çoğunluğu evde şiddet olaylarına şahit olmadığını belirtmesine rağmen evde şiddet olaylarına şahit olan öğrenci sayısı da azımsanmayacak düzeydedir. Öğrencilerin sosyoekonomik durumuna bakıldığında ise %62’si orta, %28,3’ü düşük ve %9,7’si yüksektir. Öğrencilerin büyük çoğunluğunun sosyoekonomik durumunun orta düzeyde olduğu, az bir oranda sosyoekonomik durumu yüksek olan öğrencilerin olduğu görülmektedir.

3.4. Araştırmaya İlişkin Verilerin Toplanması

Ortaokullardaki öğrencilerde zorbalık olaylarını araştırmaya başlamadan önce Pişkin ve Ayas (2015) tarafından geliştirilen Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği Ergen Formunu kullanım izni(EK-1), daha sonra Batman Üniversitesi Etik Kurulu izni (EK-2), Batman İl Milli Eğitim Müdürlüğü araştırma uygulama izni (EK-4) ve Batman Valiliği araştırma uygulama olur izni (EK-5) alındıktan sonra Batman İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nün Hayat Boyu Öğrenme bölümünden geçici koruma altındaki öğrencilerin kayıtlı oldukları okullara dağılımı ile ilgili bilgiler alınmıştır. Araştırmada tabakalı örneklem seçilmiştir. Batman Merkez ilçedeki 997 öğrenciden 9 farklı ortaokulda eğitim gören toplam 300 öğrenciye okul idaresi, okul rehberlik servisi ve PICTES öğretmenlerinin desteği alınarak Pişkin ve Ayas (2015) tarafından geliştirilen Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği Ergen Formu (EK-6) ve araştırmacı tarafından oluşturulan öğrencilerin zorbalık düzeyini belirlemeye yardımcı olacak Sosyodemografik Bilgi Formu (EK-7) uygulanmıştır. Bu iki form yapışık bir şekilde aynı anda öğrencilere dağıtılmıştır. Uygulama esnasında öğrencilere gerekli açıklamalar yapılmıştır. Gönüllü olmayan ya da okuma yazma bilmeyen öğrenciler bu çalışmaya dahil edilmemiştir. Ölçme ve anket sorularının cevaplanması 1 ders saati sürmüştür.

3.5. Verilerin Analizinde Kullanılan İstatistiksel Teknikler

Araştırmada kullanılan 'Akran Zorbalığı Ölçeği'ne ilişkin puanların dağılım özellikleri, Kolmogorov-Smirnov testi aracılığıyla incelenmiştir. Elde edilen anlamlılık düzeyinin .05'in altında olması, verilerin normal dağılım göstermediğine işaret etmektedir. Bu doğrultuda, ikili grup karşılaştırmalarında Mann Whitney U testi; ikiden fazla grubun karşılaştırılmasında ise Kruskal-Wallis testi tercih edilerek parametrik olmayan analiz yöntemleri kullanılmıştır.

Tablo 3.5. 1. Ölçeğin iç tutarlılık (güvenirlik) analizi

Alt Faktörler	Zorbalığa Uğrama (Cronbach Alfa Katsayısı)	Zorbalık Yapma (Cronbach alfa katsayısı)
Fiziksel Zorbalık	0,85	0,85
Sözel Zorbalık	0,81	0,70
Dışlama	0,86	0,84
Söylenti Çıkarma ve Yayma	0,80	0,77
Eşyalara Zarar Verme	0,89	0,85
Cinsel Zorbalık	0,88	0,89

Araştırma kapsamında gerçekleştirilen güvenirlik analizinde Cronbach Alfa Katsayısı “zorbalığa uğrama” alt boyutunun tümü için 0,95; “fiziksel zorbalık” için 0,85; “sözel zorbalık” için; 0,81 “dışlama” için; 0,86, söylenti çıkarma ve yayma için; 0,80 “eşyalara zarar verme” için; 0,89 ve “cinsel zorbalık” için ise 0,88 olarak tespit edilmiştir. “Zorbalık yapma” tüm alt boyutu için Cronbach Alfa Katsayısı 0,95; “fiziksel zorbalık” için 0,85; “sözel zorbalık” için 0,70; “dışlama” için; 0,84 “söylenti çıkarma ve yayma” için; 0,77 “eşyalara zarar verme” için; 0,85 ve “cinsel zorbalık için ise 0,89 olarak bulunmuştur. Bu sonuçlar ölçeğin kullanılabilir, geçerlilik ve güvenirliğinin yüksek olduğunu göstermektedir.

Tablo 3.5. 2. Akran zorbalığı ölçeğinin alt boyutlarının normallik testi sonuçları

Alt Boyutlar	Bana Yapıldı-Kurban						Ben Yaptım-Zorba					
	Kolmogorov-Smirnov ^a			Shapiro-Wilk			Kolmogorov-Smirnov ^a			Shapiro-Wilk		
	Statistic	df	Sig.	Statistic	df	Sig.	Statistic	df	Sig.	Statistic	df	Sig.
Fiziksel Zorbalık	,363	300	,000	,670	300	,000	,448	300	,000	,520	300	,000
Sözel Zorbalık	,343	300	,000	,708	300	,000	,460	300	,000	,500	300	,000
Dışlama	,323	300	,000	,743	300	,000	,451	300	,000	,518	300	,000
Söylenti Çıkarma ve Yayma	,358	300	,000	,692	300	,000	,485	300	,000	,433	300	,000
Eşyalara Zarar Verme	,441	300	,000	,550	300	,000	,506	300	,000	,361	300	,000
Cinsel Zorbalık	,467	300	,000	,491	300	,000	,512	300	,000	,333	300	,000

Yukarıdaki tabloda gösterildiği gibi akran zorbalığı belirleme ölçeği ergen formu alt boyutlarına yönelik yapılan Kolmogorov-Smirnov ve Shapiro-Wilk testlerine göre ölçeğin alt boyutlarının anlamlılık düzeyi $p < 0.05$ olduğundan ötürü veriler normal dağılım göstermemektedir. Yine ölçeğin Skewness ve Kurtosis yani basıklık ve çarpıklık değerleri genel kabul gören -1.50 ve +1.50 değerlerinden yüksek olmasından dolayı dağılımın normal olmadığı anlamını taşımaktadır. Nitekim Tabachnick ve Fidell (2013) tarafından ifade edildiği üzere, dağılımın normal kabul edilebilmesi için çarpıklık ve

basıklık katsayılarının -1.50 ile +1.50 aralığında yer alması gerektiği belirtilmektedir. Veriler normal dağılım göstermediğinden analizlerde non parametrik testler kullanılmıştır.

4.BULGULAR VE TARTIŞMA

4.1.Bulgular

Bu bölümde bulgulara ilişkin analizlere yer verilmiştir. Elde edilen bulguların istatistik sonuçları literatürle yorumlanarak aşağıda tartışılmıştır.

Araştırmada ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Ölçekten elde edilen puanların normal dağılım göstermemesi nedeniyle, ikili değişken grupları arasındaki farkların incelenmesinde Mann Whitney U testi; ikiden fazla grubu içeren karşılaştırmalarda ise Kruskal-Wallis H testi kullanılarak parametrik olmayan analiz yöntemlerine başvurulmuştur. Öğrencilerin konu ile alakalı çeşitli değişkenler açısından Kruskal Wallis ve Whitney U Testi sonuçları tablolar ile görselleştirilmiştir.

Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği Ergen Formu zorbalığa maruz kalma eğilimi ve alt boyutlarına ilişkin ortalama değerlerin dağılımı tablo 4.1’de, Zorbalık eğilimi ve buna ilişkin alt boyutlar kapsamında elde edilen ortalama puanların dağılımı Tablo 4.2’de; öğrencilerin zorbalığa maruz kalma (kurban) eğilimi ile Zorbalık eğilimi düzeylerinin cinsiyet değişkeni açısından anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen Mann Whitney U testi sonuçları tablo 4.3. ve 4.4.’te; sınıf düzeyi, Türkçe bilme seviyesi, okuldaki ders başarısı, anne ve babanın eğitim düzeyi, evde şiddet olaylarına şahit olma sıklığı ve Sosyoekonomik durum değişkeni doğrultusunda anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen Kruskal-Wallis testi sonuçları ile gruplar arasında gözlemlenen farklılığın hangi grup çiftlerinden kaynaklandığını belirlemek amacıyla gerçekleştirilen ikili karşılaştırmalara ilişkin Mann Whitney U testi bulguları tablo 4.5. ila tablo 4.18’de verilmiştir. Değişkenler arasında yapılan değerlendirme ve yorumlar tabloların altında yer almaktadır.

Tablo 4. 1.1. Zorbalığa maruz kalma eğilimi ve alt boyutlarına yönelik ortalama değerlerin dağılımı

	N	$\bar{x}$	ss
Fiziksel zorbalık	300	2,0187	2,0187
Sözel zorbalık	300	2,1086	,99739
Dışlama	300	2,2178	1,14443
Söylenti çıkarma ve yayma	300	1,9673	1,04398
Eşyalara zarar verme	300	1,5460	,78204
Cinsel zorbalık	300	1,4387	,69680
Zorbalığa maruz kalma eğilimi (Genel)	300	1,8496	,66427

Tablo 4.1.1.'e bakıldığında araştırmaya katılan öğrencilerin zorbalığa maruz kalma eğilimlerinde en yüksek ortalama değerin dışlama alt boyutuna ($\bar{x}=2,2178$) ait olduğunu bunu sırası ile sözel zorbalık ($\bar{x}=2,1086$), fiziksel zorbalık ($\bar{x}=2,0187$), söylenti çıkarma ve yayma ($\bar{x}=1,9673$), eşyalara zarar verme ($\bar{x}=1,5460$), cinsel zorbalık ($\bar{x}=1,4387$) olduğu görülmektedir.

Zorbalığa maruz kalma genel eğilim ortalamasının $\bar{x}=1,8496$ düşük ortalamaya sahip olduğunu ortaokulda okuyan öğrencilerde genel olarak düşük oranda zorbalığa maruz kaldıkları tespit edilmiştir.

Tablo 4.1. 2. Zorbalık eğilimi ve alt boyutlarına yönelik ortalama değerlerin dağılımı

	N	$\bar{x}$	ss
Fiziksel zorbalık	300	1,4871	,55750
Sözel zorbalık	300	1,4071	,52578
Dışlama	300	1,4411	,71277
Söylenti çıkarma ve yayma	300	1,3067	,58529
Eşyalara zarar verme	300	1,2170	,44385
Cinsel zorbalık	300	1,1943	,45522
Zorbalık eğilimi (Genel)	300	1,3481	,43092

Tablo 4.1.2.'ye bakıldığında araştırmaya katılan öğrencilerin zorbalık eğilimlerinde en yüksek ortalama değerin fiziksel zorbalık alt boyutuna ($\bar{x}=1,4871$) ait olduğunu bunu sırası ile dışlama ($\bar{x}=1,4411$), sözel zorbalık ($\bar{x}=1,4071$), söylenti çıkarma ve yayma ($\bar{x}=1,3067$), eşyalara zarar verme ($\bar{x}=1,2170$), cinsel zorbalık ($\bar{x}=1,1943$) olduğu görülmektedir. Zorbalık genel eğilim ortalamasının $\bar{x}=1,3481$ düşük ortalamaya sahip olduğunu ortaokulda okuyan öğrencilerde genel olarak düşük zorbalık eğilimlerinin olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 4.1.3. Öğrencilerin zorbalığa maruz kalma (kurban) eğilimi düzeylerinin cinsiyet değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığına yönelik Mann Whitney U testi sonuçları

	Cinsiyetiniz	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	Manny-Whitney U	
					Z	P
Fiziksel zorbalık	Kız	157	136,18	21379,50	-2,999	,003*
	Erkek	143	166,23	23770,50		
Sözel zorbalık	Kız	157	148,67	23341,50	-,384	,701
	Erkek	143	152,51	21808,50		
Dışlama	Kız	157	148,92	23380,50	-,332	,740
	Erkek	143	152,23	21769,50		

Tablo 4.1.3. Öğrencilerin zorbalığa maruz kalma (kurban) eğilimi düzeylerinin cinsiyet değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığına yönelik Mann Whitney U testi sonuçları “Çizelgenin devamı”

Söylenti çıkarma ve yayma	Kız	157	140,15	22003,00	-2,192	,028*
	Erkek	143	161,87	23147,00		
Eşyalara zarar verme	Kız	157	135,15	21218,50	-3,292	,001*
	Erkek	143	167,35	23931,50		
Cinsel zorbalık	Kız	157	142,79	22417,50	-1,710	,087
	Erkek	143	158,97	22732,50		
Zorbalığa Maruz Kalma Eğilimi (Kurban)	Kız	157	140,30	22026,50	-2,135	,033*
	Erkek	143	161,70	23123,50		

Z=Mann Whitney U Testi, * $p<0,05$:İlişki Anlamlı

Tabloda 4.1.3.’te görüldüğü üzere öğrencilerin cinsiyet değişkeni temelinde; fiziksel zorbalık [S.O (Kız)= 136,18 ve S.O (Erkek) =166,23], söylenti çıkarma ve yayma [S.O (Kız)= 140,15 ve S.O (Erkek) =161,87], eşyalara zarar verme [S.O (Kız)= 135,15 ve S.O (Erkek) =167,35] ve genel zorbalığa maruz kalma eğilimi [S.O (Kız)=140,30 ve S.O (Erkek)= 161,70] puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir farklılık gözlemlenmiştir. ($P<0,05$).

Cinsiyet değişkenine göre ölçeğin alt boyutlarının sıra ortalamaları dikkate alındığında fiziksel zorbalık, söylenti çıkarma ve yayma, eşyalara zarar verme alt boyutlarında ve genel zorbalık düzeyinde erkek öğrencilerin daha yüksek zorbalığa maruz kalma eğilimi sergiledikleri görülmüştür.

Tablo 4.1.4. Öğrencilerin zorbalık (zorba) eğilimi düzeylerinin cinsiyet değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığına yönelik Mann Whitney U testi sonuçları

	Cinsiyetiniz	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	Manny-Whitney U	
					Z	P
Fiziksel zorbalık	Kız	157	140,18	22007,50	-2,177	,029*
	Erkek	143	161,84	23142,50		
Sözel zorbalık	Kız	157	139,73	21946,50	-2,323	,020*
	Erkek	143	162,26	23203,50		

Tablo 4.1.4. Öğrencilerin zorbalık (zorba) eğilimi düzeylerinin cinsiyet değişkenine göre farklılaşp farklılaşmadığına yönelik Mann Whitney U testi sonuçları “çizelgenin devamı”

Dışlama	Kız	157	140,24	22017,50	-2,288	,022*
	Erkek	143	161,77	23132,50		
Söylenti çıkarma ve yayma	Kız	157	134,06	21047,00	-3,900	,000*
	Erkek	143	168,55	24103,00		
Eşyalara zarar verme	Kız	157	139,18	21851,50	-2,729	,006*
	Erkek	143	162,93	23298,50		
Cinsel zorbalık	Kız	157	144,14	22629,50	-1,583	,113
	Erkek	143	157,49	22520,50		
Zorbalık Düzeyi (Zorba)	Kız	157	137,81	21635,50	-2,666	,008*
	Erkek	143	164,44	23514,50		

Z=Mann Whitney U Testi, *p<0,05:İlişki Anlamlı

Tablo 4.1.4.'te görüldüğü üzere kız ve erkek öğrencilerin zorbalık (zorba) eğilimi ölçeğine göre ortaokulda okuyan öğrencilerin cinsiyet değişkeni temelinde; fiziksel zorbalık [S.O (Kız)= 140,18 ve S.O (Erkek)= 161,84], sözel zorbalık [S.O (Kız)=139,73 ve S.O (Erkek) =162,26], dışlama [S.O (Kız)=140,24 ve S.O (Erkek)=161,77], söylenti çıkarma ve yayma [S.O (Kız)= 134,06 ve S.O (Erkek)= 168,55], eşyalara zarar verme [S.O (Kız)= 139,18 ve S.O (Erkek) =162,93] ve genel zorbalık düzeyi [S.O (Kız)= 137,81 ve S.O (Erkek)= 164,44] puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir farklılık gözlemlenmiştir. (P<0,05).

Cinsiyet değişkenine göre ölçeğin alt boyutlarının sıra ortalamaları dikkate alındığında fiziksel zorbalık, sözel zorbalık, dışlama, söylenti çıkarma ve yayma, eşyalara zarar verme alt boyutlarında ve genel zorbalık düzeyinde erkek öğrencilerin daha yüksek zorbalık eğilimleri sergilediği olduğu belirlenmiştir.

Tablo 4.1.5. Öğrencilerin akran zorbalığına maruz kalma (kurban) düzeylerinin okuduğu sınıfın düzeyi değişkenine göre farklılaşp farklılaşmadığına dair Kruskal Wallis testi

	Sınıf Düzeyi	N	Sıra Ortalaması	X ²	Kruskal Wallis	
					Df	P

Tablo 4.1.5. Öğrencilerin akran zorbalığına maruz kalma (kurban) düzeylerinin okuduğu sınıfın düzeyi değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığına dair Kruskal Wallis testi “çizelgenin devamı”

Fiziksel zorbalık	5.sınıf	68	141,73	5,607	3	,132
	6.sınıf	96	139,40			
	7.sınıf	89	167,02			
	8.sınıf	47	154,60			
Sözel zorbalık	5.sınıf	68	138,13	4,321	3	,229
	6.sınıf	96	145,26			
	7.sınıf	89	165,17			
	8.sınıf	47	151,32			
Dışlama	5.sınıf	68	136,79	4,134	3	,247
	6.sınıf	96	145,20			
	7.sınıf	89	160,66			
	8.sınıf	47	161,94			
Söylenti çıkarma ve yayma	5.sınıf	68	147,42	6,260	3	,100
	6.sınıf	96	136,18			
	7.sınıf	89	167,44			
	8.sınıf	47	152,12			
Eşyalara zarar verme	5.sınıf	68	147,21	,752	3	,861
	6.sınıf	96	146,27			
	7.sınıf	89	155,28			
	8.sınıf	47	154,87			

Tablo 4.1.5. Öğrencilerin akran zorbalığına maruz kalma (kurban) düzeylerinin okuduğu sınıfın düzeyi değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığına dair Kruskal Wallis testi “çizelgenin devamı”

Cinsel zorbalık	5.sınıf	68	159,08	4,300	3	,231
	6.sınıf	96	136,50			
	7.sınıf	89	154,39			
	8.sınıf	47	159,31			
Zorbalık Maruz Kalma (Kurban) Eğilimi Genel	5.sınıf	68	141,28	5,348	3	,148
	6.sınıf	96	139,10			
	7.sınıf	89	164,06			
	8.sınıf	47	161,45			

χ^2 =Kruskal Wallis H Testi, * $p<0,05$:İlişki Anlamlı

Öğrencilerin zorbalığa maruz kalma düzeyleri ile öğrenim gördükleri sınıf düzeyi arasındaki ilişki incelendiğinde hem genel kurban puanlarında hem de alt boyutlarında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık saptanmamıştır ($p>0,05$). Öğrencilerin sınıf düzeyinin 5, 6, 7 ve 8 sınıfta olması ile zorbalığa maruz kalma eğilimleri arasında anlamlı bir fark yoktur.

Tablo 4.1.6. Öğrencilerin akran zorbalığı eğilimlerinin okuduğu sınıfın düzeyi değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığına dair Kruskal Wallis testi

	Sınıf Düzeyi	N	Sıra Ortalaması	χ^2	Kruskal Wallis	
					Df	P
Fiziksel zorbalık	5.sınıf	68	154,85	,340	3	,952
	6.sınıf	96	148,29			
	7.sınıf	89	148,22			
	8.sınıf	47	153,03			

Tablo 4.1.6. Öğrencilerin akran zorbalığı eğilimlerinin okuduğu sınıfın düzeyi değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığına dair Kruskal Wallis testi “çizelgenin devamı”

Sözel zorbalık	5.sınıf	68	141,84	1,673	3	,643
	6.sınıf	96	154,03			
	7.sınıf	89	147,95			
	8.sınıf	47	160,65			
Dışlama	5.sınıf	68	152,68	1,054	3	,788
	6.sınıf	96	146,54			
	7.sınıf	89	156,50			
	8.sınıf	47	144,06			
Söylenti çıkarma ve yayma	5.sınıf	68	151,07	,292	3	,961
	6.sınıf	96	150,50			
	7.sınıf	89	152,77			
	8.sınıf	47	145,38			
Eşyalara zarar verme	5.sınıf	68	152,27	1,313	3	,726
	6.sınıf	96	144,16			
	7.sınıf	89	151,58			
	8.sınıf	47	158,83			
Cinsel zorbalık	5.sınıf	68	158,36	2,301	3	,512
	6.sınıf	96	141,84			
	7.sınıf	89	151,80			
	8.sınıf	47	154,35			

Tablo 4.1.6. Öğrencilerin akran zorbalığı eğilimlerinin okuduğu sınıfın düzeyi değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığına dair Kruskal Wallis testi “çizelgenin devamı”

Zorbalık Eğilimi (Zorba)-Genel	5.sınıf	68	150,11	,004	3	1,000
	6.sınıf	96	150,36			
	7.sınıf	89	150,91			
	8.sınıf	47	150,57			

χ^2 =Kruskal Wallis H Testi, * $p<0,05$:İlişki Anlamlı

Öğrencilerin zorbalık eğilim düzeyleri ile öğrenim gördükleri sınıf seviyeleri arasında hem genel zorbalık puanları hem de alt boyutlar açısından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık belirlenmemiştir ($p>0,05$). Öğrencilerin sınıf düzeyinin 5, 6, 7 ve 8 sınıfta olması ile zorbalık eğilimleri arasında anlamlı bir fark yoktur.

Tablo 4.1.7. Öğrencilerin akran zorbalığına maruz kalma düzeylerinin Türkçe bilme seviyesi değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığına dair Kruskal Wallis testi

	Türkçe Bilme Seviyesi	N	Sıra Ortalaması	X^2	Kruskal Wallis		Anlamlı Farklılık
					Df	P	
Fiziksel zorbalık	Düşük seviye	20	138,05	2,348	2	,309	
	Orta seviye	134	158,85				
	İleri seviye	146	144,54				
Sözel zorbalık	1-Düşük seviye	20	116,10	7,077	2	,029*	1-2
	2-Orta seviye	134	163,28				
	3-İleri seviye	146	143,48				
Dışlama	1-Düşük seviye	20	137,28	16,280	2	,000*	2-3
	2-Orta seviye	134	172,84				
	3-İleri seviye	146	131,81				
Söylenti çıkarma ve yayma	Düşük seviye	20	180,60	5,068	2	,079	
	Orta seviye	134	156,68				

Tablo 4.1.7. Öğrencilerin akran zorbalığına maruz kalma düzeylerinin türkçe bilme seviyesi değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığına dair Kruskal Wallis testi “çizelgenin devamı”

	İleri seviye	146	140,71				
Eşyalara zarar verme	Düşük seviye	20	179,78	3,820	2	,148	
	Orta seviye	134	154,32				
	İleri seviye	146	142,98				
Cinsel zorbalık	Düşük seviye	20	157,30	,379	2	,827	
	Orta seviye	134	152,47				
	İleri seviye	146	147,76				
Zorbalığa maruz kalma (kurban) eğilimi-Genel	1-Düşük seviye	20	141,50	8,436	2	,015*	2-3
	2-Orta seviye	134	166,64				
	3-İleri seviye	146	136,92				

χ^2 =Kruskal Wallis H Testi, * $p<0,05$: İlişki Anlamlı

Tablo 4.1.7.’de görüldüğü üzere öğrencilerin zorbalığa maruz kalma eğilimleri ile Türkçe bilme seviyesi değişkeni arasında *sözel zorbalık, dışlama ve zorbalığa maruz kalma eğilimleri genel boyutuna* ilişkin puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık ortaya konmuştur. ($p<0,05$).

Sözel zorbalık alt boyutunun sıra ortalamaları dikkate alındığında Türkçe bilme seviyesi orta olan öğrencilerin puan ortalamaları ($\bar{x}=163,28$); Türkçe bilme seviyesi ileri ($\bar{x}=143,48$) ve düşük ($\bar{x}=116,10$) olanlara göre daha yüksektir. Başka bir ifade ile Türkçe bilme düzeyi orta olan öğrencilerin zorbalığa maruz kalma eğilimleri diğerlerinden daha yüksektir. Gruplar arasında gözlemlenen farklılığın hangi ikili gruplardan kaynaklandığını belirlemeye yönelik olarak gerçekleştirilen Mann Whitney U testi sonuçlarına göre; orta seviye Türkçe bilen öğrencilerin, düşük seviye Türkçe bilen öğrencilere göre sözel zorbalığa maruz kalma eğilimleri daha fazladır.

Dışlama alt boyutunun sıra ortalamaları dikkate alındığında Türkçe bilme seviyesi orta olan öğrencilerin puan ortalamaları ($\bar{x}=172,84$); Türkçe bilme seviyesi düşük ($\bar{x}=137,28$) ve ileri ($\bar{x}=131,81$) olanlara göre daha yüksektir. Başka bir ifade ile Türkçe

bilme düzeyi orta olan öğrencilerin zorbalığa maruz kalma eğilimleri diğerlerinden daha yüksektir. Gruplar arasında gözlemlenen farklılığın hangi ikili gruplardan kaynaklandığını belirlemeye yönelik olarak gerçekleştirilen Mann Whitney U testi sonuçlarına göre; orta seviye Türkçe bilen öğrenciler, ileri seviye Türkçe bilen öğrencilerden daha fazla dışlamaya maruz kalmaktadır.

Zorbalığa maruz kalma genel eğiliminin sıra ortalamaları dikkate alındığında Türkçe bilme seviyesi orta olan öğrencilerin puan ortalamaları ($\bar{x}=166,64$); düşük seviye ($\bar{x}=141,50$) ve ileri seviye ($\bar{x}=136,92$) ortalamalarından daha yüksektir. Başka bir ifade ile Türkçe bilme düzeyi orta seviye olan öğrencilerin zorbalığa maruz kalma eğilimleri diğerlerinden daha yüksektir. Gruplar arasında gözlemlenen farklılığın hangi ikili gruplardan kaynaklandığını belirlemeye yönelik olarak gerçekleştirilen Mann Whitney U testi sonuçlarına göre; orta seviye Türkçe bilen öğrencilerin, ileri seviye Türkçe bilen öğrencilere göre zorbalığa maruz kalma genel eğilimleri daha yüksektir.

Tablo 4.1.8. Öğrencilerin akran zorbalığı eğilimlerinin türkçe bilme seviyesi değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığına dair Kruskal Wallis testi

	Türkçe Bilme Seviyesi	N	Sıra Ortalaması	X ²	Kruskal Wallis		Anlamlı Farklılık
					Df	P	
Fiziksel zorbalık	Düşük seviye	20	125,30	6,196	2	,827	
	Orta seviye	134	163,51				
	İleri seviye	146	142,01				
Sözel zorbalık	1-Düşük seviye	20	108,68	8,106	2	,017*	1-2
	2-Orta seviye	134	162,15				
	3-İleri seviye	146	145,53				
Dışlama	1-Düşük seviye	20	108,43	10,626	2	,005*	1-2 2-3
	2-Orta seviye	134	164,74				
	3-İleri seviye	146	143,20				

Tablo 4.1.8. Öğrencilerin akran zorbalığı eğilimlerinin türkçe bilme seviyesi değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığına dair Kruskal Wallis testi “çizelgenin devamı”

Söylenti çıkarma ve yayma	Düşük seviye	20	157,78	3,375	2	,185	
	Orta seviye	134	158,49				
	İleri seviye	146	142,17				
Eşyalara zarar verme	Düşük seviye	20	162,08	3,491	2	,175	
	Orta seviye	134	157,78				
	İleri seviye	146	142,23				
Cinsel zorbalık	Düşük seviye	20	139,00	1,877	2	,391	
	Orta seviye	134	156,60				
	İleri seviye	146	146,48				
Zorbalık eğilimi (Zorba)-Genel	1-Düşük seviye	20	129,13	7,191	2	,027*	2-3
	2-Orta seviye	134	165,10				
	3-İleri seviye	146	140,03				

χ^2 =Kruskal Wallis H Testi, * $p<0,05$:İlişki Anlamlı

Tablo 4.1.8.’de görüldüğü üzere öğrencilerin zorbalık eğilimleri ile *Türkçe bilme seviyesi değişkeni arasında sözel zorbalık, dışlama, eşyalara zarar verme ve zorbalık eğilimleri genel boyutuna* ilişkin puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık ortaya konmuştur ($p<0,05$).

Sözel zorbalık alt boyutunun sıra ortalamaları dikkate alındığında Türkçe bilme seviyesi orta olan öğrencilerin puan ortalamaları ($\bar{x}=162,15$); ileri seviye ($\bar{x}=145,53$) ve düşük seviye ($\bar{x}=108,68$) ortalamalarından daha yüksektir. Başka bir ifade ile Türkçe bilme düzeyi orta olan öğrencilerin zorbalık eğilimleri diğerlerinden daha yüksektir. Gruplar arasında gözlemlenen farklılığın hangi ikili gruplardan kaynaklandığını belirlemeye yönelik olarak gerçekleştirilen Mann Whitney U testi sonuçlarına göre; orta seviye Türkçe bilen öğrencilerin, düşük seviye Türkçe bilen öğrencilere göre sözel zorbalık eğilimleri daha fazladır.

Dışlama alt boyutunun sıra ortalamaları dikkate alındığında Türkçe bilme seviyesi orta olan öğrencilerin puan ortalamaları ($\bar{x}$ =164,74); ileri seviye ($\bar{x}$ =143,20) ve düşük seviye ($\bar{x}$ =108,43) ortalamalarından daha yüksektir. Başka bir ifade ile Türkçe bilme düzeyi orta olan öğrencilerin zorbalık eğilimleri diğerlerinden daha yüksektir. Gruplar arasında gözlemlenen farklılığın hangi ikili gruplardan kaynaklandığını belirlemeye yönelik olarak gerçekleştirilen Mann Whitney U testi sonuçlarına göre; orta seviye Türkçe bilen öğrenciler düşük ve ileri seviye Türkçe bilen öğrencilere göre daha fazla dışlanmaktadır.

Genel zorbalık eğilimi ortalamaları dikkate alındığında Türkçe bilme seviyesi orta olan öğrencilerin puan ortalamaları ($\bar{x}$ =165,10); ileri seviye ($\bar{x}$ =140,03) ve düşük seviye ($\bar{x}$ =129,13) ortalamalarından daha yüksektir. Başka bir ifade ile Türkçe bilme düzeyi orta seviye olan öğrencilerin zorbalık eğilimleri diğerlerinden daha yüksektir. Gruplar arasında gözlemlenen farklılığın hangi ikili gruplardan kaynaklandığını belirlemeye yönelik olarak gerçekleştirilen Mann Whitney U testi sonuçlarına göre; orta seviye Türkçe bilen öğrenciler ileri seviye Türkçe bilen öğrencilerden daha fazla zorbalık eğilimindedir.

Tablo 4.1.9. Öğrencilerin akran zorbalığına maruz kalma düzeylerinin okuldaki ders başarı algısı değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığına dair Kruskal Wallis testi

	Okuldaki Ders Başarısı	N	Sıra Ortalaması	X ²	Kruskal Wallis		Anlamlı Farklılık
					df	P	
Fiziksel zorbalık	1-Düşük	29	115,28	26,409	2	,000*	1-2 2-3
	2-Orta	168	173,21				
	3-İyi	103	123,37				
Sözel zorbalık	1-Düşük	29	144,74	7,967	2	,019*	2-3
	2-Orta	168	162,60				
	3-İyi	103	132,38				
Dışlama	1-Düşük	29	194,05	22,986	2	,000*	1-2 1-3 2-3
	2-Orta	168	161,65				

Tablo 4.1.9. Öğrencilerin akran zorbalığına maruz kalma düzeylerinin okuldaki ders başarı algısı değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığına dair Kruskal Wallis testi “çizelgenin devamı”

	3-İyi	103	120,06				
Söylenti çıkarma ve yayma	1-Düşük	29	210,38	34,674	2	,000*	1-2 1-3 2-3
	2-Orta	168	161,87				
	3-İyi	103	115,10				
Eşyalara zarar verme	1-Düşük	29	167,40	6,031	2	,049*	1-3 2-3
	2-Orta	168	157,46				
	3-İyi	103	134,38				
Cinsel zorbalık	Düşük	29	154,29	3,222	2	,200	
	Orta	168	157,01				
	İyi	103	138,82				
Zorbalığa maruz kalma (kurban)-Genel	1-Düşük	29	164,78	22,461	2	,000*	1-3 2-3
	2-Orta	168	168,14				
	3-İyi	103	117,70				

χ^2 =Kruskal Wallis H Testi, * $p<0,05$:İlişki Anlamlı

Tablo 4.1.9.’da görüldüğü üzere öğrencilerin zorbalığa maruz kalma eğilimleri ile okuldaki ders başarı algısı değişkeni arasında *fiziksel zorbalık, sözel zorbalık, dışlama, söylenti çıkarma ve yayma, eşyalara zarar verme ve zorbalığa maruz kalma eğilimleri genel boyutuna* ilişkin puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık ortaya konmuştur. ($p<0,05$).

Fiziksel zorbalık alt boyutunun sıra ortalamaları dikkate alındığında okuldaki ders başarısı orta olan öğrencilerin puan ortalamaları ($\bar{x}$ =173,21); iyi ($\bar{x}$ =123,37) ve düşük ($\bar{x}$ =115,28) olanlara göre daha yüksektir. Başka bir ifade ile okuldaki ders başarısı orta olan öğrencilerin zorbalığa maruz kalma eğilimleri diğerlerinden daha yüksektir. Gruplar arasında gözlemlenen farklılığın hangi ikili gruplardan kaynaklandığını belirlemeye

yönelik olarak gerçekleştirilen Mann Whitney U testi sonuçlarına göre; Ders başarı seviyesi orta olan öğrenciler, ders başarı seviyesi iyi ve düşük olanlara göre daha fazla fiziksel zorbalığa maruz kalmaktadır.

Sözel zorbalık alt boyutunun sıra ortalamaları dikkate alındığında okuldaki ders başarısı orta olan öğrencilerin puan ortalamaları ($\bar{x}=162,60$); düşük ($\bar{x}=144,74$) ve iyi ($\bar{x}=132,38$) olanlara göre daha yüksektir. Başka bir ifade ile okuldaki ders başarısı orta olan öğrencilerin zorbalığa maruz kalma eğilimleri diğerlerinden daha yüksektir. Gruplar arasında gözlemlenen farklılığın hangi ikili gruplardan kaynaklandığını belirlemeye yönelik olarak gerçekleştirilen Mann Whitney U testi sonuçlarına göre; ders başarı seviyesi orta olan öğrenciler, ders başarı seviyesi iyi olan öğrencilere göre daha fazla sözel zorbalığa maruz kalmaktadır.

Dışlama alt boyutunun sıra ortalamaları dikkate alındığında okuldaki ders başarısı düşük olan öğrencilerin puan ortalamaları ($\bar{x}=194,05$); orta ($\bar{x}=161,65$) ve iyi ($\bar{x}=120,06$) olanlara göre daha yüksektir. Başka bir ifade ile okuldaki ders başarısı düşük olan öğrencilerin zorbalığa maruz kalma eğilimleri diğerlerinden daha yüksektir. Gruplar arasında gözlemlenen farklılığın hangi ikili gruplardan kaynaklandığını belirlemeye yönelik olarak gerçekleştirilen Mann Whitney U testi sonuçlarına göre; ders başarı seviyesi düşük olan öğrenciler, ders başarı seviyesi orta ve iyi olan öğrencilere göre daha fazla dışlanmaya maruz kalmaktadır. Ders başarı seviyesi orta olan öğrenciler ise ders başarı seviyesi iyi olanlara göre daha fazla dışlamaya maruz kalmaktadır.

Söylenti çıkarma ve yayma alt boyutunun sıra ortalamaları dikkate alındığında okuldaki ders başarısı düşük olan öğrencilerin puan ortalamaları ($\bar{x}=210,38$); orta ($\bar{x}=161,87$) ve iyi ($\bar{x}=115,10$) olanlara göre daha yüksektir. Başka bir ifade ile okuldaki ders başarısı düşük olan öğrencilerin zorbalığa maruz kalma eğilimleri diğerlerinden daha yüksektir. Gruplar arasında gözlemlenen farklılığın hangi ikili gruplardan kaynaklandığını belirlemeye yönelik olarak gerçekleştirilen Mann Whitney U testi sonuçlarına göre; ders başarı seviyesi düşük olan öğrenciler, ders başarı seviyesi orta ve iyi olan öğrencilere göre daha fazla zorbalığa maruz kalmaktadır. Ders başarı seviyesi orta olan öğrenciler ise ders başarı düzeyi iyi olanlara göre daha fazla zorbalığa maruz kalmaktadır.

Eşyalara zarar verme alt boyutunun sıra ortalamaları dikkate alındığında okuldaki ders başarısı düşük olan öğrencilerin puan ortalamaları ($\bar{x}=167,40$); orta ($\bar{x}=157,46$) ve

iyi ($\bar{x}=134,38$) olanlara göre daha yüksektir. Başka bir ifade ile okuldaki ders başarısı düşük olan öğrencilerin zorbalığa maruz kalma eğilimleri diğerlerinden daha yüksektir. Gruplar arasında gözlemlenen farklılığın hangi ikili gruplardan kaynaklandığını belirlemeye yönelik olarak gerçekleştirilen Mann Whitney U testi sonuçlarına göre; ders başarı seviyesi düşük olan öğrenciler, ders başarı seviyesi iyi olanlara göre; ders başarı seviyesi orta olan öğrenciler ise ders başarı seviyesi iyi olanlara göre daha fazla eşyalarına zarar verme mağduriyeti yaşamaktadır.

Zorbalığa maruz kalma genel eğilimi sıra ortalamaları dikkate alındığında okuldaki ders başarısı orta olan öğrencilerin puan ortalamaları ($\bar{x}=168,14$); düşük ($\bar{x}=164,78$) ve iyi ($\bar{x}=117,70$) olanlara göre daha yüksektir. Başka bir ifade ile okuldaki ders başarısı orta olan öğrencilerin zorbalığa maruz kalma eğilimleri diğerlerinden daha yüksektir. Gruplar arasında gözlemlenen farklılığın hangi ikili gruplardan kaynaklandığını belirlemeye yönelik olarak gerçekleştirilen Mann Whitney U testi sonuçlarına göre; ders başarı seviyesi düşük olan öğrenciler, ders başarı seviyesi iyi olanlara göre; ders başarı seviyesi orta olan öğrenciler ise ders başarı seviyesi iyi olanlara göre daha fazla zorbalığa maruz kalmaktadır.

Tablo 4.1.10 Öğrencilerin akran zorbalığı eğilimlerinin okuldaki ders başarı algısı değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığına dair Kruskal Wallis testi

	Okuldaki Ders Başarısı	N	Sıra Ortalaması	X ²	Kruskal Wallis		Anlamlı Farklılık
					Df	P	
Fiziksel zorbalık	1-Düşük	29	111,81	10,681	2	,005*	1-2 2-3
	2-Orta	168	163,02				
	3-İyi	103	140,97				
Sözel zorbalık	1-Düşük	29	109,78	11,285	2	,004*	1-2
	2-Orta	168	162,50				
	3-İyi	103	142,39				
Dışlama	1-Düşük	29	134,21	6,398	2	,041*	2-3
	2-Orta	168	160,99				

Tablo 4.1.10 Öğrencilerin akran zorbalığı eğilimlerinin okuldaki ders başarı algısı değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığına dair Kruskal Wallis testi “çizelgenin devamı”

	3-İyi	103	137,97				
Söylenti çıkarma ve yayma	1-Düşük	29	170,81	10,821	2	,004*	1-3 2-3
	2-Orta	168	158,97				
	3-İyi	103	130,96				
Eşyalara zarar verme	Düşük	29	156,12	5,896	2	,052	
	Orta	168	158,46				
	İyi	103	135,94				
Cinsel zorbalık	Düşük	29	145,02	1,204	2	,548	
	Orta	168	154,60				
	İyi	103	145,36				
Zorbalık eğilimi (Zorba)-Genel	1-Düşük	29	126,09	8,884	2	,012*	1-2 2-3
	2-Orta	168	163,45				
	3-İyi	103	136,26				

χ^2 =Kruskal Wallis H Testi, * $p<0,05$:İlişki Anlamlı

Tablo 4.1.10.'da görüldüğü üzere öğrencilerin zorbalık eğilimleri ile okuldaki ders başarı algısı değişkeni arasında *fiziksel zorbalık, sözel zorbalık, dışlama, söylenti çıkarma ve yayma ve zorbalık eğilimleri genel boyutuna* ilişkin puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık ortaya konmuştur ($p<0,05$).

Fiziksel zorbalık alt boyutunun sıra ortalamaları dikkate alındığında okuldaki ders başarısı orta olan öğrencilerin puan ortalamaları ($\bar{x}$ =163,02); iyi ($\bar{x}$ =140,97) ve düşük ($\bar{x}$ =111,81) olanlara göre daha yüksektir. Başka bir ifade ile okuldaki ders başarısı orta olan öğrencilerin zorbalık eğilimleri diğerlerinden daha yüksektir. Anlamlı farklılığın hangi grup çiftleri arasında ortaya çıktığını ortaya koymak amacıyla uygulanan Mann

Whitney U testi bulgularına göre; ders başarı seviyesi orta olan öğrenciler, ders başarı seviyesi iyi ve düşük olanlara göre daha fazla fiziksel zorbalık yapma eğilimindedir.

Sözel zorbalık alt boyutunun sıra ortalamaları dikkate alındığında okuldaki ders başarısı orta olan öğrencilerin puan ortalamaları ($\bar{x}$ =162,50); iyi ($\bar{x}$ =142,39) ve düşük ($\bar{x}$ =109,78) olanlara göre daha yüksektir. Başka bir ifade ile okuldaki ders başarısı orta olan öğrencilerin zorbalık eğilimleri diğerlerinden daha yüksektir. Anlamlı farklılığın hangi grup çiftleri arasında ortaya çıktığını ortaya koymak amacıyla uygulanan Mann Whitney U testi bulgularına göre; ders başarı seviyesi orta olan öğrenciler, ders başarı seviyesi düşük olanlara göre daha fazla sözel zorbalık yapma eğilimindedir.

Dışlama alt boyutunun sıra ortalamaları dikkate alındığında okuldaki ders başarısı orta olan öğrencilerin puan ortalamaları ($\bar{x}$ =160,99); iyi ($\bar{x}$ =137,97) ve düşük ($\bar{x}$ =134,21) olanlara göre daha yüksektir. Başka bir ifade ile okuldaki ders başarısı orta olan öğrencilerin zorbalık eğilimleri diğerlerinden daha yüksektir. Anlamlı farklılığın hangi grup çiftleri arasında ortaya çıktığını ortaya koymak amacıyla uygulanan Mann Whitney U testi bulgularına göre; ders başarı seviyesi orta olan öğrenciler, ders başarısı iyi olanlara göre daha fazla arkadaşlarını dışlama eğilimindedir.

Söylenti çıkarma ve yayma alt boyutunun sıra ortalamaları dikkate alındığında okuldaki ders başarısı düşük olan öğrencilerin puan ortalamaları ($\bar{x}$ =170,81); orta ($\bar{x}$ =158,97) ve iyi ($\bar{x}$ =130,96) olanlara göre daha yüksektir. Başka bir ifade ile okuldaki ders başarısı düşük olan öğrencilerin zorbalık eğilimleri diğerlerinden daha yüksektir. Anlamlı farklılığın hangi grup çiftleri arasında ortaya çıktığını ortaya koymak amacıyla uygulanan Mann Whitney U testi bulgularına göre; ders başarı düzeyi düşük ve orta olan öğrenciler ders başarısı iyi olanlara göre daha fazla söylenti çıkarma ve yayma eğilimindedir.

Zorbalık genel eğilimi sıra ortalamaları dikkate alındığında okuldaki ders başarısı orta olan öğrencilerin puan ortalamaları ($\bar{x}$ =163,45); iyi ($\bar{x}$ =136,26) ve düşük ($\bar{x}$ =126,09) olanlara göre daha yüksektir. Başka bir ifade ile okuldaki ders başarısı orta olan öğrencilerin zorbalık eğilimleri diğerlerinden daha yüksektir. Anlamlı farklılığın hangi grup çiftleri arasında ortaya çıktığını ortaya koymak amacıyla uygulanan Mann Whitney U testi bulgularına göre; ders başarı seviyesi orta olan öğrenciler, ders başarı seviyesi iyi ve düşük olanlara göre daha fazla zorbalık yapma eğilimindedir.

Tablo 4.1.11. Öğrencilerin akran zorbalığına maruz kalma (kurban) düzeylerinin annenin eğitim düzeyi değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığına dair Kruskal Wallis testi

	Annenin Eğitim Düzeyi	N	Sıra Ortalaması	X ²	Kruskal Wallis		Anlamlı Farklılık
					Df	P	
Fiziksel zorbalık	1-Okur yazar değil	89	186,01	28,139	4	,000*	1-2 1-3 1-4 1-5 3-5 4-5
	2-İlkokul	79	139,15				
	3-Ortaokul	72	144,56				
	4-lise	41	135,22				
	5-Üniversite	19	86,84				
Sözel zorbalık	1-Okur yazar değil	89	187,19	26,424	4	,000*	1-2 1-3 1-5
	2-İlkokul	79	131,02				
	3-Ortaokul	72	128,59				
	4-lise	41	157,78				
	5-Üniversite	19	126,97				
Dışlama	1-Okur yazar değil	89	171,64	9,721	4	,045*	1-2 1-5
	2-İlkokul	79	144,24				
	3-Ortaokul	72	145,09				
	4-lise	41	143,05				
	5-Üniversite	19	114,08				
Söylenti çıkarma ve yayma	1-Okur yazar değil	89	176,97	15,593	4	,004*	1-2 1-4 1-5
	2-İlkokul	79	139,54				
	3-Ortaokul	72	151,68				

Tablo 4.1.11. Öğrencilerin akran zorbalığına maruz kalma (kurban) düzeylerinin annenin eğitim düzeyi değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığına dair Kruskal Wallis testi “çizelgenin devamı”

	4-lise	41	127,39				
	5-Üniversite	19	117,47				
Eşyalara zarar verme	1-Okur yazar değil	89	174,49	17,621	4	,001*	1-4 2-3
	2-İlkokul	79	125,33				
	3-Ortaokul	72	161,58				
	4-lise	41	137,77				
	5-Üniversite	19	128,26				
Cinsel zorbalık	1-Okur yazar değil	89	166,52	12,287	4	,015*	2-3 2-5
	2-İlkokul	79	128,10				
	3-Ortaokul	72	157,74				
	4-lise	41	158,52				
	5-Üniversite	19	123,87				
Zorbalığa Maruz Kalma Eğilimi (Kurban)-Genel	1-Okur yazar değil	89	185,21	25,684	4	,000*	1-2 1-3 1-4 1-5 3-5
	2-İlkokul	79	132,24				
	3-Ortaokul	72	147,36				
	4-lise	41	140,79				
	5-Üniversite	19	96,66				

χ^2 =Kruskal Wallis H Testi, * $p<0,05$:İlişki Anlamlı

Tablo 4.1.11.’de görüldüğü üzere kurban olma eğilimleri ile anne eğitim düzeyi değişkeni arasındaki ilişki bağlamında tüm alt boyutlar *fiziksel zorbalık, sözel zorbalık, dışlama, söylenti çıkarma ve yayma, eşyalara zarar verme, cinsel zorbalık ve zorbalığa*

maruz kalma eğilimleri genel boyutuna ilişkin puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık ortaya konmuştur ($p<0,05$).

Fiziksel zorbalık alt boyutunun sıra ortalamaları dikkate alındığında eğitim düzeyi okuryazar olmayan annelere sahip öğrencilerden oluşan grubun ortalama puanları ($\bar{x}=186,01$); annelerinin eğitim durumu ortaokul ($\bar{x}=144,56$), ilkokul ($\bar{x}=139,15$), lise ($\bar{x}=135,22$) ve üniversite ($\bar{x}=86,84$) olan öğrencilerin ortalamalarından daha yüksektir. Başka bir ifade ile annesinin eğitim durumu okuryazar olmayan öğrencilerin fiziksel zorbalığa maruz kalma eğilimleri diğerlerinden daha yüksektir. Anlamlı farkın hangi grup çiftleri arasında ortaya çıktığını incelemek üzere yapılan Mann Whitney U testi sonuçları doğrultusunda; annesinin eğitim durumu okuryazar olmayan öğrencilerin diğer eğitim gruplarından, annesinin eğitim durumu ortaokul olan öğrencilerin annesinin eğitim durumu üniversite olandan ve annesinin eğitim durumu lise olan öğrencilerin ise eğitim durumu üniversite olanlara göre daha fazla fiziksel zorbalığa maruz kalmaktadır.

Sözel zorbalık alt boyutunun sıra ortalamaları dikkate alındığında eğitim düzeyi okuryazar olmayan annelere sahip öğrencilerden oluşan grubun ortalama puanları ($\bar{x}=187,19$); annelerinin eğitim durumu lise ($\bar{x}=157,78$), ilkokul ($\bar{x}=131,02$), ortaokul ($\bar{x}=128,59$) ve üniversite ($\bar{x}=126,97$) olan öğrencilerin ortalamalarından daha yüksektir. Başka bir ifade ile annesinin eğitim durumu okuryazar olmayan öğrencilerin sözel zorbalığa maruz kalma eğilimleri diğerlerinden daha yüksektir. Anlamlı farkın hangi grup çiftleri arasında ortaya çıktığını incelemek üzere yapılan Mann Whitney U testi sonuçları doğrultusunda; annesinin eğitim durumu okuryazar olmayan öğrencilerin, annesinin eğitim durumu ilkokul, ortaokul ve üniversite olanlara göre fazla sözel zorbalığa maruz kalmaktadır.

Dışlama alt boyutunun sıra ortalamaları dikkate alındığında eğitim düzeyi okuryazar olmayan annelere sahip öğrencilerden oluşan grubun ortalama puanları ($\bar{x}=171,64$); annelerinin eğitim durumu ortaokul ($\bar{x}=145,09$), ilkokul ($\bar{x}=144,24$), lise ($\bar{x}=143,05$) ve üniversite ($\bar{x}=114,08$) olan öğrencilerin ortalamalarından daha yüksektir. Başka bir ifade ile annesinin eğitim durumu okuryazar olmayan öğrencilerin zorbalığa maruz kalma eğilimleri diğerlerinden daha yüksektir. Anlamlı farkın hangi grup çiftleri arasında ortaya çıktığını incelemek üzere yapılan Mann Whitney U testi sonuçları doğrultusunda; annesinin eğitim durumu okuryazar olmayan öğrenciler, annelerinin eğitim durumu ilkokul ve üniversite olanlara göre fazla dışlamaya maruz kalmaktadır.

Söylenti çıkarma ve yayma alt boyutunun sıra ortalamaları dikkate alındığında eğitim düzeyi okuryazar olmayan annelere sahip öğrencilerden oluşan grubun ortalama puanları ($\bar{x}$ =176,97); annelerinin eğitim durumu ortaokul ($\bar{x}$ =151,68), ilkokul ($\bar{x}$ =139,54), lise ($\bar{x}$ =127,39) ve üniversite ($\bar{x}$ =117,47) olan öğrencilerin ortalamalarından daha yüksektir. Başka bir ifade ile annesinin eğitim durumu okuryazar olmayan öğrencilerin zorbalığa maruz kalma eğilimleri diğerlerinden daha yüksektir. Anlamlı farkın hangi grup çiftleri arasında ortaya çıktığını incelemek üzere yapılan Mann Whitney U testi sonuçları doğrultusunda; annesinin eğitim durumu okuryazar olmayan öğrenciler, annelerinin eğitim durumu ilkokul, lise ve üniversite olanlara göre fazla söylenti çıkarma ve yayma zorbalığına maruz kalmaktadır.

Eşyalara zarar verme alt boyutunun sıra ortalamaları dikkate alındığında eğitim düzeyi okuryazar olmayan annelere sahip öğrencilerden oluşan grubun ortalama puanları ($\bar{x}$ =174,49); annelerinin eğitim durumu ortaokul ($\bar{x}$ =161,58), ilkokul ($\bar{x}$ =125,33), lise ($\bar{x}$ =137,77) ve üniversite ($\bar{x}$ =128,26) olan öğrencilerin ortalamalarından daha yüksektir. Başka bir ifade ile annesinin eğitim durumu okuryazar olmayan öğrencilerin zorbalığa maruz kalma eğilimleri diğerlerine göre daha yüksektir. Anlamlı farkın hangi grup çiftleri arasında ortaya çıktığını incelemek üzere yapılan Mann Whitney U testi sonuçları doğrultusunda; annesinin eğitim durumu okuryazar olmayan öğrencilerin, annesinin eğitim durumu lise olanlara göre; annesinin eğitim durumu ilkokul olan öğrencilerin ise annesinin eğitim durumu ortaokul olanlara göre daha fazla eşyalarına zarar verilmektedir.

Cinsel zorbalık alt boyutunun sıra ortalamaları dikkate alındığında eğitim düzeyi okuryazar olmayan annelere sahip öğrencilerden oluşan grubun ortalama puanları ($\bar{x}$ =166,52); annelerinin eğitim durumu lise ($\bar{x}$ =158,52), ortaokul ($\bar{x}$ =157,74), ilkokul ($\bar{x}$ =128,10) ve üniversite ($\bar{x}$ =123,87) olan öğrencilerin ortalamalarından daha yüksektir. Başka bir ifade ile annesinin eğitim durumu okuryazar olmayan öğrencilerin zorbalığa maruz kalma eğilimleri diğerlerine göre daha yüksektir. Anlamlı farkın hangi grup çiftleri arasında ortaya çıktığını incelemek üzere yapılan Mann Whitney U testi sonuçları doğrultusunda; annesinin eğitim durumu okuryazar olmayan öğrencilerin, annesinin eğitim durumu lise olan öğrencilere; annesinin eğitim durumu ortaokul olan öğrencilerin, annesinin eğitim durumu üniversite olanlara göre daha fazla cinsel zorbalığa maruz kalmaktadır.

Genel zorbalığa maruz kalma ölçeğinin sıra ortalamaları dikkate alındığında eğitim düzeyi okuryazar olmayan annelere sahip öğrencilerden oluşan grubun ortalama puanları ($\bar{x}$ =185,21); annelerinin eğitim durumu ortaokul ($\bar{x}$ =147,36), lise ($\bar{x}$ =140,79), ilkokul ($\bar{x}$ =132,24) ve üniversite ($\bar{x}$ =96,66) olan öğrencilerin ortalamalarından daha yüksektir. Başka bir ifade ile annesinin eğitim durumu okuryazar olmayan öğrencilerin zorbalığa maruz kalma eğilimleri diğerlerinden daha yüksektir. Anlamlı farkın hangi grup çiftleri arasında ortaya çıktığını incelemek üzere yapılan Mann Whitney U testi sonuçları doğrultusunda; annesinin eğitim durumu okuryazar olmayan öğrenciler, annesinin eğitim durumu ilkokul, ortaokul, lise ve üniversite olanlara göre; annesinin eğitim durumu ortaokul olan öğrenciler ise annesinin eğitim durumu üniversite olanlara göre daha fazla zorbalığa maruz kalmaktadır.

Tablo 4.1.12. Öğrencilerin akran zorbalığı (zorba) düzeylerinin annenin eğitim düzeyi değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığına dair Kruskal Wallis testi

	Annenin Eğitim Düzeyi	N	Sıra Ortalaması	X^2	Kruskal Wallis		Anlamlı Farklılık
					Df	P	
Fiziksel zorbalık	Okur yazar değil	89	169,53	9,119	4	,058	
	İlkokul	79	140,15				
	Ortaokul	72	148,28				
	Lise	41	150,34				
	Üniversite	19	113,16				
Sözel zorbalık	1-Okur yazar değil	89	182,39	20,671	4	,000*	1-2 1-3 1-4 1-5
	2-İlkokul	79	127,84				
	3-Ortaokul	72	145,06				
	4-lise	41	145,39				
	5-Üniversite	19	127,00				

Tablo 4.1.12. Öğrencilerin akran zorbalığı (zorba) düzeylerinin annenin eğitim düzeyi değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığına dair Kruskal Wallis testi “çizelgenin devamı”

Dışlama	1-Okur yazar değil	89	173,69	11,130	4	,025*	1-2 1-3
	2-İlkokul	79	135,79				
	3-Ortaokul	72	142,70				
	4-lise	41	149,20				
	5-Üniversite	19	135,42				
Söylenti çıkarma ve yayma	1-Okur yazar değil	89	176,15	15,955	4	,003*	1-2 1-3 1-4
	2-İlkokul	79	130,95				
	3-Ortaokul	72	143,90				
	4-lise	41	144,40				
	5-Üniversite	19	149,82				
Eşyalara zarar verme	Okur yazar değil	89	160,42	3,456	4	,485	
	İlkokul	79	142,20				
	Ortaokul	72	153,73				
	Lise	41	139,93				
	Üniversite	19	149,13				
Cinsel zorbalık	Okur yazar değil	89	156,32	7,962	4	,093	
	İlkokul	79	134,98				
	Ortaokul	72	152,94				
	Lise	41	170,20				
	Üniversite	19	136,03				

Tablo 4.1.12. Öğrencilerin akran zorbalığı (zorba) düzeylerinin annenin eğitim düzeyi değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığına dair Kruskal Wallis testi “çizelgenin devamı”

Zorbalık Eğilimi (Zorba)- Genel	1-Okur yazar değil	89	176,68	14,275	4	,006*	1-2 1-3 1-5 2-5
	2-İlkokul	79	129,94				
	3-Ortaokul	72	147,75				
	4-lise	41	149,57				
	5-Üniversite	19	125,79				

χ^2 =Kruskal Wallis H Testi, * $p<0,05$:İlişki Anlamlı

Tablo 4.1.12.’de görüldüğü üzere öğrencilerin zorbalık eğilimleri ile annelerinin eğitim düzeyi arasında *sözel zorbalık, dışlama, söylenti çıkarma ve yayma ve genel zorbalık* eğilimi boyutuna ilişkin puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık ortaya konmuştur. ($p<0,05$).

Sözel zorbalık alt boyutunun sıra ortalamaları dikkate alındığında eğitim düzeyi okuryazar olmayan annelere sahip öğrencilerden oluşan grubun ortalama puanları ($\bar{x}=182,39$); annelerin eğitim durumu lise ($\bar{x}=145,39$), ortaokul ($\bar{x}=145,06$), ilkokul ($\bar{x}=127,84$) ve üniversite ($\bar{x}=127,00$) olan öğrencilerin ortalamalarından daha yüksektir. Başka bir ifade ile annesinin eğitim durumu okuryazar olmayan öğrencilerin zorbalık eğilimleri diğerlerine göre daha yüksektir. Anlamlı farkın hangi grup çiftleri arasında ortaya çıktığını incelemek üzere yapılan Mann Whitney U testi sonuçları doğrultusunda; annesinin eğitim durumu okuryazar olmayan öğrenciler, annesinin eğitim durumu ilkokul, ortaokul, lise ve üniversite olanlara göre daha fazla sözel zorbalık yapmaktadır.

Dışlama alt boyutunun sıra ortalamaları dikkate alındığında eğitim düzeyi okuryazar olmayan annelere sahip öğrencilerden oluşan grubun ortalama puanları ($\bar{x}=173,69$); annelerinin eğitim durumu lise ($\bar{x}=149,20$), ortaokul ($\bar{x}=142,70$), ilkokul ($\bar{x}=135,79$) ve üniversite ($\bar{x}=135,42$) olan öğrencilerin ortalamalarından daha yüksektir. Başka bir ifade ile annesinin eğitim durumu okuryazar olmayan öğrencilerin zorbalık eğilimleri diğerlerine göre daha yüksektir. Anlamlı farkın hangi grup çiftleri arasında ortaya çıktığını incelemek üzere yapılan Mann Whitney U testi sonuçları doğrultusunda; annesinin eğitim durumu okuryazar olmayan öğrenciler, annesinin eğitim durumu ilkokul ve ortaokul olanlara göre daha fazla dışlama eğilimindedir.

Söylenti çıkarma ve yayma alt boyutunun sıra ortalamaları dikkate alındığında eğitim düzeyi okuryazar olmayan annelere sahip öğrencilerden oluşan grubun ortalama puanları ($\bar{x}$ =176,15); annelerin eğitim durumu üniversite ($\bar{x}$ =149,82), lise ($\bar{x}$ =144,40), ortaokul ($\bar{x}$ =143,90) ve ilkokul ($\bar{x}$ =130,95) olan öğrencilerin ortalamalarından daha yüksektir. Başka bir ifade ile annesinin eğitim durumu okuryazar olmayan öğrencilerin zorbalık eğilimleri diğerlerine göre daha yüksektir. Anlamlı farkın hangi grup çiftleri arasında ortaya çıktığını incelemek üzere yapılan Mann Whitney U testi sonuçları doğrultusunda; annesinin eğitim durumu okuryazar olmayan öğrenciler, annesinin eğitim durumu ilkokul, ortaokul ve lise olanlara göre fazla zorbadır.

Genel zorbalık eğilimi ölçeğinin sıra ortalamaları dikkate alındığında eğitim düzeyi okuryazar olmayan annelere sahip öğrencilerden oluşan grubun ortalama puanları ($\bar{x}$ =176,68); annelerin eğitim durumu lise ($\bar{x}$ =149,57), ortaokul ($\bar{x}$ =147,75), ilkokul ($\bar{x}$ =129,94) ve üniversite ($\bar{x}$ =125,79) olan öğrencilerin ortalamalarından daha yüksektir. Başka bir ifade ile annesinin eğitim durumu okuryazar olmayan öğrencilerin zorbalık eğilimleri, diğerlerine göre daha yüksektir. Anlamlı farkın hangi grup çiftleri arasında ortaya çıktığını incelemek üzere yapılan Mann Whitney U testi sonuçları doğrultusunda; annesinin eğitim durumu okuryazar olmayan öğrenciler, annesinin eğitim durumu ilkokul, ortaokul ve üniversite olanlara göre; annesinin eğitim durumu ortaokul olan öğrenciler ise annesinin eğitim durumu üniversite olanlara göre daha fazla zorbalık yapma eğilimindedir.

Tablo 4.1.13. Öğrencilerin akran zorbalığı maruz kalma (kurban) düzeylerinin babanın eğitim düzeyi değişkenine göre farklılaşp farklılaşmadığına dair Kruskal Wallis testi

	Babanın Eğitim Düzeyi	N	Sıra Ortalaması	X ²	Kruskal Wallis		Anlamlı Farklılık
					Df	P	
Fiziksel zorbalık	1-Okur yazar değil	49	182,54	10,642	4	,031*	1-2 1-3 1-5
	2-İlkokul	61	144,58				
	3-Ortaokul	90	144,87				
	4-lise	60	154,95				
	5-Üniversite	40	126,26				

Tablo 4.1.13. Öğrencilerin akran zorbalığı maruz kalma (kurban) düzeylerinin babanın eğitim düzeyi değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığına dair Kruskal Wallis testi “çizelgenin devamı”

Sözel zorbalık	Okur yazar değil	49	172,34	6,007	4	,199	
	İlkokul	61	156,61				
	Ortaokul	90	147,10				
	Lise	60	145,02				
	Üniversite	40	130,31				
Dışlama	1-Okur yazar değil	49	177,17	11,879	4	,018*	1-4 1-5 2-5
	2-İlkokul	61	163,32				
	3-Ortaokul	90	149,84				
	4-lise	60	134,23				
	5-Üniversite	40	124,18				
Söylenti çıkarma ve yayma	1-Okur yazar değil	49	199,33	23,540	4	,000*	1-2 1-3 1-4 1-5
	2-İlkokul	61	158,51				
	3-Ortaokul	90	133,89				
	4-lise	60	144,03				
	5-Üniversite	40	125,55				
Eşyalara zarar verme	1-Okur yazar değil	49	199,34	30,814	4	,000*	1-2 1-3 1-5 2-3 3-4
	2-İlkokul	61	158,30				
	3-Ortaokul	90	117,60				
	4-lise	60	155,53				
	5-Üniversite	40	145,26				

Tablo 4.1.13. Öğrencilerin akran zorbalığı maruz kalma (kurban) düzeylerinin babanın eğitim düzeyi değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığına dair Kruskal Wallis testi “çizelgenin devamı”

Cinsel zorbalık	Okur yazar değil	49	172,79	9,178	4	,057	
	İlkokul	61	155,91				
	Ortaokul	90	131,23				
	Lise	60	156,19				
	Üniversite	40	149,78				
Zorbalığa Maruz Kalma (Kurban)-Genel	1-Okur yazar değil	49	190,12	16,018	4	,003*	1-2 1-3 1-4 1-5
	2-İlkokul	61	155,39				
	3-Ortaokul	90	139,45				
	4-lise	60	148,25				
	5-Üniversite	40	122,74				

χ^2 =Kruskal Wallis H Testi, * $p<0,05$:İlişki Anlamlı

Tablo 4.1.13.’te görüldüğü üzere öğrencilerin zorbalığa maruz kalma eğilimleri ile babalarının eğitim düzeyi arasında *fiziksel zorbalık, dışlama, söylenti çıkarma ve yayma, eşyalara zarar verme ve zorbalığa maruz kalma eğilimleri genel boyutuna* ilişkin puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık ortaya konmuştur ($p<0,05$).

Fiziksel zorbalık alt boyutunun sıra ortalamaları dikkate alındığında baba eğitim düzeyi 'okuryazar değil' kategorisinde yer alan öğrencilerin elde ettikleri ortalama puanlar ($\bar{x}$ =182,54); babasının eğitim durumu lise ($\bar{x}$ =154,95), ortaokul ($\bar{x}$ =144,87), ilkokul ($\bar{x}$ =144,58) ve üniversite ($\bar{x}$ =126,26) olan öğrencilerin ortalamalarından daha yüksektir. Başka bir ifade ile babasının eğitim durumu okuryazar olmayan öğrencilerin zorbalığa maruz kalma eğilimleri diğer gruplara göre daha yüksektir. Gruplar arasında gözlemlenen farklılığın hangi ikili gruplardan kaynaklandığını belirlemeye yönelik olarak gerçekleştirilen Mann Whitney U testi sonuçlarına göre; babasının eğitim durumu okuryazar olmayan öğrenciler, babasının eğitim durumu ilkokul, ortaokul ve üniversite olanlara göre daha fazla fiziksel zorbalığa maruz kalmaktadır.

Dışlama alt boyutunun sıra ortalamaları dikkate alındığında baba eğitim düzeyi 'okuryazar değil' kategorisinde yer alan öğrencilerin elde ettikleri ortalama puanlar ($\bar{x}=177,17$); babasının eğitim durumu ilkokul ($\bar{x}=163,32$), ortaokul ($\bar{x}=149,84$), lise ($\bar{x}=134,23$) ve üniversite ($\bar{x}=124,18$) olan öğrencilerin sıra ortalamalarından daha yüksektir. Başka bir ifade ile babasının eğitim durumu okuryazar olmayan öğrencilerin zorbalığa maruz kalma eğilimleri diğer gruplara göre daha yüksektir. Gruplar arasında gözlemlenen farklılığın hangi ikili gruplardan kaynaklandığını belirlemeye yönelik olarak gerçekleştirilen Mann Whitney U testi sonuçlarına göre; babasının eğitim durumu okuryazar olmayan öğrenciler, babasının eğitim durumu lise ve üniversite olandan; babasının eğitim durumu ilkokul olanlar ise babasının eğitim durumu üniversite olanlara göre fazla dışlamaya maruz kalmaktadır.

Söylenti çıkarma ve yayma alt boyutunun sıra ortalamaları dikkate alındığında baba eğitim düzeyi 'okuryazar değil' kategorisinde yer alan öğrencilerin elde ettikleri ortalama puanlar ($\bar{x}=199,33$), babalarının eğitim durumu ilkokul ($\bar{x}=158,51$), lise ($\bar{x}=144,03$), ortaokul ($\bar{x}=133,89$) ve üniversite ($\bar{x}=125,55$) olan öğrencilerin sıra ortalamalarından daha yüksektir. Başka bir ifade ile babasının eğitim durumu okuryazar olmayan öğrencilerin zorbalığa maruz kalma eğilimleri diğer gruplara göre daha yüksektir. Gruplar arasında gözlemlenen farklılığın hangi ikili gruplardan kaynaklandığını belirlemeye yönelik olarak gerçekleştirilen Mann Whitney U testi sonuçlarına göre; babasının eğitim durumu okuryazar olmayan öğrenciler, babasının eğitim durumu ilkokul, ortaokul, lise ve üniversite olanlara göre fazla söylenti çıkarma ve yaymaya maruz kalmaktadır.

Eşyalara zarar verme alt boyutunun sıra ortalamaları dikkate alındığında baba eğitim düzeyi 'okuryazar değil' kategorisinde yer alan öğrencilerin elde ettikleri ortalama puanlar ($\bar{x}=199,34$); babalarının eğitim durumu ilkokul ($\bar{x}=158,30$), lise ($\bar{x}=155,53$), üniversite ($\bar{x}=145,26$) ve ortaokul ($\bar{x}=117,60$) olan öğrencilerin ortalamalarından daha yüksektir. Başka bir ifade ile babasının eğitim durumu okuryazar olmayan öğrencilerin zorbalığa maruz kalma eğilimleri diğerlerine göre daha yüksektir. Gruplar arasında gözlemlenen farklılığın hangi ikili gruplardan kaynaklandığını belirlemeye yönelik olarak gerçekleştirilen Mann Whitney U testi sonuçlarına göre; babasının eğitim durumu okuryazar olmayan öğrencilerin, babasının eğitim durumu ilkokul, ortaokul ve üniversite olandan; babasının eğitim durumu ilkokul olan öğrencilerin, babasının eğitim durumu

ortaokul olandan ve babasının eğitim durumu lise olan öğrencilerin ise babasının eğitim durumu üniversite olanlara göre eşyalarına daha fazla zarar verilmektedir.

Genel zorbalığa maruz kalma ölçeğinin sıra ortalamaları baba eğitim düzeyi 'okuryazar değil' kategorisinde yer alan öğrencilerin elde ettikleri ortalama puanlar ($\bar{x}$ =190,12); babasının eğitim durumu ilkököl ($\bar{x}$ =155,39), lise ($\bar{x}$ =148,25), ortaokul ($\bar{x}$ =139,45) ve üniversite ($\bar{x}$ =122,74) olan öğrencilerin ortalamalarından daha yüksektir. Başka bir ifade ile babasının eğitim durumu okuryazar olmayan öğrencilerin zorbalığa maruz kalma eğilimleri diğerlerine göre daha yüksektir. Gruplar arasında gözlemlenen farklılığın hangi ikili gruplardan kaynaklandığını belirlemeye yönelik olarak gerçekleştirilen Mann Whitney U testi sonuçlarına göre; babasının eğitim durumu okuryazar olmayan öğrenciler, babasının eğitim durumu ilkököl, ortaokul, lise ve üniversite olanlara göre daha fazla zorbalığa maruz kalmaktadır.

Tablo 4.1.14. Öğrencilerin akran zorbalığı (zorba) düzeylerinin babanın eğitim düzeyi değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığına dair Kruskal Wallis testi

	Babanın Eğitim Düzeyi	N	Sıra Ortalaması	X ²	Kruskal Wallis		Anlamlı Farklılık
					Df	P	
Fiziksel zorbalık	1-Okur yazar değil	49	182,85	14,016	4	,007*	1-3 1-4 3-4
	2-İlkokul	61	148,39				
	3-Ortaokul	90	127,47				
	4-Lise	60	154,46				
	5-Üniversite	40	159,98				
Sözel zorbalık	1-Okur yazar değil	49	184,96	16,058	4	,003*	1-3 1-4 3-4
	2-İlkokul	61	151,43				
	3-Ortaokul	90	126,40				
	4-lise	60	153,63				
	5-Üniversite	40	156,40				

Tablo 4.1.14. Öğrencilerin akran zorbalığı (zorba) düzeylerinin babanın eğitim düzeyi değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığına dair Kruskal Wallis testi “çizelgenin devamı”

Dışlama	1-Okur yazar değil	49	186,56	17,654	4	,001*	1-3 1-4 1-5 2-3
	2-İlkokul	61	160,61				
	3-Ortaokul	90	128,18				
	4-lise	60	148,93				
	5-Üniversite	40	143,50				
Söylenti çıkarma ve yayma	1-Okur yazar değil	49	189,65	19,370	4	,001*	1-2 1-3 1-4 1-5
	2-İlkokul	61	159,87				
	3-Ortaokul	90	137,79				
	4-lise	60	135,72				
	5-Üniversite	40	139,01				
Eşyalara zarar verme	1-Okur yazar değil	49	181,50	16,069	4	,003*	1-3 1-4 2-3
	2-İlkokul	61	159,83				
	3-Ortaokul	90	132,58				
	4-lise	60	138,69				
	5-Üniversite	40	156,34				
Cinsel zorbalık	Okur yazar değil	49	168,10	8,278	4	,082	
	İlkokul	61	162,64				
	Ortaokul	90	137,04				
	Lise	60	142,90				
	Üniversite	40	152,10				

Tablo 4.1.14. Öğrencilerin akran zorbalığı (zorba) düzeylerinin babanın eğitim düzeyi değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığına dair Kruskal Wallis testi “çizelgenin devamı”

Zorbalık Eğilimi (Zorba)- Genel	1-Okur yazar değil	49	189,73	18,638	4	,001*	1-2 1-3 1-4 2-3
	2-İlkokul	61	154,17				
	3-Ortaokul	90	124,29				
	4-lise	60	150,58				
	5-Üniversite	40	155,70				

χ^2 =Kruskal Wallis H Testi, * $p<0,05$:İlişki Anlamlı

Tablo 4.1.14.'te görüldüğü üzere öğrencilerin zorbalık eğilimleri ile babalarının eğitim düzeyi arasında *fiziksel zorbalık, sözel zorbalık, dışlama, söylenti çıkarma ve yayma, eşyalara zarar verme ve genel zorbalık eğilimine* ilişkin puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık ortaya konmuştur ($p<0,05$).

Fiziksel zorbalık alt boyutunun sıra ortalamaları dikkate alındığında baba eğitim durumu 'okuryazar değil' olarak belirtilen öğrenci grubuna ait ortalama puanlar ($\bar{x}$ =182,85); babalarının eğitim durumu üniversite ($\bar{x}$ =159,98), lise ($\bar{x}$ =154,46), ilkokul ($\bar{x}$ =148,39) ve ortaokul ($\bar{x}$ =127,47) olan öğrencilerin ortalamalarından daha yüksektir. Başka bir ifade ile babasının eğitim durumu okuryazar olmayan öğrencilerin zorbalık eğilimleri diğerlerine göre daha yüksektir. Elde edilen anlamlı farkın, hangi grup ikilileri arasında ortaya çıktığını ortaya koymak üzere Mann Whitney U testi sonuçlarından yararlanılmıştır. Buna göre; babasının eğitim durumu okuryazar olmayan öğrenciler, babasının eğitim durumu ortaokul ve lise olandan; babalarının eğitim durumu ortaokul olan öğrenciler ise babasının eğitim durumu lise olanlara göre daha fazla fiziksel zorbalık yapmaktadır.

Sözel zorbalık alt boyutunun sıra ortalamaları dikkate alındığında baba eğitim durumu 'okuryazar değil' olarak belirtilen öğrenci grubuna ait ortalama puanlar ($\bar{x}$ =184,96); babasının eğitim durumu üniversite ($\bar{x}$ =156,40), lise ($\bar{x}$ =153,63), ilkokul ($\bar{x}$ =151,43) ve ortaokul ($\bar{x}$ =126,40) olan öğrencilerin ortalamalarından daha yüksektir. Başka bir ifade ile babasının eğitim durumu okuryazar olmayan öğrencilerin zorbalık eğilimleri diğer gruplara göre daha yüksektir. Elde edilen anlamlı farkın, hangi grup ikilileri arasında ortaya çıktığını ortaya koymak üzere Mann Whitney U testi

sonuçlarından yararlanılmıştır. Buna göre babasının eğitim durumu okuryazar olmayan öğrenciler, babasının eğitim durumu lise ve üniversite olandan; babasının eğitim durumu ortaokul olan öğrenciler ise babasının eğitim durumu lise olanlara göre daha fazla sözel zorbalık yapmaktadır.

Dışlama alt boyutunun sıra ortalamaları dikkate alındığında baba eğitim durumu 'okuryazar değil' olarak belirtilen öğrenci grubuna ait ortalama puanlar ($\bar{x}$ =186,56); babasının eğitim durumu ilkokul ($\bar{x}$ =160,61), lise ($\bar{x}$ =148,93), üniversite ($\bar{x}$ =143,50) ve ortaokul ($\bar{x}$ =128,18) olan öğrencilerin ortalamalarından daha yüksektir. Başka bir ifade ile babasının eğitim durumu okuryazar olmayan öğrencilerin zorbalık eğilimleri diğerlerine göre daha yüksektir. Elde edilen anlamlı farkın, hangi grup ikilileri arasında ortaya çıktığını ortaya koymak üzere Mann Whitney U testi sonuçlarından yararlanılmıştır. Buna göre; babasının eğitim durumu okuryazar olmayan öğrenciler, babasının eğitim durumu ortaokul, lise ve üniversite olanlara; babasının eğitim durumu ilkokul olan öğrenciler ise babasının eğitim durumu ortaokul olanlara göre daha fazla dışlama eğilimindedir.

Söylenti çıkarma ve yayma alt boyutunun sıra ortalamaları dikkate alındığında baba eğitim durumu 'okuryazar değil' olarak belirtilen öğrenci grubuna ait ortalama puanlar ($\bar{x}$ =189,65); babasının eğitim durumu ilkokul ($\bar{x}$ =159,87), üniversite ($\bar{x}$ =139,01), ortaokul ($\bar{x}$ =137,79) ve lise ($\bar{x}$ =135,72) olan öğrencilerin ortalamalarından daha yüksektir. Başka bir ifade ile babasının eğitim durumu okuryazar olmayan ortaokulda eğitim gören öğrencilerin zorbalık eğilimleri diğerlerinden daha yüksektir. Elde edilen anlamlı farkın, hangi grup ikilileri arasında ortaya çıktığını ortaya koymak üzere Mann Whitney U testi sonuçlarından yararlanılmıştır. Buna göre; babasının eğitim durumu okuryazar olmayan öğrenciler, babasının eğitim durumu ilkokul, ortaokul, lise ve üniversite olanlara göre daha fazla zorbadır.

Eşyalara zarar verme alt boyutunun sıra ortalamaları dikkate alındığında baba eğitim durumu 'okuryazar değil' olarak belirtilen öğrenci grubuna ait ortalama puanlar ($\bar{x}$ =181,50); babasının eğitim durumu ilkokul ($\bar{x}$ =159,83), üniversite ($\bar{x}$ =156,34), lise ($\bar{x}$ =138,69) ve ortaokul ($\bar{x}$ =132,58) olan öğrencilerin ortalamalarından daha yüksektir. Başka bir ifade ile babasının eğitim durumu okuryazar olmayan öğrencilerin zorbalık eğilimleri diğerlerine göre daha yüksektir. Elde edilen anlamlı farkın, hangi grup ikilileri arasında ortaya çıktığını ortaya koymak üzere Mann Whitney U testi sonuçlarından

yararlanılmıştır. Buna göre; babasının eğitim durumu okuryazar olmayan öğrenciler, babasının eğitim durumu ortaokul ve lise olandan; babasının eğitim durumu ilkokul olan öğrenciler ise babasının eğitim durumu ortaokul olanlara göre daha fazla zorbadır.

Genel zorbalık eğilimi ölçeğinin sıra ortalamaları dikkate alındığında baba eğitim durumu 'okuryazar değil' olarak belirtilen öğrenci grubuna ait ortalama puanlar ($\bar{x}$ =189,73); annelerin eğitim durumu üniversite ($\bar{x}$ =155,70), ilkokul ($\bar{x}$ =154,17), lise ($\bar{x}$ =150,58) ve ortaokul ($\bar{x}$ =124,29) olan öğrencilerin ortalamalarından daha yüksektir. Başka bir ifade ile babasının eğitim durumu okuryazar olmayan öğrencilerin zorbalık eğilimleri diğerlerinden daha yüksektir. Elde edilen anlamlı farkın, hangi grup ikilileri arasında ortaya çıktığını ortaya koymak üzere Mann Whitney U testi sonuçlarından yararlanılmıştır. Buna göre; babasının eğitim durumu okuryazar olmayan öğrenciler, babasının eğitim durumu ilkokul, ortaokul ve lise olandan; babasının eğitim durumu ilkokul olan öğrenciler ise babasının eğitim durumu ortaokul olanlara göre daha fazla zorba eğilimindedir.

Tablo 4.1.15. Öğrencilerin akran zorbalığına maruz kalma düzeylerinin evde şiddet olaylarına şahit olma değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığına dair Kruskal Wallis testi

	Evde Şiddet Olaylarına Şahit Olma Sıklığı	N	Sıra Ortalaması	X ²	Kruskal Wallis		Anlamlı Farklılık
					df	P	
Fiziksel zorbalık	1-Hiçbir zaman	176	117,34	62,304	2	,000*	1-2 1-3
	2-Bazen	102	198,04				
	3-Çoğu zaman	22	195,34				
Sözel zorbalık	1-Hiçbir zaman	176	123,00	43,515	2	,000*	1-2 1-3
	2-Bazen	102	187,48				
	3-Çoğu zaman	22	199,05				
Dışlama	1-Hiçbir zaman	176	130,42	23,467	2	,000*	1-2 1-3
	2-Bazen	102	176,61				
	3-Çoğu zaman	22	190,07				

Tablo 4.1.15. Öğrencilerin akran zorbalığına maruz kalma düzeylerinin evde şiddet olaylarına şahit olma değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığına dair Kruskal Wallis testi “çizelgenin devamı”

Söylenti çıkarma ve yayma	1-Hiçbir zaman	176	123,80	42,824	2	,000*	1-2 1-3
	2-Bazen	102	184,02				
	3-Çoğu zaman	22	208,70				
Eşyalara zarar verme	1-Hiçbir zaman	176	126,79	37,894	2	,000*	1-2 1-3
	2-Bazen	102	176,69				
	3-Çoğu zaman	22	218,73				
Cinsel zorbalık	1-Hiçbir zaman	176	120,31	59,709	2	,000*	1-2 1-3
	2-Bazen	102	188,76				
	3-Çoğu zaman	22	214,61				
Zorbalığa maruz kalma (kurban) eğilimi-Genel	1-Hiçbir zaman	176	114,60	73,631	2	,000*	1-2 1-3
	2-Bazen	102	198,46				
	3-Çoğu zaman	22	215,36				

χ^2 =Kruskal Wallis H Testi, * $p<0,05$:İlişki Anlamlı

Tablo 4.1.15.’te görüldüğü üzere öğrencilerin zorbalığa maruz kalma eğilimleri ile evde şiddet olaylarına şahit olma değişkeni arasında *fiziksel zorbalık, sözel zorbalık, dışlama, söylenti çıkarma ve yayma, eşyalara zarar verme, cinsel zorbalık ve genel zorbalık* eğilimine dair elde edilen veriler, gruplar arasında anlamlı düzeyde bir farklılık olduğunu göstermektedir ($p<0,05$).

Fiziksel zorbalık alt boyutunun sıra ortalamaları dikkate alındığında evde şiddet olaylarına bazen şahit olan öğrencilerin puan ortalamaları ($\bar{x}=198,04$); çoğu zaman ($\bar{x}=195,34$) şahit olan ve hiçbir zaman ($\bar{x}=117,34$) şahit olmayan öğrencilerin ortalamalarından daha yüksektir. Başka bir ifade ile evdeki şiddet olaylarına bazen şahit olan öğrencilerin zorbalığa maruz kalma eğilimleri diğer şiddet sıklıklarından daha yüksektir. Elde edilen anlamlı farklılığın hangi iki grup arasında ortaya çıktığını

incelemek amacıyla uygulanan Mann Whitney U testi sonuçlarına dayanarak; bazen ve çoğu zaman şiddet olaylarına şahit öğrenciler hiçbir zaman evde şiddet olaylarına şahit olmayan öğrencilere göre fiziksel zorbalığa daha fazla maruz kalmaktadır.

Sözel zorbalık alt boyutunun sıra ortalamaları dikkate alındığında evde şiddet olaylarına çoğu zaman şahit olan öğrencilerin puan ortalamaları ($\bar{x}=199,05$); bazen ($\bar{x}=187,48$) şahit olan ve hiçbir zaman ($\bar{x}=123,00$) şahit olmayan öğrencilerin ortalamalarından daha yüksektir. Başka bir ifade ile evdeki şiddet olaylarına çoğu zaman şahit olan öğrencilerin zorbalığa maruz kalma eğilimleri diğer şiddet sıklıklarından daha yüksektir. Elde edilen anlamlı farklılığın hangi iki grup arasında ortaya çıktığını incelemek amacıyla uygulanan Mann Whitney U testi sonuçlarına dayanarak; bazen ve çoğu zaman şiddet olaylarına şahit öğrenciler hiçbir zaman evde şiddet olaylarına şahit olmayan öğrencilere göre daha fazla sözel zorbalığa maruz kalmaktadır.

Dışlama alt boyutunun sıra ortalamaları dikkate alındığında evde şiddet olaylarına çoğu zaman şahit olan öğrencilerin puan ortalamaları ($\bar{x}=190,07$); bazen ($\bar{x}=176,61$) şahit olan ve hiçbir zaman ($\bar{x}=130,42$) şahit olmayan öğrencilerin ortalamalarından daha yüksektir. Başka bir ifade ile çoğu zaman evdeki şiddet olaylarına şahit olan öğrencilerin zorbalığa maruz kalma eğilimleri diğer şiddet sıklıklarından daha yüksektir. Elde edilen anlamlı farklılığın hangi iki grup arasında ortaya çıktığını incelemek amacıyla uygulanan Mann Whitney U testi sonuçlarına dayanarak; bazen ve çoğu zaman şiddet olaylarına şahit öğrenciler hiçbir zaman evde şiddet olaylarına şahit olmayan öğrencilere göre daha fazla dışlanmaktadır.

Söylenti çıkarma ve yayma alt boyutunun sıra ortalamaları dikkate alındığında evde şiddet olaylarına çoğu zaman şahit olan öğrencilerin puan ortalamaları ($\bar{x}=208,70$); bazen ($\bar{x}=184,02$) şahit olan ve hiçbir zaman ($\bar{x}=123,80$) şahit olmayan öğrencilerin ortalamalarından daha yüksektir. Başka bir ifade ile çoğu zaman evdeki şiddet olaylarına şahit olan öğrencilerin zorbalığa maruz kalma eğilimleri diğer şiddet sıklıklarından daha yüksektir. Elde edilen anlamlı farklılığın hangi iki grup arasında ortaya çıktığını incelemek amacıyla uygulanan Mann Whitney U testi sonuçlarına dayanarak; bazen ve çoğu zaman şiddet olaylarına şahit öğrenciler hiçbir zaman evde şiddet olaylarına şahit olmayan öğrencilere göre zorbalığa daha fazla maruz kalmaktadır.

Eşyalara zarar verme alt boyutunun sıra ortalamaları dikkate alındığında evde şiddet olaylarına çoğu zaman şahit olan öğrencilerin puan ortalamaları ($\bar{x}=218,73$); bazen

($\bar{x}$ =176,69) şahit olan ve hiçbir zaman ($\bar{x}$ =126,79) şahit olmayan öğrencilerin ortalamalarından daha yüksektir. Başka bir ifade ile çoğu zaman evdeki şiddet olaylarına şahit olan öğrencilerin zorbalığa maruz kalma eğilimleri diğer şiddet sıklıklarından daha yüksektir. Elde edilen anlamlı farklılığın hangi iki grup arasında ortaya çıktığını incelemek amacıyla uygulanan Mann Whitney U testi sonuçlarına dayanarak; bazen ve çoğu zaman şiddet olaylarına şahit öğrenciler hiçbir zaman evde şiddet olaylarına şahit olmayan öğrencilere göre eşyalarına daha fazla zarar verildiği görülmektedir.

Cinsel zorbalık alt boyutunun sıra ortalamaları dikkate alındığında evde şiddet olaylarına çoğu zaman şahit olan öğrencilerin puan ortalamaları ($\bar{x}$ =214,61); bazen ($\bar{x}$ =188,76) şahit olan ve hiçbir zaman ($\bar{x}$ =120,31) şahit olmayan öğrencilerin ortalamalarından daha yüksektir. Başka bir ifade ile çoğu zaman evdeki şiddet olaylarına şahit olan öğrencilerin zorbalığa maruz kalma eğilimleri diğer şiddet sıklıklarından daha yüksektir. Elde edilen anlamlı farklılığın hangi iki grup arasında ortaya çıktığını incelemek amacıyla uygulanan Mann Whitney U testi sonuçlarına dayanarak; bazen ve çoğu zaman şiddet olaylarına şahit öğrenciler hiçbir zaman evde şiddet olaylarına şahit olmayan öğrencilere göre daha fazla cinsel zorbalığa maruz kaldığı görülmektedir.

Zorbalığa maruz kalma genel eğiliminin sıra ortalamaları dikkate alındığında evde şiddet olaylarına çoğu zaman şahit olan öğrencilerin puan ortalamaları ($\bar{x}$ =215,36); bazen şahit olan ($\bar{x}$ =198,46) ve hiçbir zaman ($\bar{x}$ =114,60) şahit olmayan öğrencilerin ortalamalarından daha yüksektir. Başka bir ifade ile çoğu zaman evdeki şiddet olaylarına şahit olan öğrencilerin zorbalığa maruz kalma eğilimleri diğer şiddet sıklıklarından daha yüksektir. Elde edilen anlamlı farklılığın hangi iki grup arasında ortaya çıktığını incelemek amacıyla uygulanan Mann Whitney U testi sonuçlarına dayanarak; bazen ve çoğu zaman şiddet olaylarına şahit öğrenciler hiçbir zaman evde şiddet olaylarına şahit olmayan öğrencilere göre zorbalığa daha fazla maruz kaldığı görülmektedir.

Tablo 4.1.16. Öğrencilerin akran zorbalığı eğilimlerinin evde şiddet olaylarına şahit olma değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığına dair Kruskal Wallis testi

	Evde Şiddet Olaylarına Şahit Olma Sıklığı	N	Sıra Ortalaması	X ²	Kruskal Wallis		Anlamlı Farklılık
					Df	P	
Fiziksel zorbalık	1-Hiçbir zaman	176	115,04	72,583	2	,000*	1-2
	2-Bazen	102	202,79				1-3

Tablo 4.16. Öğrencilerin akran zorbalığı eğilimlerinin evde şiddet olaylarına şahit olma değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığına dair Kruskal Wallis testi “çizelgenin devamı”

	3-Çoğu zaman	22	191,73				
Sözel zorbalık	1-Hiçbir zaman	176	118,00	64,250	2	,000*	1-2 1-3
	2-Bazen	102	195,78				
	3-Çoğu zaman	22	200,55				
Dışlama	1-Hiçbir zaman	176	126,28	39,334	2	,000*	1-2 1-3
	2-Bazen	102	180,59				
	3-Çoğu zaman	22	204,80				
Söylenti çıkarma ve yayma	1-Hiçbir zaman	176	120,36	66,082	2	,000*	1-2 1-3
	2-Bazen	102	192,83				
	3-Çoğu zaman	22	195,34				
Eşyalara zarar verme	1-Hiçbir zaman	176	126,32	44,485	2	,000*	1-2 1-3
	2-Bazen	102	182,50				
	3-Çoğu zaman	22	195,55				
Cinsel zorbalık	1-Hiçbir zaman	176	127,78	41,422	2	,000*	1-2 1-3
	2-Bazen	102	181,76				
	3-Çoğu zaman	22	187,30				
Zorbalık eğilimi (kurban)-Genel	1-Hiçbir zaman	176	112,47	82,698	2	,000*	1-2 1-3
	2-Bazen	102	202,81				
	3-Çoğu zaman	22	212,23				

χ^2 =Kruskal Wallis H Testi, * $p<0,05$:İlişki Anlamlı

Tablo 4.1.16.'da görüldüğü üzere öğrencilerin zorbalık yapma eğilimleri ile evde şiddet olaylarına şahit olma değişkeni arasında *fiziksel zorbalık, sözel zorbalık, dışlama, söylenti çıkarma ve yayma, eşyalara zarar verme, cinsel zorbalık ve genel zorbalık* eğilimine dair elde edilen veriler, gruplar arasında anlamlı düzeyde bir farklılık olduğunu göstermektedir ($p<0,05$).

Fiziksel zorbalık alt boyutunun sıra ortalamaları dikkate alındığında evde şiddet olaylarına bazen şahit olan öğrencilerin puan ortalamaları ($\bar{x}=202,79$); çoğu zaman ($\bar{x}=191,73$) şahit olan ve hiçbir zaman ($\bar{x}=115,04$) şahit olmayan öğrencilerin ortalamalarından daha yüksektir. Başka bir ifade ile evdeki şiddet olaylarına bazen şahit olan öğrencilerin zorbalık eğilimleri diğer şiddet sıklıklarından daha yüksektir. Elde edilen anlamlı farklılığın hangi iki grup arasında ortaya çıktığını incelemek amacıyla uygulanan Mann Whitney U testi sonuçlarına dayanarak; bazen ve çoğu zaman şiddet olaylarına şahit olan öğrenciler, hiçbir zaman evde şiddet olaylarına şahit olmayan öğrencilere göre daha fazla fiziksel zorbalık eğiliminde olduğu görülmektedir.

Sözel zorbalık alt boyutunun sıra ortalamaları dikkate alındığında evde şiddet olaylarına çoğu zaman şahit olan öğrencilerin puan ortalamaları ($\bar{x}=200,55$); bazen ($\bar{x}=195,78$) şahit olan ve hiçbir zaman ($\bar{x}=118,00$) şahit olmayan öğrencilerin ortalamalarından daha yüksektir. Başka bir ifade ile çoğu zaman evdeki şiddet olaylarına şahit olan öğrencilerin zorbalık eğilimleri diğer şiddet sıklıklarından daha yüksektir. Elde edilen anlamlı farklılığın hangi iki grup arasında ortaya çıktığını incelemek amacıyla uygulanan Mann Whitney U testi sonuçlarına dayanarak; bazen ve çoğu zaman şiddet olaylarına şahit olan öğrenciler, hiçbir zaman evde şiddet olaylarına şahit olmayan öğrencilere göre daha fazla sözel zorbalık eğiliminde olduğu görülmektedir.

Dışlama alt boyutunun sıra ortalamaları dikkate alındığında evde şiddet olaylarına çoğu zaman şahit olan öğrencilerin puan ortalamaları ($\bar{x}=204,80$); bazen ($\bar{x}=180,59$) şahit olan ve hiçbir zaman ($\bar{x}=126,28$) şahit olmayan öğrencilerin ortalamalarından daha yüksektir. Başka bir ifade ile çoğu zaman evdeki şiddet olaylarına şahit olan öğrencilerin zorbalık eğilimleri diğer şiddet sıklıklarından daha yüksektir. Elde edilen anlamlı farklılığın hangi iki grup arasında ortaya çıktığını incelemek amacıyla uygulanan Mann Whitney U testi sonuçlarına dayanarak; bazen ve çoğu zaman şiddet olaylarına şahit olan öğrenciler, hiçbir zaman evde şiddet olaylarına şahit olmayan öğrencilere göre arkadaşlarını daha fazla dışlama eğiliminde olduğu görülmektedir.

Söylenti çıkarma ve yayma alt boyutunun sıra ortalamaları dikkate alındığında evde şiddet olaylarına çoğu zaman şahit olan öğrencilerin puan ortalamaları ($\bar{x}=195,34$); bazen ($\bar{x}=192,83$) şahit olan ve hiçbir zaman ($\bar{x}=120,36$) şahit olmayan öğrencilerin ortalamalarından daha yüksektir. Başka bir ifade ile çoğu zaman evdeki şiddet olaylarına şahit olan öğrencilerin zorbalık eğilimleri diğer şiddet sıklıklarından daha yüksektir. Elde edilen anlamlı farklılığın hangi iki grup arasında ortaya çıktığını incelemek amacıyla uygulanan Mann Whitney U testi sonuçlarına dayanarak; bazen ve çoğu zaman şiddet olaylarına şahit olan öğrenciler, hiçbir zaman evde şiddet olaylarına şahit olmayan öğrencilere göre daha fazla söylenti çıkarma ve yayma zorbalığı yapma eğiliminde olduğu görülmektedir.

Eşyalara zarar verme alt boyutunun sıra ortalamaları dikkate alındığında evde şiddet olaylarına çoğu zaman şahit olan öğrencilerin puan ortalamaları ($\bar{x}=195,55$); bazen ($\bar{x}=182,50$) şahit olan ve hiçbir zaman ($\bar{x}=126,32$) şahit olmayan öğrencilerin ortalamalarından daha yüksektir. Başka bir ifade ile çoğu zaman evdeki şiddet olaylarına şahit olan öğrencilerin zorbalık eğilimleri diğer şiddet sıklıklarından daha yüksektir. Elde edilen anlamlı farklılığın hangi iki grup arasında ortaya çıktığını incelemek amacıyla uygulanan Mann Whitney U testi sonuçlarına dayanarak; bazen ve çoğu zaman şiddet olaylarına şahit olan öğrenciler, hiçbir zaman evde şiddet olaylarına şahit olmayan öğrencilere göre daha fazla eşyalara zarar verme eğiliminde olduğu görülmektedir.

Cinsel zorbalık alt boyutunun sıra ortalamaları dikkate alındığında evde şiddet olaylarına çoğu zaman şahit olan öğrencilerin puan ortalamaları ($\bar{x}=187,30$); bazen ($\bar{x}=181,76$) şahit olan ve hiçbir zaman ($\bar{x}=127,78$) şahit olmayan öğrencilerin ortalamalarından daha yüksektir. Başka bir ifade ile çoğu zaman evdeki şiddet olaylarına şahit olan öğrencilerin zorbalık eğilimleri diğer şiddet sıklıklarından daha yüksektir. Elde edilen anlamlı farklılığın hangi iki grup arasında ortaya çıktığını incelemek amacıyla uygulanan Mann Whitney U testi sonuçlarına dayanarak; bazen ve çoğu zaman şiddet olaylarına şahit olan öğrenciler hiçbir zaman evde şiddet olaylarına şahit olmayan öğrencilere göre daha fazla cinsel zorbalık eğiliminde olduğu görülmektedir.

Zorbalık genel eğiliminin sıra ortalamaları dikkate alındığında evde şiddet olaylarına çoğu zaman şahit olan öğrencilerin puan ortalamaları ($\bar{x}=212,23$); bazen ($\bar{x}=202,81$) şahit olan ve hiçbir zaman ($\bar{x}=112,47$) şahit olmayan öğrencilerin ortalamalarından daha yüksektir. Başka bir ifade ile çoğu zaman evdeki şiddet olaylarına

şahit olan öğrencilerin zorbalık genel eğilimleri diğer şiddet sıklıklarından daha yüksektir. Elde edilen anlamlı farklılığın hangi iki grup arasında ortaya çıktığını incelemek amacıyla uygulanan Mann Whitney U testi sonuçlarına dayanarak; bazen ve çoğu zaman şiddet olaylarına şahit olan öğrenciler, hiçbir zaman evde şiddet olaylarına şahit olmayan öğrencilere göre daha fazla zorbalık eğiliminde olduğu görülmektedir.

Tablo 4.1.17. Öğrencilerin akran zorbalığına maruz kalma düzeylerinin sosyoekonomik durum değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığına dair Kruskal Wallis testi

	Sosyoekonomik Maddi Durum	N	Sıra Ortalaması	X ²	Kruskal Wallis		Anlamlı Farklılık
					Df	P	
Fiziksel zorbalık	Düşük	85	146,42	4,783	2	,091	
	Orta	186	147,15				
	Yüksek	29	183,95				
Sözel zorbalık	1-Düşük	85	178,23	13,286	2	,001*	1-2
	2-Orta	186	137,15				
	3-Yüksek	29	154,84				
Dışlama	1-Düşük	85	176,95	12,805	2	,002*	1-2
	2-Orta	186	137,04				
	3-Yüksek	29	159,31				
Söylenti çıkarma ve yayma	1-Düşük	85	168,41	6,475	2	,039*	1-2
	2-Orta	186	140,79				
	3-Yüksek	29	160,28				
Eşyalara zarar verme	Düşük	85	147,39	3,375	2	,185	
	Orta	186	147,64				
	Yüksek	29	177,93				
Cinsel zorbalık	1-Düşük	85	152,37	6,524	2	,038*	2-3

Tablo 4.1.17. Öğrencilerin akran zorbalığına maruz kalma düzeylerinin sosyoekonomik durum değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığına dair Kruskal Wallis testi “çizelgenin devamı”

	2-Orta	186	144,16				
	3-Yüksek	29	185,71				
Zorbalığa maruz kalma (kurban) eğilimleri-Genel	1-Düşük	85	166,66	10,377	2	,006*	1-2 2-3
	2-Orta	186	138,27				
	3-Yüksek	29	181,59				

χ^2 =Kruskal Wallis H Testi, * $p<0,05$:İlişki Anlamlı

Tablo 4.1.17.’de görüldüğü üzere öğrencilerin zorbalığa maruz kalma eğilimleri ile sosyoekonomik durum değişkeni arasında *sözel zorbalık, dışlama, söylenti çıkarma ve yayma, cinsel zorbalık ve zorbalığa maruz kalma* genel zorbalık eğilimine dair elde edilen veriler, gruplar arasında anlamlı düzeyde bir farklılık olduğunu göstermektedir ($p<0,05$).

Sözel zorbalık alt boyutunun sıra ortalamaları dikkate alındığında sosyoekonomik durumu düşük olan öğrencilerin puan ortalamaları ($\bar{x}=178,23$); yüksek ($\bar{x}=154,84$) ve orta ($\bar{x}=137,15$) olan öğrencilerin ortalamalarından daha yüksektir. Diğer bir ifade ile sosyoekonomik durumu düşük olan öğrencilerin zorbalığa maruz kalma eğilimleri diğerlerine göre daha yüksektir. Gruplar arasında saptanan farkın hangi ikili karşılaştırmalardan kaynaklandığını ortaya koymak amacıyla gerçekleştirilen Mann Whitney U testi kapsamında sosyoekonomik durumu düşük olan öğrencilerin, sosyoekonomik durumu orta olanlara göre daha fazla sözel zorbalığa maruz kaldığı görülmektedir.

Dışlama alt boyutunun sıra ortalamaları dikkate alındığında sosyoekonomik durumu düşük olan öğrencilerin puan ortalamaları ($\bar{x}=176,95$); yüksek ($\bar{x}=159,31$) ve orta ($\bar{x}=137,04$) olan öğrencilerin ortalamalarından daha yüksektir. Diğer bir ifade ile sosyoekonomik durumu düşük olan öğrencilerin zorbalığa maruz kalma eğilimleri diğerlerinden daha yüksektir. Gruplar arasında saptanan farkın hangi ikili karşılaştırmalardan kaynaklandığını ortaya koymak amacıyla gerçekleştirilen Mann Whitney U testi kapsamında sosyoekonomik durumu düşük olan öğrencilerin sosyoekonomik durumu orta olanlara göre daha fazla dışlamaya maruz kaldığı ortaya çıkmıştır.

Söylenti çıkarma ve yayma alt boyutunun sıra ortalamaları dikkate alındığında sosyoekonomik durumu düşük olan öğrencilerin puan ortalamaları ($\bar{x}$ =168,41); yüksek ($\bar{x}$ =160,28) ve orta ($\bar{x}$ =140,79) olan öğrencilerin ortalamalarından daha yüksektir. Diğer bir ifade ile sosyoekonomik durumu düşük olan öğrencilerin zorbalığa maruz kalma eğilimleri diğer sosyoekonomik durumlardan daha yüksektir. Gruplar arasında saptanan farkın hangi ikili karşılaştırmalardan kaynaklandığını ortaya koymak amacıyla gerçekleştirilen Mann Whitney U testi kapsamında sosyoekonomik durumu düşük olan öğrencilerin sosyoekonomik durumu orta olanlara göre daha fazla söylenti çıkarma ve yaymaya maruz kaldığı görülmektedir.

Cinsel zorbalık alt boyutunun sıra ortalamaları dikkate alındığında sosyoekonomik durumu yüksek olan öğrencilerin puan ortalamaları ($\bar{x}$ =185,71); düşük ($\bar{x}$ =152,37) ve orta ($\bar{x}$ =144,16) olan öğrencilerin ortalamalarından daha yüksektir. Diğer bir ifade ile sosyoekonomik durumu yüksek olan öğrencilerin zorbalığa maruz kalma eğilimleri diğerlerinden daha yüksektir. Gruplar arasında saptanan farkın hangi ikili karşılaştırmalardan kaynaklandığını ortaya koymak amacıyla gerçekleştirilen Mann Whitney U testi kapsamında sosyoekonomik durumu yüksek olan öğrenciler, sosyoekonomik durumu orta olanlara göre daha fazla cinsel zorbalığa maruz kaldığı görülmektedir.

Zorbalığa maruz kalma genel eğilimi sıra ortalamaları dikkate alındığında sosyoekonomik durumu yüksek olan öğrencilerin puan ortalamaları ($\bar{x}$ =181,59); düşük ($\bar{x}$ =166,66) ve orta ($\bar{x}$ =138,27) olan öğrencilerin ortalamalarından daha yüksektir. Diğer bir ifade ile sosyoekonomik durumu yüksek olan öğrencilerin zorbalığa maruz kalma eğilimleri diğerine göre daha yüksektir. Gruplar arasında saptanan farkın hangi ikili karşılaştırmalardan kaynaklandığını ortaya koymak amacıyla gerçekleştirilen Mann Whitney U testi kapsamında sosyoekonomik durumu orta olan öğrencilerin sosyoekonomik durumu düşük ve yüksek olan öğrencilere göre zorbalığa daha az maruz kaldığı görülmektedir.

Tablo 4.1.18. Öğrencilerin akran zorbalığı eğiliminin sosyoekonomik durum değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığına dair Kruskal Wallis testi

	Sosyoekonomik Maddi Durum	N	Sıra Ortalaması	X ²	Kruskal Wallis		Anlamlı Farklılık
					Df	P	

Tablo 4.18. Öğrencilerin akran zorbalığı eğiliminin sosyoekonomik durum değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığına dair Kruskal Wallis testi “çizelgenin devamı”

Fiziksel zorbalık	1-Düşük	85	133,95	9,520	2	,009*	1-3 2-3
	2-Orta	186	151,79				
	3-Yüksek	29	190,72				
Sözel zorbalık	1-Düşük	85	139,51	7,533	2	,023*	1-3 2-3
	2-Orta	186	149,57				
	3-Yüksek	29	188,71				
Dışlama	Düşük	85	144,86	1,101	2	,577	
	Orta	186	151,13				
	Yüksek	29	162,98				
Söylenti çıkarma ve yayma	Düşük	85	156,43	,718	2	,698	
	Orta	186	148,31				
	Yüksek	29	147,16				
Eşyalara zarar verme	Düşük	85	144,95	4,880	2	,087	
	Orta	186	148,52				
	Yüksek	29	179,45				
Cinsel zorbalık	Düşük	85	145,63	5,429	2	,066	
	Orta	186	148,08				
	Yüksek	29	180,31				
Zorbalık eğilimi (zorba)-Genel	1-Düşük	85	135,56	7,519	2	,023*	1-3 2-3
	2-Orta	186	151,77				

Tablo 4.1.18. Öğrencilerin akran zorbalığı eğiliminin sosyoekonomik durum değişkenine göre farklılaşp farklılaşmadığına dair Kruskal Wallis testi “çizelgenin devamı”

	3-Yüksek	29	186,16				
--	----------	----	--------	--	--	--	--

χ^2 =Kruskal Wallis H Testi, * $p<0,05$:İlişki Anlamlı

Tablo 4.1.18.’de görüldüğü üzere öğrencilerin zorbalık eğilimleri ile sosyoekonomik durum değişkeni arasında *fiziksel zorbalık, sözel zorbalık ve zorbalık* genel zorbalık eğilimine dair elde edilen veriler, gruplar arasında anlamlı düzeyde bir farklılık olduğunu göstermektedir ($p<0,05$).

Fiziksel zorbalık alt boyutunun sıra ortalamaları dikkate alındığında sosyoekonomik durumu yüksek olan öğrencilerin puan ortalamaları ($\bar{x}=190,72$); orta ($\bar{x}=151,79$) ve düşük ($\bar{x}=133,95$) olan öğrencilerin ortalamalarından daha yüksektir. Diğer bir ifade ile sosyoekonomik durumu yüksek olan öğrencilerin zorbalık eğilimleri diğerlerine göre daha yüksektir. Gruplar arasında saptanan farkın hangi ikili karşılaştırmalardan kaynaklandığını ortaya koymak amacıyla gerçekleştirilen Mann Whitney U testi kapsamında sosyoekonomik durumu yüksek olan öğrenciler, sosyoekonomik durumu düşük ve orta olanlara göre daha fazla fiziksel zorbalık eğiliminde olduğu görülmektedir.

Sözel zorbalık alt boyutunun sıra ortalamaları dikkate alındığında sosyoekonomik durumu yüksek olan öğrencilerin puan ortalamaları ($\bar{x}=188,71$); orta ($\bar{x}=149,57$) ve düşük ($\bar{x}=139,51$) olan öğrencilerin ortalamalarından daha yüksektir. Diğer bir ifade ile sosyoekonomik durumu yüksek olan öğrencilerin zorbalık eğilimleri diğerlerine göre daha yüksektir. Gruplar arasında saptanan farkın hangi ikili karşılaştırmalardan kaynaklandığını ortaya koymak amacıyla gerçekleştirilen Mann Whitney U testi kapsamında sosyoekonomik durumu yüksek olan öğrenciler, sosyoekonomik durumu düşük ve orta olanlara göre daha fazla sözel zorbalık eğiliminde olduğu görülmektedir.

Zorbalık genel eğilimi sıra ortalamaları dikkate alındığında sosyoekonomik durumu yüksek olan öğrencilerin puan ortalamaları ($\bar{x}=186,16$); orta ($\bar{x}=151,77$) ve düşük ($\bar{x}=135,56$) olan öğrencilerin ortalamalarından daha yüksektir. Diğer bir ifade ile sosyoekonomik durumu yüksek olan ortaokuldaki öğrencilerin zorbalık eğilimleri diğerlerine göre daha yüksektir. Gruplar arasında saptanan farkın hangi ikili karşılaştırmalardan kaynaklandığını ortaya koymak amacıyla gerçekleştirilen Mann Whitney U testi kapsamında sosyoekonomik durumu yüksek olan öğrenciler,

sosyoekonomik durumu düşük ve orta olanlara göre daha fazla zorbalık eğiliminde olduğu görülmektedir.

4.2. Tartışma

Batman ili Merkez ilçesinde farklı 9 ortaokulda 5.,6.,7., ve 8. Sınıfta öğrenim gören 300 öğrenciye uygulanan Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği Ergen Formu sonucunda, öğrencilerin zorbalığa maruz kalma eğilimi ve alt boyutlarına yönelik ortalama değerlerin dağılımı incelendiğinde araştırmaya katılan öğrencilerin zorbalığa maruz kalma eğilimlerinde en yüksek ortalama değer ‘Dışlama’ alt boyutuna ait olduğu, bunu sırasıyla ‘Sözel zorbalık, fiziksel zorbalık, söylenti çıkarma ve yayma, eşyalara zarar verme, cinsel zorbalık’ olduğu görülmektedir. Göçmen öğrencilerin sosyokültürel farklılık, dil engeli, aidiyet ve uyum problemi gibi sebeplerden dolayı en çok uğradıkları zorbalık türünün ‘Sosyal dışlanma’ olduğu bulgusunu elde eden çeşitli araştırmalar bulunmaktadır (Kia-Keating & Ellis, 2007; Dryden-Peterson, 2016; Block et al., 2014). Ersoy ve Turan (2019) araştırmalarında göçmen öğrencilerin arkadaşları tarafından ötekileştirici ve dışlayıcı tutumlara maruz kaldığı tespit edilmiştir. Bu durum öğrencilerin okula karşı olumsuz bir tutum sergilemelerine ve akademik yönden olumsuz etkilenmelerine sebep olmuştur. Göçmen öğrencilerde akran zorbalığının bir alt boyutu olan dışlanmanın yaygın olduğu literatürde ortaya çıkan önemli bir bulgudur. Kültürel farklılıklar, dil bariyeri, ön yargılar ve sosyal uyumdan dolayı göçmen öğrenciler dışlanmakta ve akran zorbalığı ile daha sık karşılaşma riskini artırmaktadır. Alan yazında bu durumla alakalı özellikle sosyal dışlanma, sözel zorbalık ve kimi zaman fiziksel zorbalık şeklinde ortaya çıktığı görülmektedir (Peguero, 2011; Berry, 1997; Strohmeier & Spiel, 2003; Adıbatmaz, 2017).

Öğrencilerin zorbalık eğilimlerinde en yüksek ortalama değer ‘Fiziksel zorbalık’ alt boyutuna ait olduğu, bunu sırası ile ‘Dışlama, sözel zorbalık, söylenti çıkarma ve yayma, eşyalara zarar verme, cinsel zorbalık’ olduğu görülmektedir. Rambaran ve arkadaşları (2013) tarafından yapılan bir araştırmada göçmen öğrencilerin arkadaşları arasında statü kazanmak için fiziksel zorbalığa eğilimli oldukları ortaya çıkmıştır. Genellikle akranları arasındaki bağların zayıf olduğu yerlerde göçmen öğrencilerin kendilerini ortaya koymak için fiziksel zorbalığa başvurdukları öne sürülmektedir. Genel anlamda göçmen öğrencilerin sosyal çevreye uyum sağlayamadıkları için fiziksel zorbalık gibi doğrudan zorbalık türlerine daha fazla yöneldikleri diğer önemli bulgular arasındadır (Roland & Idsøe 2010). Göçmen

öğrencilerin sosyokültürel farklılıklardan dolayı güçlük yaşadığı, dil bariyerinden dolayı kendilerini ifade edemedikleri için fiziksel zorbalığa yönelmektedir.

Zorbalığa maruz kalma genel eğilim ortalamasının düşük ortalamaya sahip olduğu ortaokulda okuyan öğrencilerde genel olarak düşük oranda zorbalığa maruz kaldıkları tespit edilmiştir. Alan yazında göçmen öğrencilerin akran zorbalığına daha az maruz kaldıkları ile ilgili bulgular sınırlı olsa dahi, ulusal ve uluslararası bazı kaynaklarda göçmen öğrencilerin akran zorbalığına daha az uğradığını gösteren açıklamalar yer almaktadır. Göçmen öğrencilerin zorbalığa daha az maruz kalmalarının altında yatan nedenler kültürel etmenler, aile tutumları, destek grupları ve dayanışma mekanizmaları şeklinde yer almaktadır. Fakat bu sonuçlar çalışmanın yapıldığı bölgeye, sosyoekonomik şartlara ve örneklem grubunun niteliklerine göre farklılık gösterebilmektedir. Vervoort ve diğerleri (2010) araştırmalarında etnik çeşitliliğinin fazla olduğu okullarda göçmen öğrencilerin benzer etnik gruplarla kaynaşma eğilimi gösterdiğinde zorbalığa daha az maruz kaldıkları gözlemlenmiştir. Bazı çalışmalar göçmen öğrencilerin çevresiyle uyum sağlama sürecinde bir takım problemle karşılaşsalar dahi zorbalığa uğrama konusunda daha az deneyim yaşadıklarını ortaya koymuştur. Göçmen öğrencilerde zorbalık deneyimine daha az rastlanmasında ebeveyn desteğinin, okul-sınıf iklimi ve öğretmen tutumlarının önemine vurgu yapmaktadır. Bu bulgular göçmen öğrencilerin zorbalığa az maruz kaldığını gösterse dahi bu durum bütün göçmen gruplar için geçerli olmayabilir. Göçmen öğrencilerin uyum sağlama düzeyi, yaşadıkları toplumun göçmenlere bakış açısı, okulun sosyal iklimine göre değişkenlik gösterebilmektedir.

Zorbalık eğilimi ve alt boyutlarına yönelik ortalama değerlerin dağılımı göz önünde bulundurulduğunda zorbalık genel eğilim ortalamasının düşük ortalamaya sahip olduğu ortaokulda okuyan öğrencilerde genel olarak düşük zorbalık eğilimlerinin olduğu tespit edilmiştir. Bu durum kendilerini koruma, sosyal uyum (model alma, taklit etme), özellikle ergenlik döneminde çevresi tarafından onaylanma isteği ve statü kazanma arzusundan kaynaklanmaktadır. Alan yazında okul ya da sınıf ikliminin akran zorbalığı eyleminin üzerinde önemli derecede etkisi olduğu ortaya çıkmıştır. Zorbalığın yaygın olduğu yerlerde göçmen öğrencilerin de akran zorbalığına meyilli olabilecekleri ile ilgili çeşitli çalışmalar yer almaktadır. Bu araştırmalar zorbalık kültürünün hâkim olduğu sosyokültürel alanlarda göçmen öğrencilerin de bu kültüre adapte olmak için zorba ya da kurban olmaya yatkın olduğunu ileri sürmektedir (Vervoort et al., 2010).

Cinsiyet değişkenine göre; ölçeğin alt boyutlarının sıra ortalamaları dikkate alındığında fiziksel zorbalık, söylenti çıkarma ve yayma, eşyalara zarar verme alt boyutlarında ve genel zorbalık düzeyinde erkeklerin daha fazla zorbalığa maruz kaldığı görülmektedir. Fiziksel zorbalık, sözel zorbalık, dışlama, söylenti çıkarma ve yayma, eşyalara zarar verme alt boyutlarında ve genel zorbalık düzeyinde de erkeklerin daha fazla zorbalık yaptığı görülmektedir. Nitekim ulusal ve uluslararası araştırmalarda akran zorbalığının erkekler arasında daha yaygın olduğu, alan yazında fiziksel zorbalığın erkeklerde daha fazla görüldüğü yönünde farklı araştırmalarda ortaya çıkmıştır (Craig & Pepler, 1997; Kepenekçi ve ınkır, 2006; Espelage & Swearer, 2003).

Sınıf düzeyi değişkenine göre; öğrencilerin zorbalığa maruz kalma(kurban) genel eğilimi ve alt boyutları (fiziksel zorbalık, sözel zorbalık, dışlama, söylenti çıkarma ve yayma, eşyalara zarar verme ve cinsel zorbalık) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık belirlenmemiştir. Sınıf düzeyinden ziyade okul iklimi, ğrenci ve veli profili gibi daha kapsamlı etmenlerin zorbalığa sebebiyet verebileceği düşünülmektedir. Olweus (1993) zorbalığa maruz kalma(kurban) ile sınıf düzeyinin birbiriyle direkt bağlantılı olmadığını, fakat zorbalık türlerinin yaş ile birlikte farklılık gösterebileceğini, kk yaş gruplarında fiziksel zorbalık; büyük yaş gruplarında ise sözel zorbalık ve dışlama gibi dolaylı zorbalık türlerinin daha sık görülebileceğini ifade etmektedir. Bilhassa ergenlik döneminin öğrenciler üzerinde yarattığı değişikliklere binaen sosyal zorbalığın artabileceği ancak zorbalığa maruz kalma(kurban) genel eğilimi ile sınıf düzeyi arasında anlamlı bir fark olmadığını belirtmektedir. Uluslararası ğrenci Değerlendirme Programı (PISA) (2017) raporunda zorbalığa maruz kalma(kurban) ile öğrencilerin sınıf düzeyi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı ve bu sınıf düzeylerinin ülkelere göre farklılık gösterebileceği ifade edilmiştir. Dlek (2002) doktora tezinde zorbalığa maruz kalma (kurban) genel eğiliminin sınıf düzeyi ile ilişkili olmadığı fakat fiziksel ve sözel zorbalık gibi alt boyutlarda yaş faktörüne göre değişebileceğini ifade etmiştir. Özellikle ergenlik döneminde sosyal faktörler ve kültürel farklılıklar sebebiyle zorbalık davranışlarında artış yaşanmaktadır. Bununla alakalı alan yazında bazı araştırmalar göçmen öğrencilerin sınıf düzeyi değişkeni ile zorbalığa uğrama eğilimi arasında anlamlı bir fark olduğu vurgulanmaktadır. Bu durumun öğrencilerin kimliklerini sorgulamaları, uyum sağlama problemi ve ötekileştirme gibi sebeplerden kaynaklandığı ne sürülmektedir (Taylor & Sidhu, 2012). Öğrencilerin zorbalık yapma eğilimleri ve sınıf değişkenleri arasındaki ilişkiye bakıldığında ise sınıf değişkeni zorbalık düzeyi ve alt

boyutlarına göre anlamlı bir varyans göstermediği tespit edilmiştir. Sınıf düzeyi ile zorbalık davranışı eğilimi arasında bir ilişkinin bulunamaması ile ilgili kaynaklar literatürde sınırlı olsa bile buna benzer bulgulara erişen çalışmalar da yer almaktadır (Sirin & Rogers-Sirin, 2015). Bu çalışmalar genel olarak göçmen öğrencilerle ilgilidir. Çünkü bu durumun altında yatan bir takım psikososyal sebepler bulunmaktadır. Zorbalık davranışlarının daha çok sosyokültürel farklılıklar ve sosyal çevre tarafından kabul görme seviyesi ile bağlantılı olduğunu düşünülmektedir.

Öğrencilerin zorbalığa maruz kalma(kurban) ve zorbalık yapma eğilimleri ile Türkçe bilme düzeyi değişkeni arasında *sözel zorbalık, dışlama ve genel zorbalık boyutu* eğilimine dair elde edilen veriler, gruplar arasında anlamlı düzeyde bir farklılık olduğunu göstermektedir. Zorbalığa maruz kalma ve zorbalık yapma eğilimi genel boyutuna göre, gruplar arasındaki farka baktığımızda; orta seviye Türkçe bilen öğrencilerin, ileri seviye Türkçe bilen öğrencilere göre daha fazla zorbalığa maruz kalma ve zorbalık yapma eğiliminde olduğu görülmektedir. Kara ve Özenç (2021) araştırmalarında içerik analizi yoluyla dil bariyeri nedeniyle göçmen öğrencilerin okulda maruz kaldıkları dışlanma ve saldırganlık davranışlarını incelemişlerdir. Çalışma sonucunda dil becerisi düşük olan göçmen öğrencilerin sosyal uyum sağlamakta güçlük çektikleri ve bunun zorbalığa sebep olduğu belirtilmiştir. Motti-Stefanidi vd. (2012) çalışmalarında dil becerisi yüksek olan göçmenlerin daha çabuk sosyal uyum sağladıkları ve dil yetersizliği olanların ise dışlama ve kimlik karmaşası yaşama ihtimalini doğurduğu bu yüzden içinde kapanma ya da saldırganlık gibi olumsuz davranışlara dönüşebileceği temel bulguları arasındadır. Dil yetersizliği nedeniyle, göçmen öğrencilerin dil konuşma becerilerinin geliştikçe iletişim kurma deneyimlerinin arttığını, sosyal çevreye adaptasyon sorununun azaldığını, bundan dolayı zorbalığa daha az maruz kalmaktadır. Göçmen öğrencilerin göç ettikleri ülkenin anadilini bilme düzeyleri arttıkça sosyal çevreye uyumları ve arkadaşlık ilişkileri gelişir, zorbalığa uğrama durumları düşer. Dil becerileri sayesinde göçmen öğrenciler kendilerini daha rahat ifade edebilmekte sosyal dışlanma ve izolasyona; dolayısıyla zorbalığa maruz kalma durumlarının önüne geçmektedir. Göçmen öğrencilerin akran zorbalığı yönelimleri ile göç ettikleri ülkenin anadilini bilme düzeyleri arasında doğrudan bir ilişki olmadığına dair çeşitli araştırmalar bulunmaktadır. Bu çalışmalar dil bariyerinin yalnız başına akran zorbalığı eylemini belirlemediğini fakat toplumsal ilişkilerde iletişim kurmayı kolaylaştırdığını belirtmektedir. Bazı araştırmalar göçmen öğrencilerin akran zorbalığı yönelimlerinin dil yeterliliğinden daha çok toplumsal destek, sosyal uyum ve psikolojik

etmenler ile daha çok alakalı olduğunu vurgulamaktadır (Berry, 1997; Portes & Rumbaut, 2001).

Zorbalığa maruz kalma eğilimleri ile okuldaki ders başarı algısı değişkeni arasında *fiziksel zorbalık, sözel zorbalık, dışlama, söylenti çıkarma ve yayma, eşyalara zarar verme ve zorbalığa maruz kalma eğilimleri genel boyutu* eğilimine dair elde edilen veriler, gruplar arasında anlamlı düzeyde bir farklılık olduğunu göstermektedir. Zorbalığa maruz kalma genel eğilimi gruplar arasındaki farkın hangi ikili gruplar arasında olduğunu tespit etmek amacı ile yapılan test sonucunda; ders başarı seviyesi düşük olan öğrenciler, ders başarı seviyesi iyi olanlara göre; ders başarı seviyesi orta olan öğrenciler ise ders başarı seviyesi iyi olanlara göre daha çok zorbalığa maruz kaldığı ortaya çıkmıştır. Göçmen öğrencilerin akademik başarı düzeyleri ile zorbalık arasındaki ilişkiyi inceleyen yerli ve yabancı kaynaklar, düşük akademik başarının göçmen öğrencileri akran zorbalığı kurbanı olma riskini doğurabileceğini vurgulamaktadır. Genellikle sosyal çevreye uyum problemleri, dil bariyeri, ötekileştirme ve sosyal izolasyon gibi etmenlerle bağlantı kurulmaktadır. B. Çüm ve S. Çüm (2022) araştırmalarında okuldaki ders başarısının zorbalığa maruz kalma durumu ile doğrudan ilişkili olduğu ve bu durumun okula karşı tutumu olumsuz etkilediğini oraya koymuşlardır. Alan yazında akademik başarı düzeyi düşük olan öğrencilerin daha fazla zorbalığa uğradığı yönünde yabancı kaynaklar da desteklemektedir (Juvonen & Graham, 2014; Nansel et al., 2001).

Öğrencilerin zorbalık yapma eğilimleri ile okuldaki ders başarı algısı değişkeni arasında *fiziksel zorbalık, sözel zorbalık, dışlama, söylenti çıkarma ve yayma ve zorbalık eğilimleri genel boyutu* arasında anlamlı bir fark tespit edilmiştir. Zorbalık genel eğilimi gruplar arasındaki farkın hangi gruplar arasında olduğunu tespit etmek amacı ile yapılan test sonucuna göre ders başarı seviyesi orta olan öğrenciler, ders başarı seviyesi iyi ve düşük olanlara göre daha fazla zorbalık yapma eğilimindedir. Pellegrini ve Long (2002) araştırmalarında öğrencilerin zorbalık yapma eğilimi ile akademik düzey arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Araştırma sonucunda akademik düzeyi orta olan öğrencilerin düşük ve yüksek olanlara nazaran daha çok zorbalık yapma eğiliminde olduğu ortaya çıkmıştır. Juvonen ve Graham (2014) öğrencilerin zorbalık eylemlerinin psikolojik ve sosyal nedenlerini araştırmışlardır. Ders başarı seviyesi orta olan öğrencilerin sosyal statü elde etmek ve başkalarının dikkatini üzerine çekme maksadıyla zorbalık yapma eğiliminde olabileceğini vurgulamışlardır. Alan yazında akademik başarısı orta düzeyde olan öğrencilerin düşük ve yüksek olanlara göre daha fazla zorbalık yapma eğilimde

olduğunu ortaya atan pek çok çalışma bulunmaktadır (Nansel et al.,2014; Olweus, 1993; Espelage & Swearer, 2003). Göçmen öğrencilerin okuldaki ders başarıları ile zorbalık eğilimleri arasındaki ilişki akademik başarının sosyal entegrasyon ve psikolojik faktörlerle olan ilişkisi sebebiyle alan yazında detaylı bir şekilde incelenmektedir. Öğrencilerin okuldaki derslerde başarısız olmalarının sosyal uyumu zorlaştırdığını ve akran zorbalığı eğilimlerini arttırdığını ortaya koymuştur. Sosyal entegrasyon ile akademik başarıları arasındaki ilişkinin göçmen öğrencilerin akran zorbalığı eğilimlerini etkilediğini vurgulamışlardır. Okuldaki ders başarısı düşük olan göçmen öğrencilerin akran zorbalığına daha yatkın oldukları belirtilmiştir. Dil bariyeri ve sosyokültürel farklılıklardan dolayı akademik güçlükler yaşayan göçmen öğrencilerin daha çok ötekileştirmesine sebep olmaktadır. Literatürde pek çok kaynak düşük akademik başarıya sahip öğrencilerin akran zorbalığına daha fazla eğilimli olduğu bulgusuna erişmiştir (Anderson & Bushman, 2002; Bradshaw et al., 2013; Espelage & Swearer, 2003).

Araştırmada öğrencilerinin zorbalığa maruz kalma eğilimleri ile annelerinin eğitim düzeyi değişkeni arasında tüm alt boyutlar (*fiziksel zorbalık, sözel zorbalık, dışlama, söylenti çıkarma ve yayma, eşyalara zarar verme, cinsel zorbalık ve zorbalığa maruz kalma eğilimleri genel boyutu*) arasında anlamlı bir fark tespit edilmiştir. Zorbalığa maruz kalma genel eğiliminin gruplar arasındaki farkın hangi gruplar arasında olduğunu tespit etmek amacı ile yapılan teste göre; annesinin eğitim durumu okuryazar olmayan öğrenciler, annesinin eğitim durumu ilköğretim, ortaokul, lise ve üniversite olanlara göre; annesinin eğitim durumu ortaokul olan öğrenciler ise annesinin eğitim durumu üniversite olanlara göre daha fazla zorbalığa maruz kalmaktadır. Göçmen öğrencilerin annelerinin eğitim düzeyi öğrencilerin akademik ve sosyal gelişiminde önemli bir yer tutar bu yüzden akran zorbalığı ile de bağlantılıdır. Alan yazında pek çok çalışma annelerin eğitim düzeyinin öğrencilerin sosyal becerilerini geliştirme şeklini etkileyebileceğini göstermektedir. Anneleri daha çok yüksek eğitim düzeyinde olan öğrenciler genelde daha fazla ailesi tarafından desteklenir. Bu yüzden okul ortamındaki akran zorbalığından daha az etkilenmiş olur. Annesi düşük eğitim düzeyine sahip öğrenciler daha fazla sosyal dışlanmaya ve zorbalığa maruz kalmaktadır (Portes & Rumbaut, 2001). Annenin eğitim seviyesi öğrencilerin ders başarısını da doğrudan etkileyebilmektedir. Annesi daha çok yüksek eğitim düzeyine sahip öğrenciler daha fazla akademik başarı gösterme eğiliminde olurlar. Bu durum öğrencilerin akranları tarafından zorbalığa daha az maruz kalmalarını ve daha fazla sosyal kabul görmesini sağlar (McLeman & Smit, 2006).

Öğrencilerin zorbalık yapma eğilimleri ile annelerinin eğitim düzeyi değişkeni arasında *sözel zorbalık, dışlama, söylenti çıkarma ve yayma ve genel zorbalık* eğilimine dair elde edilen veriler, gruplar arasında anlamlı düzeyde bir farklılık olduğunu göstermektedir. Zorbalık yapma genel eğilimi boyutunda gruplar arasındaki farkın hangi ikili gruplar arasında olduğunu tespit etmek amacı ile yapılan teste göre; annesinin eğitim durumu okuryazar olmayan öğrenciler, annesinin eğitim durumu ilkököl, ortaokul ve üniversite olanlara göre; annesinin eğitim durumu ortaokul olan öğrenciler ise annesinin eğitim durumu üniversite olanlara göre daha fazla zorbalık yapma eğilimindedir. Alan yazında göçmen öğrencilerin annelerinin eğitim düzeyleri ile akran zorbalığı yapma eğilimleri arasındaki ilişkiye yönelik çeşitli bulgular yer almaktadır. Eğitim seviyesi yüksek olan annelerin bulunduğu bir aile ortamında çocuklarına daha fazla zaman ayırdıkları, daha güçlü sosyal destek sağladıkları görülmüştür. Yüksek eğitim düzeyine sahip anneler çocuklarının yaşamış olduğu problemleri daha iyi anlayabilir ve daha doğru bir tutum sergileyebilmektedir. Bu tür aile ortamları çocukların akran zorbalığına olan eğilimlerini engelleyebilmektedir. Aksine düşük akademik düzeye sahip anneler çocuklarına duygusal, akademik ve sosyal beceriler yönünden destek sağlamada yetersiz olurlar. Bu durum öğrencilerin davranışlarını olumsuz etkilemekte, akran zorbalığına eğilim göstermelerine sebep olmaktadır (Sirin & Rogers-Sirin, 2015; McLeman & Smit, 2006).

Araştırmada öğrencilerin zorbalığa maruz kalma eğilimleri ile babalarının eğitim düzeyi değişkeni arasında *fiziksel zorbalık, dışlama, söylenti çıkarma ve yayma, eşyalara zarar verme ve zorbalığa maruz kalma eğilimleri genel boyutu* eğilimine dair elde edilen veriler, gruplar arasında anlamlı düzeyde bir farklılık olduğunu göstermektedir. Genel zorbalığa maruz kalma boyutuna göre; babasının eğitim durumu okuryazar olmayan öğrenciler, babasının eğitim durumu ilkököl, ortaokul, lise ve üniversite olanlara göre zorbalığa daha fazla maruz kalmaktadır. Literatürde konuyla ilgili yapılan araştırmalarda babanın eğitim düzeyinin göçmen öğrencilerin akademik ve sosyal gelişimini doğrudan etkilediğini bu durumun akran zorbalığı durumlarını dolaylı olarak etkileyebileceği öne sürülmektedir. Göçmen öğrencilerin ailelerinin eğitim seviyesi ev sahibi ülkenin dilini ve kültürünü öğrenmeleri konusunda destek sağlamaktadır. Bu durum sosyal kabul sürecine katkı sağlar ve akran zorbalığına uğrama durumunu azaltır. Portes ve Rumbaut (2001) çalışmalarında yüksek eğitim seviyesine sahip babaların çocuklarına sosyal sermaye ve

maddi destek konusunda yardım edebileceklerini, göçmen öğrencilerin sosyoekonomik statüleri sayesinde zorbalığa uğrama riskinin azaldığını belirtmiştir.

Öğrencilerin zorbalık eğilimleri ile babalarının eğitim düzeyi değişkeni arasında *fiziksel zorbalık, sözel zorbalık, dışlama, söylenti çıkarma ve yayma, eşyalara zarar verme ve genel zorbalık* eğilimine dair elde edilen veriler, gruplar arasında anlamlı düzeyde bir farklılık olduğunu göstermektedir. Genel zorbalık eğilimi boyutuna göre; babasının eğitim durumu okuryazar olmayan öğrenciler, babasının eğitim durumu ilkokul, ortaokul ve lise olandan; babasının eğitim durumu ilkokul olan öğrenciler ise babasının eğitim durumu ortaokul olanlara göre daha fazla zorbalık yapma eğilimindedir. Alan yazında göçmen öğrencilerin babalarının eğitim düzeyi ile akran zorbalığı yapma eğilimleri arasında ilişkiye yönelik çeşitli bulgular ileri sürülmektedir. Düşük eğitim seviyesine sahip ailelerin çocukları zorbalığa karşı daha savunmacı ya da saldırgan davranışlar gösterebilmektedir. Eğitim seviyesi düşük olan babaların çocukları sosyal desteğe erişim konusunda yaşayacakları zorluklar zorbalık yapma riskini artırmaktadır (Portes & Rumbaut, 2001). Eğitim seviyesi yüksek olan babalar çocuklarına akran zorbalığından kaçınmaları için sosyal beceriler hususunda bilinçlendirirken, eğitim seviyesi düşük babalar çocuklarına zorbalıkla başa çıkma hususunda yeterince destek sağlayamadıkları için çocukları akran zorbalığı yapma eğilimi gösterebilmektedir. Ailelerin eğitim seviyesi genelde sosyoekonomik şartlarla bağlantılıdır. Eğitim seviyesi düşük ailelerin çocukları sosyal destek ve özsaygı sorunları sebebiyle zorbalık yapma eğiliminde olurlar.

Araştırmada öğrencilerin zorbalığa maruz kalma eğilimleri ile evde şiddet olaylarına şahit olma değişkeni arasında *fiziksel zorbalık, sözel zorbalık, dışlama, söylenti çıkarma ve yayma, eşyalara zarar verme, cinsel zorbalık ve genel zorbalık* eğilimine dair elde edilen veriler, gruplar arasında anlamlı düzeyde bir farklılık olduğunu göstermektedir. Zorbalığa maruz kalma genel eğilimi boyutu ve diğer bütün alt boyutlarına göre; bazen ve çoğu zaman şiddet olaylarına şahit öğrenciler hiçbir zaman evde şiddet olaylarına şahit olmayan öğrencilere göre zorbalığa daha fazla maruz kaldığı görülmektedir. Evde şiddet gören veya tanıklık eden öğrenciler akranları ile daha az güven ilişkisi kurarlar. Bu durum onları zorbalık yapan kişilerin hedefi haline getirebilmektedir. Alan yazında öğrencilerin evde şiddet olaylarına maruz kalması ya da tanıklık etmesi ile zorbalığa maruz kalması arasındaki ilişkiyi araştıran çeşitli araştırmalar yer almaktadır. Bu araştırmalar öğrencilerin evde şiddet olaylarına maruz kalması ya da

tanıklık etmesi durumunda sosyal ilişkilerini ve davranışlarını büyük oranda etkilediğini ortaya koymuştur. Bu durum evde şiddet olaylarına tanıklık eden öğrencilerin akran zorbalığı taşıma riskini artırmaktadır (McLoyd, 1998; Fantuzzo & Mohr, 1999; Holt et al., 2008; Margolin & Gordis, 2000; Baldry, 2003).

Öğrencilerin zorbalık yapma eğilimleri ile evde şiddet olaylarına şahit olma değişkeni arasında *fiziksel zorbalık, sözel zorbalık, dışlama, söylenti çıkarma ve yayma, eşyalara zarar verme, cinsel zorbalık ve genel zorbalık* eğilimine dair elde edilen veriler, gruplar arasında anlamlı düzeyde bir farklılık olduğunu göstermektedir. Zorbalık genel eğilimi boyutu ve bütün alt boyutlarına göre; bazen ve çoğu zaman şiddet olaylarına şahit olan öğrenciler, hiçbir zaman evde şiddet olaylarına şahit olmayan öğrencilere göre daha fazla zorbalık eğiliminde olduğu görülmektedir. Alan yazında evde şiddet olaylarına tanıklık eden çocukların öfke ve zorbalık yapma eğilimleri ile ilişkili oluşu, ev ortamındaki tutumun çocukların sosyal ilişkilerini olumsuz etkilediği ve saldırganca davranışlara sebep olduğu yönünde çeşitli bulgulara rastlanmaktadır. Bowes ve diğerleri (2009) tarafından yapılan bir çalışmada evde şiddet olaylarına tanıklık eden çocukların bu tarz davranışları modelleyebilecekleri ve akran zorbalığı yapma olasılığının artacağını ifade etmişlerdir. Evde şiddet olaylarına şahit olan çocukların empati kurma becerileri zayıflamakta, çatışma çözme ve problemle baş etme becerilerinden yoksun kalmaktadır. Dolayısıyla bu öğrenciler okulda akran zorbalığı davranışında bulunabilmektedir.

Araştırmada öğrencilerin zorbalığa maruz kalma eğilimleri ile sosyoekonomik durum değişkeni arasında *sözel zorbalık, dışlama, söylenti çıkarma ve yayma, cinsel zorbalık ve zorbalığa maruz kalma genel* eğilimine dair elde edilen veriler, gruplar arasında anlamlı düzeyde bir farklılık olduğunu göstermektedir. Zorbalığa maruz kalma genel eğilimi boyutunda sosyoekonomik durumu düşük ve yüksek olan öğrencilerin sosyoekonomik durumu orta olanlara göre daha fazla zorbalığa maruz kaldığı görülmektedir. Literatürde sosyoekonomik durumu düşük öğrencilerin akran zorbalığına maruz kalma riskinin daha fazla olduğuna dair çeşitli ulusal ve uluslararası çalışmalar bulunmaktadır. Türkiye’de göçmen öğrencilerin sosyoekonomik zorluklar sebebiyle okul ihtiyaçlarını karşılayamadıkları, bundan dolayı aldıkları eğitimin kalitesinin düştüğü ifade edilmektedir. Bunun haricinde sosyoekonomik problemleri çocuk işçiliği sorunlarına da sebebiyet vermektedir. Göçmen öğrencilerin düşük sosyoekonomik duruma sahip olmaları sosyal çevreye uyum sorunu ve dışlanma riskini beraberinde getirmektedir (Muğlu ve Kancınar, 2024). Avrupa’da göçmen öğrencilerle yapılan

kapsamlı bir çalışmada sosyoekonomik yönden düşük bir statüye sahip olmanın ötekileştirme ve akran zorbalığı gibi olumsuz davranışlara sebep olabileceği belirtilmiştir (Eurydice, 2024). Due ve diğerleri (2009) tarafından 35 ülkeden 162.305 öğrenci üzerinde yaptıkları bir araştırmada sosyoekonomik durumu düşük olan ergenlerin zorbalığa uğrama eğilimlerinin daha yüksek olduğu ortaya çıkmıştır. Bu bulgular sosyoekonomik durumu düşük olan öğrencilerin zorbalığa daha fazla maruz kaldıklarını göstermektedir. Fakat sosyoekonomik durumu yüksek olan öğrencilerin doğrudan zorbalığa maruz kaldıklarına ilişkin kesin bir bulguya rastlanmamıştır. Bununla birlikte bazı araştırmalar zorbalığa maruz kalma ile sosyoekonomik durum arasında anlamlı bir fark bulamamıştır. 6368 ergen üzerinde yapılan bir araştırmada, akran zorbalığı ile sosyoekonomik durum arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır (Süzük ve Akıncı, 2022). Sosyoekonomik durumu orta olan öğrencilerin akran zorbalığına daha az maruz kaldığı sonucuna varmak için bu konuda daha fazla çalışmaya gerek duyulmaktadır.

Öğrencilerin zorbalık yapma eğilimleri ile sosyoekonomik durum değişkeni arasında *fiziksel zorbalık, sözel zorbalık ve zorbalık genel* eğilimine dair elde edilen veriler, gruplar arasında anlamlı düzeyde bir farklılık olduğunu göstermektedir. Sosyoekonomik durumu yüksek olan öğrenciler, sosyoekonomik durumu düşük ve orta olanlara göre daha fazla zorbalık yapma eğiliminde olduğu görülmektedir. Kolombiya’da yapılan bir araştırmada sosyoekonomik düzeyi yüksek olan öğrencilerin daha fazla fiziksel ve sözel zorbalık yapma eğiliminde oldukları ortaya çıkmıştır. Bu durumun sosyal statü ve hiyerarşiyi muhafaza etme isteğinden kaynaklandığı belirtilmiştir. Şiddet olaylarının günlük yaşamda sık yaşanması, öğrencilerin zorbalığı bir güç gösterisi olarak algılaması, bulundukları bölgede toplumsal eşitsizlik ve bölgesel şiddetin varlığı, zorbalık eylemini pekiştirdiği düşünülmektedir. Ayrıca sosyoekonomik durumu yüksek olan öğrencilerin empati kuramaması ve duygularını kontrol edememesi de zorbalık eğilimini tetikleyebilmektedir (Chaux et al., 2009). Literatürde buna benzer bulgular sınırlıdır. Sosyoekonomik durumu düşük olan öğrencilerin daha fazla zorbalık yapma eğilimde olduğu yönünde bulgulara rastlanmak daha yaygındır (Wolke & Lereya, 2015; Elgar et al., 2009; Tippet, & Wolke, 2014). Bunun sebebi öğrencilerin evde sosyoekonomik kaygılardan dolayı stres ve şiddete maruz kalması, ebeveynleri tarafından sosyal destek eksikliği, okulda statü kazanma arzusu ve dışlanmaya bağlı olarak saldırgan davranışlarda bulunma eğilimi gösterilebilir.

Bu bulgulardan yola çıkarak, sosyoekonomik durum değişkeninin akran zorbalığı üzerinde doğrudan bir etkisinin olmadığı ve diğer etmenlerle birlikte değerlendirilmesi gerektiği ortaya çıkmaktadır.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde çalışmaya dair sonuç ve önerilere yer verilmiştir.

Öğrencilerin sosyodemografik bilgilerinin analizi kişisel bilgi formuna verdikleri yanıtlara göre değerlendirilmiştir. Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği Ergen Formuna verdikleri cevaplara göre öğrencilerin zorbalık yapma eğilimleri ile zorbalığa maruz kalma eğilimleri belirlenmiştir.

Geçici koruma altındaki ortaokul öğrencilerinde akran zorbalığının çeşitli değişkenlere göre incelenmesi amacıyla yapılan araştırma sonucunda;

- Araştırmaya katılan öğrencilerin zorbalığa maruz kalma eğilimlerinde en yüksek ortalama değer *dışlama* alt boyutuna ait olduğu, zorbalık yapma eğilimlerinde ise en yüksek ortalama değer *fiziksel* zorbalık alt boyutuna ait olduğu görülmektedir.
- Öğrencilerin cinsiyet, Türkçe bilme seviyesi, akademik başarı algısı değişkenleri temelinde zorbalık yapma ve zorbalığa uğrama genel boyutu arasında istatistiksel anlamda bir farklılık gözlemlenmektedir. Öğrencilerin sınıf düzeyinin 5., 6., 7. ve 8. sınıfta olması ile zorbalık yapma ve zorbalığa uğrama genel boyutu arasında anlamlı bir fark yoktur.
- Öğrencilerin sosyoekonomik durum, anne ve babanın eğitim düzeyi, evde şiddet olaylarına şahit olma sıklığı değişkenleri temelinde zorbalık yapma ve zorbalığa uğrama genel boyutu arasında anlamda bir farklılık bulunmaktadır.

Öğrencilerin akran zorbalığı durumlarının başka çalışmalar ile olan benzerliği ve varsa farklı yönleri sebepleri ile birlikte yorumlanıp değerlendirilmiştir. Bu çalışmada öğrencilere uygulanan Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği Ergen Formu ile aynı formu uygulayan diğer çalışmaların sonuçları ile genel anlamda benzerlik gösterdiği anlaşılmaktadır.

Araştırmanın sonunda, elde edilen bulgular çerçevesinde akran zorbalığını ve yabacı uyruklu öğrencilerin zorbalığa uğramasını önlemeye yönelik şu önerilerde bulunulabilir;

- Yabancı uyruklu öğrencilerin kültürel ve etnik farklılıkları ile alakalı diğer öğrenci ve velilerine bilgilendirme yapılması, yabancı uyruklu öğrencilere ve ailelerine Türk kültürünün tanıtılmasına yönelik etkinlikler düzenlenmesi, yaşadıkları ülkeye uyum sağlaması açısından önem arz etmektedir.

- Yabancı uyruklu öğrencilerin Türkçe konuşma becerilerini geliştirmeye yönelik çeşitli kurslar düzenlenmesi gerekmektedir. Ayrıca sportif ve sanatsal kurslara da katılmaları teşvik edilerek birliktelik ve aidiyet duyguları güçlendirilebilir.
- Yabancı uyruklu ve diğer farklı özelliklere sahip öğrencilerin sınıf tarafından kabul görmesini sağlayacak empati kurma vb. etkinliklere yer verilerek olumlu ve güvenli bir okul iklimi oluşturulup akran zorbalığının önüne geçilebilir. Bütün öğrencileri kapsayan farklılıklara saygı ve anlayış duygusu pekiştirilerek öğrencilerin okula uyum süreci desteklenebilir ve olumsuz davranış sergileme eğilimi azaltılabilir. Yabancı uyruklu öğrencilerin zorbalığa uğrama eğilimlerini azaltmak için gerekli olan sosyal desteğin sağlanması gerekmektedir.
- Sosyal medya, televizyon ve yerel basın mecralarında yabancı uyruklulara karşı halkta ön yargı ve dışlayıcı bir tutum uyandıracak haberlere ve çocuklara olumsuz örnek teşkil edecek şiddet içerikli paylaşımlara kısıtlama getirilip, bu yayın platformlarında akran zorbalığını azaltmaya yönelik mesajlar verilebilir ve kamu spotları oluşturulabilir.
- Ayrıca yabancı uyruklu öğrencilere sosyoekonomik desteğin sağlanması ve daha kapsamlı destek programlarının uygulanması, okul ortamındaki ayrımcılık ve zorbalık risklerinin azaltılması da kritik öneme sahiptir.
- Okulların temel vizyonu çerçevesinde kurallar belirlenmeli ve okul kuralları çerçevelenilerek bütün sınıflara asılmalıdır. Okul kurallarının açıkça ifade edildiği kitapçıklar oluşturularak velilerle paylaşılmalıdır. Ortaokullarda ‘Öğrenci Davranışları Değerlendirme Kurulu’ etkin bir şekilde işlenmeli, geleneksel dışlayıcı ve cezalandırıcı yöntemler yerine, öğrencilerin olumsuz davranışlarını değiştirmeye yönelik çağdaş yaklaşımlara yer verilmelidir.
- Akran zorbalığını önlemeye yönelik literatürde çeşitli programlar yer almaktadır. Okulun yapısına uygun bir program seçilmeli ve öğrenci, aile ve okulun tüm personelleri bu programa dahil edilmelidir. Okullardaki akran zorbalığı olaylarını ve yaygınlığını tespit etmek amacıyla belli aralıklarla öğrenci ve öğretmenlere akran zorbalığı belirleme ölçekleri uygulanmalıdır. Akran zorbalığı ile mücadele etmek için birlikte hareket etmelidir. Alınacak önlemler etkisini uzun vadede gösterecek şekilde belirlenmelidir. Ayrıca yabancı uyruklu öğrencilere sosyoekonomik desteğin sağlanması ve daha kapsamlı destek programlarının uygulanması, okul ortamındaki ayrımcılık ve zorbalık risklerini azaltılması da

kritik öneme sahiptir. Zorbalıkla mücadele programları sayesinde hem mağdur (kurban) hem de zorbalık yapan (zorba) kişiler için olumlu sonuçlar elde edilebilir.

- Zorbalık yapan ya da zorbalık yapmaya meyilli öğrencilerin olumsuz davranış ve tutumlarını değiştirmeye yönelik sosyal aktivite ve programlara yönlendirilebilir. Zorbalığa maruz kalan öğrencilere yönelik sosyal destek sağlanarak, problem çözme eğitimleri verilebilir. Öğrencileri akran zorbalığına uğradığında ne yapmaları gerektiği hususunda öğretmenlere bilgilendirme yapılabilir. Sınıf rehber öğretmenleri sınıf içi etkinliklerde akran zorbalığına ilişkin kavram haritalarından, videolardan ve MEB'in etkinliklerinden yararlanarak öğrencilere gerekli bilgileri aktarabilir ve olumlu bir sınıf iklimi yaratabilirler.
- Okullarda şiddeti önleme planları doğrultusunda okul rehberlik servisi tarafından öğrenci, veli, öğretmen ve okul idarecilerine akran zorbalığı ile ilgili bilgilendirme seminerleri düzenleyerek, konuyla ilgili pano, broşür ve yayın hazırlayarak akran zorbalığı ile ilgili farkındalık sağlayabilir. Veli ve öğretmenlere okul dışında çeşitli kurum ve kuruluşlar aracılığı ile de eğitim düzenlenebilir. Okul rehberlik servisi; öğretmen ve ailelerle iş birliği yaparak akran zorbalığı davranışı gösteren öğrencilere yönelik akran eğitimleri ve grup rehberliği çalışmaları düzenleyebilir; öfke kontrolü, çatışma çözme ve etkili iletişim kurma gibi sosyal becerilerini geliştirmeye yönelik rehberlik çalışmaları yürütebilir. Aileye yönelik anne ve baba tutumları, aile içi iletişim ve doğru rol model olma hakkında rehberlik yapabilir.
- Akran zorbalığı da göç olgusu gibi multidisipliner bir konu olduğu için gerek duyulduğunda emniyet mensupları, sağlık personeli ve sosyal hizmet uzmanlarından destek alınabilir.
- Araştırmada elde edilen bulguların genellenebilir olması ve daha farklı sonuçların elde edilebilmesi için buna benzer çalışmaların farklı örneklem gruplar üzerinde yapılması önerilmektedir. Akran zorbalığını önleme ve zorbalıkla baş etme yöntemlerini kapsayan programlar geliştirilebilir ve bu programların ne düzeyde etkili olduğu hususunda yeni çalışmalar yürütülebilir.

KAYNAKLAR

- Abadan-Unat, N. (2002). *Bitmeyen göç: Konuk işçilikten ulus-ötesi yurttaşlığa* (Vol. 1). İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Adıbatmaz, M. (2017). *Sığınmacı çocukların karşılaştığı zorbalık ve ötekileştirme yaşantılarının sosyal dışlanma bağlamında incelenmesi* (yüksek lisans tezi). Karabük Üniversitesi. Sağlık Bilimleri Enstitüsü
- Adıgüzel, Y. (2022). *Göç Sosyolojisi*. 5.Baskı. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Anderson, C. A., & Bushman, B. J. (2002). *Human aggression*. Annual Review of Psychology, 53(1), 27-51.
- Archer, J., & Coyne, S. M. (2005). An integrated review of indirect, relational, and social aggression. *Personality and social psychology review*, 9(3), 212-230.
- Ayas, T. ve Pişkin, M. (2015). Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği Ergen Formu. *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi*, (50), 316-324.
- Aydın, D., Şahin, N. ve Akay, B. (2017). Göç olayının çocuk sağlığı üzerine etkileri. *İzmir Dr. Behçet Uz Çocuk Hast. Dergisi*, 7(1), 8-14.
- Baldry, A. C. (2003). Bullying in schools and exposure to domestic violence. *Child abuse & neglect*, 27(7), 713-732.
- Bekman, M. (2022). Halkla İlişkiler Uygulamalarında Nicel Araştırma Yöntemi: İlişkisel Tarama Modeli. *Meriç Uluslararası Sosyal Ve Stratejik Araştırmalar Dergisi*, 6(16), 238-258.
- Berry, J. W. (1997). Immigration, acculturation, and adaptation. *Applied Psychology*, 46(1), 5-34.
- Birleşmiş Milletler Dünya Göç Örgütü (IOM). (2024). *Veri ve Kaynaklar*. <https://turkiye.iom.int/tr/veri-ve-kaynaklar>
- Birleşmiş Milletler Dünya Göç Örgütü (IOM). (2024). *World Migration Report 2024*. <https://worldmigrationreport.iom.int/msite/wmr-2024-interactive/>
- Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) [UNHCR]. (2023). *Türkiye Bilgi Notu*. https://www.unhcr.org/tr/wp-content/uploads/sites/14/2023/10/Bi-annual-fact-sheet-2023-09-TURKIYEF_TR.pdf
- Block, K., Cross, S., Riggs, E., & Gibbs, L. (2014). Supporting Schools to Create an Inclusive Environment for Refugee Students. *International Journal of Inclusive Education*, 18(12), 1337-1355.
- Book, A. S., Volk, A. A., & Hosker, A. (2012). Adolescent bullying and personality: An adaptive approach. *Personality and individual differences*, 52(2), 218-223.
- Bostan, H. (2017). Türkiye’de iç göçlerin toplumsal yapıda neden olduğu değişimler, meydana getirdiği sorunlar ve çözüm önerileri. *Coğrafya Dergisi*, (35), 1-16.
- Bowes, L., Arseneault, L., Maughan, B., Taylor, A., Caspi, A., & Moffitt, T. E. (2009). School, neighborhood, and family factors are associated with children’s bullying

- involvement: A nationally representative longitudinal study. *Development and Psychopathology*, 21(2), 355–373.
- Bradshaw, C. P., Waasdorp, T. E., & Leaf, P. J. (2013). Effects of school-wide positive behavioral interventions and supports on child behavior problems. *Pediatrics*, 131(5), e1466-e1473.
- Castles, S., & Miller, M. J. (2009). Migration in the Asia-Pacific region. *Migration Information Source*, 10.
- Chaux, E., Molano, A., & Podlesky, P. (2009). Socio-economic, socio-political and socio-emotional variables explaining school bullying: a country-wide multilevel analysis. *Aggressive Behavior: Official Journal of the International Society for Research on Aggression*, 35(6), 520-529.
- Craig, W. M., & Pepler, D. J. (1997). Observations of bullying and victimization in the schoolyard. *Canadian Journal of School Psychology*, 13(2), 41-60.
- Craig, W. M., & Pepler, D. J. (2003). Identifying and targeting risk for involvement in bullying and victimization. *The Canadian journal of psychiatry*, 48(9), 577-582.
- Crick, N. R., & Grotpeter, J. K. (1995). Relational aggression, gender, and social-psychological adjustment. *Child development*, 66(3), 710-722.
- Currie, C., Nic Gabhainn, S., Godeau, E., Roberts, C., Smith, R., Currie, D., Pickett, W., Richter, M., Morgan, A., & Barnekow, V. (Eds.). (2008). *Inequalities in young people's health: Health Behaviour in School-aged Children (HBSC) international report from the 2005/2006 survey* (Health Policy for Children and Adolescents, No. 5). WHO Regional Office for Europe
- Çağlar, T. (2018). Göç çalışmaları için kavramsal bir çerçeve. *Toros Üniversitesi İİSBF Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(8), 26-49.
- Çağlayan, S. (2006). Göç kuramları, göç ve göçmen ilişkisi. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (17), 67-91.
- Çam, Z., Çavdar, D., Seydooğulları, S. ve Çok, F. (2012). Ahlak gelişimine klasik ve yeni kuramsal yaklaşımlar. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 12(2), 1211-1225.
- Çarkıt, E. ve Bacanlı F. (2020). Okullarda Akran Zorbalığı: Öğretmen Görüşlerine Göre Nitel Bir Çalışma. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi-International Journal of Society Researches*. 15(24): 2547-2583
- Çüm, B.ve Çüm, S. (2022). Öğrencilerin Akran Zorbalığına Maruz Kalma Sıklıkları ile Cinsiyetleri, Okulu/Dersleri Asma ve Okula Geç Kalma Davranışları Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 24(2), 352-362.
- Demir, B. (2022). Göçmenler ve Sağlık. *İnsan Hareketliliği Uluslararası Dergisi*, 2(2), 298-313.
- Docquier, F., & Rapoport, H. (2012). Globalization, brain drain, and development. *Journal of economic literature*, 50(3), 681-730.
- Doğan, A. (2010). Ekolojik sistemler kuramı çerçevesinde akran zorbalığının incelenmesi. *Turk J Child Adolesc Ment Health*, 17(3), 149-162.

- Dölek, N. (2002). *Öğrencilerde zorbaca davranışların araştırılması ve bir önleyici program modeli* (Doktora tezi). Marmara Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Dryden-Peterson, S. (2016). Refugee Education in Countries of First Asylum: Breaking Open the Black Box of Pre-resettlement Experiences. *Theory and Research in Education*, 14(2), 131-148.
- Due, P., Merlo, J., Harel-Fisch, Y., Damsgaard, M. T., soc, M. S., Holstein, B. E., ... & Lynch, J. (2009). Socioeconomic inequality in exposure to bullying during adolescence: A comparative, cross-sectional, multilevel study in 35 countries. *American journal of public health*, 99(5), 907-914.
- Ekici, S. ve Tuncel, G. (2015). Göç ve insan. *Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(1), 9-22.
- Elgar, F. J., Craig, W., Boyce, W., Morgan, A., & Vella-Zarb, R. (2009). Income inequality and school bullying: Multilevel study of adolescents in 37 countries. *Journal of Adolescent Health*, 45(4), 351-359.
- Erdoğan, M. M. (2017). Türkiye'deki Suriyeliler: Sosyal Kabul ve Uyum. *4th International Crime And Punishment Film Festival "Migration" Academic Papers*, 52-67.
- Ersoy, A. F. ve Turan, N. (2019). Sığınmacı ve göçmen öğrencilerde sosyal dışlanma ve çeteleşme. *Third Sector Social Economic Review*, 54(2), 828-840.
- Ertan, K. A. ve Ertan, B. (2017). Türkiye'nin göç politikası. *Contemporary Research in Economics and Social Sciences*, 1(2), 7-39.
- Espelage, D. L., & Holt, M. K. (2001). Bullying and victimization during early adolescence: Peer influences and psychosocial correlates. In *Bullying behavior* (pp. 123-142). Routledge.
- Espelage, D. L., & Swearer, S. M. (2003). Research on school bullying and victimization: What have we learned and where do we go from here?. *School psychology review*, 32(3), 365-383.
- Eurydice. (2024). *Integrating students from migrant backgrounds into schools in Europe: National policies and measures*. Avrupa Eğitim Bilgi Ağı (Eurydice). Erişim Tarihi (19.11.2024) Erişim adresi: <https://eurydice.meb.gov.tr>
- Fantuzzo, J. W., & Mohr, W. K. (1999). Prevalence and effects of child exposure to domestic violence. *The future of children*, 21-32.
- Finkelhor, D., Turner, H. A., Shattuck, A., & Hamby, S. L. (2015). Prevalence of childhood exposure to violence, crime, 126ort he126r: Results from the national survey of children's exposure to violence. *JAMA pediatrics*, 169(8), 746-754.
- Gökkaya, V. B. ve Ayan, S. (2017). Sosyal öğrenme kuramı ve aile içi şiddet. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10(48), 389-394.
- Gürbüz, S. (2021). *İlkokullardaki yabancı uyruklu öğrencilerde akran zorbalığının çeşitli değişkenlere göre incelenmesi* (Yüksek lisans tezi) Necmettin Erbakan Üniversitesi

- Gürhan, N. (2017). Her yönü ile akran zorbalığı. *Türkiye Klinikleri J Psikiyatri Nurs-Special Topics*, 3(2), 175-81.
- Holt, S., Buckley, H., & Whelan, S. (2008). The impact of exposure to domestic violence on children and young people: A review of the literature. *Child abuse & neglect*, 32(8), 797-810.
- IOM (Uluslararası Göç Örgütü). (2013). Göç Terimleri Sözlüğü, Cenevre: IOM, Yayın No: 31.
- Inchley, J., Currie, D., Young, T., Samdal, O., Torsheim, T., Augustson, L., ... & Barnekow, V. (Eds.). (2016). *Growing up unequal: Gender and socioeconomic differences in young people's health and well-being. Health Behaviour in School-aged Children (HBSC) study: International report from the 2013/2014 survey (Health Policy for Children and Adolescents, No. 7)*. World Health Organization, Regional Office for Europe. <https://iris.who.int/handle/10665/326320>
- İçduygu, A. ve Aksel, D. B. (2012). Türkiye’de düzensiz göç. *Uluslararası Göç Örgütü Türkiye*.
- İnce, C. (2019). Göç kuramları ve Suriye göçü üzerine bir değerlendirme. *OPUS International Journal of Society Researches*, 11(18), 2579-2615.
- Juvonen, J., & Graham, S. (2014). Bullying in schools: The power of bullies and the plight of victims. *Annual review of psychology*, 65(1), 159-185.
- Kara, M. ve Özenç, M. (2021). Suriyeli Göçmen Öğrencilerin Eğitiminde Karşılaşılan Sorunlara Odaklanan Araştırmaların Eğilimleri: Betimsel İçerik Analizi. *Milli Eğitim Dergisi*, 50(1), 249-279.
- Kepenekçi, Y. K. ve Çinkır, Ş. (2003). Öğrenciler arası zorbalık. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 34(34), 236-253.
- Kepenekçi, Y. K. ve Çinkır, Ş. (2006). Bullying among Turkish high school students. *Child Abuse & Neglect*, 30(2), 193-204.
- Kılınç, S. (2023). Türkiye’de Akran Zorbalığı Konusunda Yapılan Çalışmaların Sistemik Analizi (2010-2020). *Çankırı Karatekin Üniversitesi Karatekin Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 11(1), 97-115.
- Kia-Keating, M., & Ellis, B. H. (2007). Belonging and Connection to School in Resettlement: Young Refugees, School Belonging, and Psychological Adjustment.” *Clinical Child Psychology and Psychiatry*, 12(1), 29-43.
- King, R., & Skeldon, R. (2010). ‘Mind the gap!’ Integrating approaches to internal and international migration. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 36(10), 1619-1646.
- Koçak, Y. ve Terzi, E. (2012). Türkiye’de Göç Olgusu, Göç Edenlerin Kentlere Olan Etkileri ve Çözüm Önerileri. *Kafkas University, Journal of Economics & Administrative Sciences Faculty/Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 3(3).
- Lee, E. S. (1966). A theory of migration. *Demography*, 3, 47-57.

- Massey, D. S., Arango, J., Hugo, G., Kouaouci, A., Pellegrino, A., & Taylor, J. E. (1993). Theories of international migration: A review and appraisal. *Population and development review*, 431-466.
- Maynard, B. R., Vaughn, M. G., Salas-Wright, C. P., & Vaughn, S. (2016). Bullying victimization among school-aged immigrant youth in the United States. *Journal of Adolescent Health*, 58(3), 337-344.
- Mendez, J. J., Bauman, S., & Guillory, R. M. (2012). Bullying of Mexican immigrant students by Mexican American students: An examination of intracultural bullying. *Hispanic Journal of Behavioral Sciences*, 34(2), 279-304.
- McLeman, R., & Smit, B. (2006). Migration as an adaptation to climate change. *Climatic change*, 76(1), 31-53.
- McLoyd, V. C. (1998). Socioeconomic disadvantage and child development. *American psychologist*, 53(2), 185.
- Margolin, G., & Gordis, E. B. (2000). The effects of family and community violence on children. *Annual review of psychology*, 51(1), 445-479.
- Motti-Stefanidi, F., Berry, J., Chrysoschoou, X., Sam, D. L., & Phinney, J. (2012). Positive immigrant youth adaptation in context: Developmental, acculturation, and social-psychological perspectives. In A. S. Masten, K. Liebkind, & D. J. Hernandez (Eds.), *Realizing the potential of immigrant youth* (pp. 117–158). Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9781139094696.008>
- Muğlu, T. ve Kancınar, F. (2024). Göçmen Lise Öğrencilerinin Yaşadıkları Ekonomik Sorunların Eğitimlerine Etkisi. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 28(1), 155-172.
- Nansel, T. R., Overpeck, M., Pilla, R. S., Ruan, W. J., Simons-Morton, B., & Scheidt, P. (2001). Bullying behaviors among US youth: Prevalence and association with psychosocial adjustment. *Jama*, 285(16), 2094-2100.
- Nazir, T. ve Piskin, M. (2015). School bullying: Effecting child's mental health. *The International Journal of Indian Psychology*, 2(4), 130-135.
- Neuman, W. L. (2014). *Social research methods: Qualitative and quantitative approaches* (7th ed.). Pearson Education Limited.
- OECD. (2017). *PISA 2015 Results (Volume III): Students' Well-Being*. OECD Publishing. <http://dx.doi.org/10.1787/9789264273856-en>
- Olweus, D. (1993). *Bullying at school: What we know and what we can do*. Oxford: Blackwell Publishers.
- Olweus, D. (1994a). Bullying At School Long-Term Outcomes for the Victims and an Effective School-Based Intervention Program. *Aggressive behavior*. Springer US. Boston MA. Chapter 5. Pp 97–130. DOI: 10.1007/978-1-4757-9116-7_5
- Olweus, D. (1994b). Bullying at school: basic facts and effects of a school based intervention program. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 35(7), 1171-1190.
- Olweus, D. (1995). Bullying or Peer Abuse at School: Facts and Intervention. *Current Directions in Psychological Science*, 4, 196-200.

- Olweus, D. (2013). School bullying: Development and some important challenges. *Annual review of clinical psychology*, 9, 751-780.
- Özen, D. Ş. ve Aktan, T. (2010). Bağlanma ve zorbalık sisteminde yer alma: Başa çıkma stratejilerinin aracı rolü. *Türk Psikoloji Dergisi*, 25(65), 101-113.
- Peguro, A. A. (2011). Immigrant youth involvement in school-based extracurricular activities. *The Journal of educational research*, 104(1), 19-27.
- Pellegrini, A. D., & Long, J. D. (2002). A longitudinal study of bullying, dominance, and victimization during the transition from primary school through secondary school. *British journal of developmental psychology*, 20(2), 259-280.
- Pişkin, M. (2002). Okul zorbalığı: Tanımı, türleri, ilişkili olduğu faktörler ve alınabilecek önlemler. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 2(2), 531-562.
- Pişkin, M. (2010). Examination of Peer Bullying Among Primary and Middle School Children in Ankara. *Education and Science*. Vol. 35, No 156. Pp 176-189.
- Portes, A., & Rumbaut, R. G. (2001). *Legacies: The Story of the Immigrant Second Generation*. University of California Press. <https://124.im/7V4aG>
- Rambaran, A. J., Dijkstra, J. K., & Stark, T. H. (2013). Status-based influence processes: The role of norm salience in contagion of adolescent risk attitudes. *Journal of Research on Adolescence*, 23(3), 574-585.
- Ravenstein, E. G. (1885). The laws of migration. *Journal of the Statistical Society of London*, 48(2), 167-235.
- Ravenstein, E. G. (1889). The laws of migration. *Journal of The Royal Statistical Society*, 52(2), 241-305.
- Rigby, K. (2003). Consequences of bullying in schools. *The Canadian journal of psychiatry*, 48(9), 583-590.
- Rivers, I., & Smith, P. K. (1994). Types of bullying behaviour and their correlates. *Aggressive behavior*, 20(5), 359-368.
- Roland, E., & Idsøe, T. (2001). Aggression and bullying. *Aggressive Behavior: Official Journal of the International Society for Research on Aggression*, 27(6), 446-462.
- Sağın, A.E. ve Güllü, M. (2020). Geçici Koruma Altındaki Öğrencilerin Okula Uyum Süreci; Sportif Etkinliklerin Rolü. *Atatürk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi* 22(3): 14.
- Salmivalli, C. (2010). Bullying and the peer group: A review. *Aggression and violent behavior*, 15(2), 112-120.
- Sarı, T. (2018). *Ekolojik yaklaşımın okul psikolojik danışmanlığında kullanılması*. Eğitim Bilimleri (pp.167-179), Akademisyen Yayınevi.
- Sirkeci, İ. ve Erdoğan, M. M. (2012). Editoryal: Göç ve Türkiye. *Migration letters*, 9(4), 297-302.
- Strohmeier, D., & Spiel, C. (2003). Immigrant children in Austria: Aggressive behavior and friendship patterns in multicultural school classes. *Journal of Applied School Psychology*, 19(2), 99-116.

- Süzük, E. ve Akıncı, T. (2022). Lise öğrencilerinin akran zorbalığına maruz kalma düzeylerini yordayan değişkenlerin incelenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22(1), 62-79.
- Şirin, S. R., & Rogers-Şirin, L. (2015). *The educational and mental health needs of Syrian refugee children* (p. 13). Washington, DC: Migration Policy Institute.
- Taylor, S., & Sidhu, R. K. (2012). Supporting Refugee Students in Schools: What Constitutes Inclusive Education? *International Journal of Inclusive Education*, 16(1), 39-56.
- Telsaç, C. (2022). Uluslararası ve Ulusal Mevzuata Göre Türkiye'ye Kitlesel Olarak Göç Edenler İçin Tanımlanan Hukuki Statüler. *Anlambilim MTÜ Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 2(1), 1-17.
- Telsaç, Ö. Y., ve Telsaç, C. (2022). Göç Nedeniyle Oluşan Temel Eğitim Sorunları. *Uluslararası Akademik Birikim Dergisi*, 5(3).
- Tıprıdamaz Sipahi, H. (2008). *İzmir İli Bornova İlçesinde İlköğretim 6. Ve 7. Sınıf Öğrencilerinde Akran Zorbalığı, Etkileyen ve Eşlik Eden Faktörler* (doktora tezi). Ege Üniversitesi.
- Tippett, N., & Wolke, D. (2014). Socioeconomic status and bullying: A meta-analysis. *American journal of public health*, 104(6), e48-e59.
- Türk, E. (2019a). Türk Basınında Suriyeli Göçmenlere İlişkin Haberlere Yapılan Yorumların İncelenmesi. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21(1), 17-30.
- Türk, E. (2019b). Batman Yerel Basınında Göçmenlerin Temsili Üzerine Bir Analiz. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 8(4), 2975-3000.
- Türk, E. (2020a). Petrol, Göç ve Değişim (*Batman kentleşmesi*). Konya: Çizgi Kitabevi Yayınları.
- Türk, E. (2020b). Suriyeli Göçmenlerin Türk Vatandaşlığı Hakkındaki Görüş Ve Beklentileri. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (43), 162-176.
- Türk Dil Kurumu. (t.y.) *Türk Dil Kurumu Online Sözlüğü* (Erişim: 06.02.2024). www.tdk.gov.tr
- UNCHR (BM Mülteci Örgütü). (2023). *Bir Bakışta Eğilimler* <https://www.unhcr.org/tr/ilk-bakista-rakamlar-2>
- Vervoort, M. H. M., Scholte, R. H. J., & Overbeek, G. (2010). Bullying and Victimization Among Adolescents: The Role of Ethnicity and Ethnic Composition of School Class. *Journal of Youth and Adolescence*, 39(1), 1-11.
- Vitoroulis, I., & Georgiades, K. (2017). Bullying among immigrant and non-immigrant early adolescents: School-and student-level effects. *Journal of adolescence*, 61, 141-151.
- Wolke, D., & Lereya, S. T. (2015). Long-term effects of bullying. *Archives of disease in childhood*, 100(9), 879-885.

- World Health Organization. (2008). *Health behaviour in school-aged children (HBSC) study: International report from the 2005/2006 survey*. WHO Regional Office for Europe. <https://iris.who.int/handle/10665/107560>
- World Health Organization. (2024). *Adolescent peer violence and bullying: Health Behaviour in School-aged Children (HBSC) study findings*. WHO Regional Office for Europe. <https://iris.who.int/handle/10665/376323>
- Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu. Kanun no: 6458. (2013). <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=6458&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>
- Yang, Z., Tu, Y., Qin, Z., Liu, X., & Lu, D. (2022). School bullying among migrant children in China: A cross-sectional study. *Frontiers in Psychology*, 13, 1027506.
- Yılmaz, A. (2014). Uluslararası Göç: Çeşitleri, Nedenleri ve Etkileri. *Turkish Studies (Elektronik)*, 9(2), 1685-1705.
- Yılmaz, R. ve Çıkılı Uytun, M. (2020). What do we know about bullying in Syrian adolescent refugees? A cross sectional study from Turkey: (Bullying in Syrian adolescent refugees). *Psychiatric Quarterly*, 91(4), 1395-1406. doi:10.1007/s11126-020-09776-9
- Yılmaz, O. ve Destegüloğlu, B. (2021). Çocuk Kitaplarında Akran Zorbalığı. *Milli Eğitim Dergisi*, 50(230), 241-257.

EKLER

EK-1 PROF.DR. TUNCAY AYAS'IN İZİN YAZISI

----- Orijinal mesaj -----

Gönderici: Tuncay Ayas

Tarih: 9 Eki 2023 Pzt 21:23

Al: fatih Sağlam <

Konu: Re: AKRAN ZORBALIĞI BELİRLEME
ÖLÇEĞİ: ERGEN FORMU KULLANIM İZNİ
TALEBİ

Kolaylıklar

Prof. Dr. **Tuncay** AYAS

Sakarya Üniversitesi

Eğitim Fakültesi

Psikolojik Danışma ve Rehberlik ABD

fatih Sağlam < >, 8 Eki

2023 Paz, 18:09 tarihinde şunu yazdı:

Tuncay hocam merhabalar, ben Fatih Sağlam.

Batman Fatih Ortaokulunda Psikolojik

Danışmanım. Batman Üniversitesinde Göç

Çalışmaları ABD'nda yüksek lisans

yapmaktayım. Tezimin konusu, Ortaokullardaki

Göçmen Çocuklarda Akran Zorbalığının Çeşitli

Değişkenlere Göre İncelenmesi hakkında

olacaktır. Müsaadeniz varsa "Akran Zorbalığı

Belirleme Ölçeği, Ergen Formu"nuzu kullanmak
isterim.

EK-2 BATMAN ÜNİVERSİTESİ ETİK KURUL KARARI

1

T.C. BATMAN ÜNİVERSİTESİ ETİK KURUL KARARI			
Toplantı Tarihi	:		
Toplantı Sayısı	:		
Toplantıda Alınan Karar Sayısı	:		
Üniversitemizin Etik Kurulu, Rektör Yardımcısı Prof. Dr. Ömer Faruk ERTUĞRUL Başkanlığında toplanarak aşağıdaki karar alınmıştır. Karar Üniversitemiz Fen Edebiyat Fakültesinde görev yapan Doç. Dr. Emrullah TÜRK'ün "Ortaokullardaki Geçici Koruma Altındaki Suriyeli Öğrencilerde Akran Zorbalığının Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi: Batman İli Örneği" başlıklı araştırmasını (anket), danışmanlığını yürüttüğü yüksek lisans öğrencisi Fatih SAĞLAM ile birlikte yapma talebine ilişkin 30.04.2024 tarihli ve 160067 sayılı yazı görüşüldü; Yapılan görüşmeler sonucunda; Üniversitemiz Fen Edebiyat Fakültesinde görev yapan Doç. Dr. Emrullah TÜRK'ün "Ortaokullardaki Geçici Koruma Altındaki Suriyeli Öğrencilerde Akran Zorbalığının Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi: Batman İli Örneği" başlıklı araştırmasını (anket), danışmanlığını yürüttüğü yüksek lisans öğrencisi Fatih SAĞLAM ile birlikte yapma talebinin etik açıdan uygun görüldüğüne toplantıya katılanların oy birliği ile karar verilmiştir.			
BAŞKAN (İmza) Prof. Dr. Ömer Faruk ERTUĞRUL			
ÜYE Prof. Dr. Hamit AĞİN	(İmza)	ÜYE Prof. Dr. Bilal ŞEKER	(Katılmadı)
ÜYE Prof. Dr. Filiz AKBAŞ	(İmza)	ÜYE Prof. Dr. Ömer Faruk ERTUĞRUL	(İmza)
ÜYE Prof. Dr. Feriha KORKMAZ	(İmza)	ÜYE Prof. Dr. Halil İbrahim AYDIN	(İmza)
ÜYE Doç.Dr. Veyisel ERATILGA	(İmza)	ÜYE Doç.Dr. Ümit DİLİKÇİ	(İmza)
ÜYE Doç.Dr. Reşat ARICA	(İmza)	ÜYE Doç.Dr. Yusuf ÇINAR	(İmza)
ÜYE Dr.Öğr.Öyesi Özlem BEZEK GÖRE	(İmza)	Raportör Erkan ZENGİN	(İmza)

ASLI GİRİDİ

EK-3 BATMAN İL MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ ARAŞTIRMA UYGULAMA İZNİ KOMİSYON TUTANAĞI

05.06.2024

Komisyon Tutanağı

Adı Soyadı : Fatih SAĞLAM
Kurumu : Batman Üniversitesi
Araştırma Konusu : Ortaokullardaki Sırlıyeli Öğrencilerde Akran Zorbalığının Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi "Batman İli Örneği"
Kurum Sayı-Tarih :
Araştırma Türü : Yüksek Lisans Tezi
MEB 21/01/2020 tarih ve 2020/2 No'lu Genelge Kapsamında Araştırma, Yarışma ve Sosyal Etkinlik İzinlerinde Dikkat Edilecek Hususlar

Kriterler	Evet	Hayır	Uygun/ Uygun Değil
Veri toplama araçları Türk Millî Eğitim Genel Amaçlarına ve mevzuata uygun mu?	✓		Uygun
"ayse.meb.gov.tr" üzerinden başvurusu var mı?	✓		Uygun
Araştırma izni taahhütnamesi var mı?	✓		Uygun
Enstitü onayı var mı?	✓		Uygun
Başvuru uygulama tarihinden en az 45 gün önce yapılmış mı?	✓		Uygun
Araştırma, yayımlı tatili ve yaz tatilinden en 3 hafta öncesine kadar tamamlanıyor mu?	✓		Uygun
Çalışma başvurulmuş ilde mi yapılacak?	✓		Uygun
Çalışma birden fazla ilde mi yapılacak?		✓	Uygun
Araştırma örneği	Araştırmanın Amacı ve Önemi	✓	Uygun
	Problem ve Alt Problemler	✓	
	Sayıtlar	✓	
	Sınırlılıklar	✓	
	Tanımlar	✓	
	Yöntem	✓	
	Evren ve Örneklem	✓	
	Geçerlik, Güvenilirlik	✓	
	Verilerin Analizi	✓	
	Belge ve Materyaller	✓	
	Veri toplama araçları	✓	
	Çalışma Takvimi	✓	
Araştırmacı öğrenci ise enstitü / fakülte onayı var mı?			Uygun
Araştırmacı öğrenci ise başvuru enstitü / fakülte aracılığıyla mı yapıldı?			Uygun
Araştırmacı akademisyen mi?			Uygun
Kişi, kurum, kuruluş, firma, marka reklamı, tanıtımı var mı?			Uygun
Araştırma uygulaması bir (1) ders saatini geçiyor mu?			Uygun
Tıbbi araştırma ise:	Etik kurulu izni		Uygun
	Aydınlatılmış Onam Formu		
	Yeni Bilgilendirme		
	Yazılı İzin Formu		
Örneklem (Okulların sayısı, türü, örneklem sayıları) net ifade edilmiş mi?			Uygun
Yabancı Dilde hazırlanan belge çevrilmiş mi?			Uygun
Araştırma Deneme Modeli ise ilgili okul/kurumdan alınan onay eklenmiş mi?			Uygun
Ses ve görüntü kaydı yapılacak mı?			Uygun
Ses ve görüntü kaydı yapılacaksa onam formunda belirtilmiş mi?			Uygun
Veri toplama araçlarındaki sorular etik mi?			Uygun
Veri toplama araçlarındaki sorular kişilik haklarını ihlal ediyor mu?			Uygun
Veri toplama araçlarında yer alan ifade ve sorular araştırma konusuyla örtüşüyor mu?			Uygun
Araştırmacının tıbbi bilgileri başvuru formunda var mı?			Uygun
Araştırma izninde kullanılan veri toplama araçlarının izni var mı?			Uygun

Söz konusu araştırma kapsamında veri toplama araçları etik ve bilimsel standartlara uygun olarak komisyonumuz tarafından incelenip onaylanmıştır. Komisyonumuz sadece imzalı ve mühürlü veri toplama araçlarının, araştırma kurumlarına ibrazını zorunlu kılmıştır.

Komisyon Başkanı
Dr. Ayşe GÜL-SAVAŞKAN

Keyser SEVİNC

EK-4 BATMAN İL MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ ARAŞTIRMA UYGULAMA İZNİ

T.C.
BATMAN VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : E-71214596-604.02-103978094
Konu : Araştırma Uygulama İzni
(Fatih SAĞLAM)

06.06.2024

VALİLİK MAKAMINA

- İlgi: a) Fatih SAĞLAM'ın 31.05.2024 tarihli dilekçesi.
b) Millî Eğitim Bakanlığının 21.01.2020 tarihli ve 1563890 sayılı Araştırma Uygulama İzinleri 2020/2 Nolu Genelgesi.
c) Millî Eğitim Bakanlığının 31.08.2020 tarihli ve 11719784 sayılı Makam Onayı ile Değişiklik Yapılan 21.01.2020 tarihli ve 1563891 sayılı Millî Eğitim Bakanlığı Sosyal Etkinlik İzinleri Yönergesi.

Batman Üniversitesi Göç Çalışmaları Bölümü Ana Bilim Dalı, yüksek lisans öğrencisi Fatih SAĞLAM'ın "Ortaokullardaki Geçici Koruma Altındaki Suriyeli Öğrencilerde Akran Zorbalığının Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi" adlı çalışma kapsamında, İlimiz merkez Ortaokul müdürlüklerinde bulunan öğrencilere yönelik çalışma yapma isteği Müdürlüğümüz Araştırma İzinleri Değerlendirme Komisyonu tarafından incelenmiştir.

Bahsi geçen çalışmanın eğitim öğretimi aksatmayacak ve yaz tatilinden 3 hafta öncesine kadar bitecek şekilde 2023–2024 eğitim öğretim yılında yapılması gerekmektedir.

Araştırmacının Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, taraf olunan uluslararası anlaşmalar ve sözleşmeler başta olmak üzere, 6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Hakkındaki Kanun ile yürürlükte olan tüm yasal düzenlemeler ve Türk Millî Eğitiminin genel ve özel amaçlarına uygun olacak şekilde ilgi (b) ve (c) Genelge ve Yönerge doğrultusunda, denetimi okul idaresinde olmak üzere, okul faaliyetlerini aksatmadan ve gönüllülük esasına göre yapılması, izinsiz herhangi bir ses ve görüntü kaydı yapılmasına kesinlikle izin verilmemesi, elde edilen verilerin çalışma kapsamı dışında kullanılmaması, mühürlü veri toplama araçlarının kullanılması ve sonuçların bir örneğinin Ar-Ge birimine teslim edilmesi kaydıyla, çalışmanın okul müdürlerinin de uygun göreceği zamanlarda ve kontrolünde uygulanması Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görüldüğü takdirde olurlarınıza arz ederim.

Hasan ÇANKAYA
İl Millî Eğitim Müdür Yardımcısı

OLUR
Fahrettin NAS
Vali a.
İl Millî Eğitim Müdür V.

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Adres : Garp Mahallesi 2503 Sokak No:3 Merkez/BATMAN

Belge Doğrulama Adresi : <https://www.turkiye.gov.tr/meb-ebys>

Telefon No : 0 (488) 280 72 58

E-Posta: argo72@meb.gov.tr

Kep Adresi : meb@ks01.kep.tr

Bilgi için: Erkan ÇILGIN

Unvan : Şef

İnternet Adresi: www.batman.meb.gov.tr

Faks: 4882807278

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden 54fd-8481-3982-ab4b-ac29 kodu ile teyit edilebilir.

EK-5 BATMAN VALİLİĞİ ARAŞTIRMA UYGULAMA İZNİ MAKAM ONAYI

T.C.
BATMAN VALİLİĞİ
İl Milli Eğitim Müdürlüğü

Sayı : E-71214596-604.02-104035429
Konu : Araştırma Uygulama İzni
(Fatih SAĞLAM)

07.06.2024

DAĞITIM YERLERİNE

İlgi : 06.06.2024 tarihli ve 103978094 sayılı Makam Onayı.

Batman Üniversitesi Göç Çalışmaları Bölümü Ana Bilim Dalı, yüksek lisans öğrencisi Fatih SAĞLAM 'ın " Ortaokullardaki Geçici Koruma Altındaki Suriyeli Öğrencilerde Akran Zorbalığının Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi" adlı çalışma kapsamında, okulunuzda bulunan öğrencilere yönelik çalışma yapma isteği ile ilgili alınan Makam Onayı ekte sunulmuştur.

Bilgilerinize rica ederim.

Hasan ÇANKAYA
Müdür a.
Milli Eğitim Müdür Yardımcısı

Ek:

- 1-Makam Onayı
- 2-Yazı ve Ekleri

Dağıtım:

Tüm Ortaokul Müdürlüklerine

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Adres : Gop Mahallesi 2503 Sokak No:3 Merkez/BATMAN

Belge Doğrulama Adresi : <https://www.turkiye.gov.tr/meb-ebys>

Telefon No : 0 (488) 280 72 58

E-Posta: argo72@meb.gov.tr

Kep Adresi : meb@hs01.kep.tr

Bilgi için: Erkan ÇILGIN

Unvan : Şef

İnternet Adresi: www.batman.meb.gov.tr

Faks:4882807278

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evrak.sorgu.meb.gov.tr> adresinden 4cd7-8af3-3d45-acb7-fec1 kodu ile teyit edilebilir.

EK-6 AKRAN ZORBALIĞI BELİRLEME ÖLÇEĞİ ERGEN FORMU

Sevgili Öğrenciler,

Aşağıda öğrenciler arasında zaman zaman gözlenen bir takım söz ve eylemler yer almaktadır. Bazı öğrenciler bu söz ve eylemleri bazen tek başlarına bazen de arkadaşlarıyla birlikte yaparak kendilerinden daha güçsüz öğrencileri kasıtlı olarak **rahatsız** ederler. Sizden istenen bu söz ve eylemlerin size ne sıklıkla yapıldığını (**BANA YAPILDI**) ve bunları sizin ne sıklıkla yaptığınızı (**BEN YAPTIM**) ilgili maddenin karşısına işaretlemenizdir.

Sorulara lütfen **dürüst** cevap veriniz. Vereceğiniz cevaplar **gizli** tutulacak ve hiç kimseye gösterilmeyecektir. Hepinize şimdiden teşekkürler.

Sınıfınız :

Cinsiyetiniz :

		BANA YAPILDI					BEN YAPTIM				
		Hemen hemen her gün	Haftada en az 1 defa	Ayda 1 defa	Dönem boyunca 1 defa	Hiçbir zaman	Hemen hemen her gün	Haftada en az 1 defa	Ayda 1 defa	Dönem boyunca 1 defa	Hiçbir zaman
1	El-kol şakası yaparak rahatsız etme										
2	Rahatsız etmek amacıyla sürekli olarak gıdıklama										
3	Saç ve kulak çekme										
4	Oturmak üzereyken altına rahatsız edici bir cisim koyma										
5	Kuyrukta zorla sırasını alma, önüne geçme										
6	Oyun oynarken sahayı ya da bir mekânı güç kullanarak terletmeye zorlama										
7	Çimdik atma, ısırma										
8	Kalem, toplu iğne vb. sivri cisimler ile saldıma										
9	İtme, dürtme, kolunu bükme, çelme takma, yere düşürme										
10	Zarar vermek ya da rahatsız etmek amacıyla üzerine bazı cisimler atma, fırlatma										
11	Kasıtlı olarak omuz atma, dirsek vurma, çarpma										
12	Sopa, çubuk, cetvel vb. cisimler ile vurma										
13	Tekme-tokat atma, yumruk atma, yüze, kafaya, enseye vurma										
14	Bıçak, muşta, tomavida, maket bıçağı vb. kesici aletlerle saldıma veya korkutma										
15	Tabanca gibi ateşli ve patlayıcı maddelerle saldıma ya da korkutma										
16	Saç ve ten rengi, diş yapısı, dış görünüşü, giysileri, beden yapısı ya da bedensel özrüyle alay etme										
17	Aksanı, şivesi ya da konuşma tarzıyla alay etme										
18	Adı ya da soyadıyla dalga geçme, hoşla gitmeyen, küçük düşürücü isimler (lakap) takma										
19	Anne, baba ya da ailesinin bazı özellikleriyle alay etme										
20	Küfür etme, kaba ve çirkin sözler söyleme										
21	Çeşitli nedenlerle sataşma, hakaret etme, küçük düşürme, utandırma, aşağılama, dalga geçme, alay etme, incitme, kızdırma, ağlatma.										
22	Tehdit etme										

ARKA SAYFAYA GEÇİNİZ

		BANA YAPILDI					BEN YAPTIM				
		Hemen hemen her gün	Haftada en az 1 defa	Ayda 1 defa	Dönem boyunca 1 defa	Hiçbir zaman	Hemen hemen her gün	Haftada en az 1 defa	Ayda 1 defa	Dönem boyunca 1 defa	Hiçbir zaman
23	Oyuna ve çeşitli etkinliklere almama										
24	Grup dışına iterek yalnızlığa terk etme										
25	Görmezden gelme, yok sayma										
26	Dışlamak amacıyla konuşmama, sorularına cevap vermeme										
27	Diğer öğrencilerin de konuşmasını ve arkadaşlık yapmasını engelleme										
28	Arkadaşlarını kendisine karşı kışkırtarak aralarının bozulmasına çalışma										
29	Aleyhinde söylentiler çıkarma ve yayma										
30	Yapmadığı şeylerle ilgili iftira ve asılsız söylentiler ile suçlanma ve zor duruma düşürülme										
31	Hakkında çeşitli yerlere çirkin yazılar yazma										
32	Yapmadığı şeylerle ilgili öğretmene şikâyet etme										
33	Sırlarını başkalarına anlatarak zor duruma düşürme										
34	Para ya da okul harçlığını zorla alma										
35	Eşyalarını ya da yiyeceklerini zorla alma										
36	Kantinden zorla bir şeyler ısmarlatma										
37	Para ya da eşyalarını çalma										
38	Kalem, kitap, defter vb eşyalarını kasıtlı olarak yırtma, kırma, atma, yakma										
39	Defter ya da kitaplarını karalama ya da üzerlerine kötü şeyler yazma										
40	Kasıtlı olarak elbiselerini yırtma, yırtmaya çalışma, kirletme										
41	Baskıyla telefonuna kontür yükletme										
42	Ödünç alınan para ya da eşyayı geri vermeme										
43	Çanta ya da diğer eşyalarını izinsiz karıştırma										
44	Cinselliği çağırıştıran beden ve yüz ifadelerini kullanma (dudağını yalama, göz süzme, el-kol hareketleri yapma vb.)										
45	Yavru, fısıltı, yakışıklı diye laf atarak rahatsız etme										
46	Birini onun isteği dışında cinsel amaçla öpme, dokunma ya da bunları yapmaya çalışma										
47	Birinin giysilerini (etek, eşofman vb.) isteği dışında açarak rahatsızlık verme										
48	Rahatsız edici cinsel içerikli fiziksel şakalar yapma										
49	Cinsel içerikli isim takma (gay, lezbiyen, sapık vb.)										
50	Rahatsız edici cinsel içerikli sözel şakalar yapma										
51	İstemediği halde cinsel konuları konuşmaya zorlama.										
52	Cinsel içerikli söylentiler çıkarma ve yayma										
53	Tuvaletin duvar ya da kapısına, birinin adını kullanarak cinsel içerikli sözler yazma ya da resim yapma.										

CEVAPLADIĞINIZ İÇİN HEPİNİZE TEŞEKKÜRLER

EK-7 SOSYODEMOGRAFİK BİLGİ FORMU

Sevgili Öğrenciler,

Aşağıda yer alan bilgilerin kime ait olduğu bilinmeyeceği gibi bu bilgiler gizli kalacak ve kimse ile paylaşılmayacaktır. Lisansüstü çalışmalarında araştırmalarına ve bilime katkı sağlaması açısından bu formu doldurmanız önem taşımaktadır. Katılımınızdan dolayı hepinize teşekkür ederim.

Okulumuzun Adı?	Ortaokulu
Cinsiyetiniz?	☐ Kız ☐ Erkek
Kaçıncı sınıfa gidiyorsunuz?	☐ 5.sınıf ☐ 6.sınıf ☐ 7.sınıf ☐ 8.sınıf
Türkçeyi bilme seviyeniz?	☐ Düşük seviye ☐ Orta seviye ☐ İleri seviye
Okuldaki ders başarınız?	☐ Düşük ☐ Orta ☐ İyi
Annenizin eğitim durumu	☐ Okur yazar değil ☐ İlkokul ☐ Ortaokul ☐ lise ☐ Üniversite
Babanızın eğitim durumu	☐ Okur yazar değil ☐ İlkokul ☐ Ortaokul ☐ lise ☐ Üniversite
Evde Şiddet olaylarına ne sıklıkla şahit olursunuz?	☐ Çoğu zaman ☐ Bazen ☐ Hiçbir zaman
Sosyoekonomik/Maddi durumunuz?	☐ Düşük ☐ Orta ☐ Yüksek